הלכה · משנה תורה · מפרשים · שער המלך · ספר זמנים

שער המלך על משנה תורה, הלכות שופר וסוכה ולולב

רבי יצחק נוניס בילמונטי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שער המלך על משנה תורה, הלכות שופר וסוכה ולולב

רבי יצחק נוניס בילמונטי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שער-המלך-על-משנה-תורה-הלכות-שופר-וסוכה-ולולב/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ד 9
פרק ב 10
הלכה ו 10
פרק ד 18
הלכה טז 18
פרק ה 28
הלכה יב 28
פרק ו 30
הלכה ז 30
הלכה טו 36
פרק ז 45
הלכה י 45
הלכה כה 46
פרק ח 49
הלכה א 49
הלכה ב 72
הלכה ה 83
הלכה ט 88
הלכה י 98

פרק א

הלכה ג

לפיכך המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה כו'. ובאומר תקיעת שופר עלי נסתפקו התוספות בפרק ראוהו בית דין דף כ"ח ע"ב דבור המתחיל המודר וזה לשונו ולדברי רבא היה משמע דאם אמר תקיעת שופר עלי אסור לתקוע בשופר של מצוה וכמו דאמר גבי סוכה אם לא נחלק משום דגבי סוכה בלאו מצוה יש הנאה בישיבה כו' וראיתי להרב מחנה אפרים הל' נדרים סימן כ"ה שהקשה דאם כדבריהם דבסוכה בלאו מצוה יש הנאה בישיבה אם כן מאי קא מותיב רבא לאביי בפרק ב' דנדרים די"ז וכי מצות להנות ניתנו ומאי קו' הא כיון דמטי ליה הנאת הגוף בישיבה לא שרי מטעם מצות לאו ליהנות ניתנו וכמ"ש הר"ן ז"ל שם בנדרים דט"ו ע"ב גבי האומר קונם הנאת תשמישך וז"ל וכי אמר הנאת תשמישך מאי הוי מצות לאו ליהנות ניתנו י"ל דכי אמרי' הכי ה"מ לו' דאין קיום המצוה חשיב הנאה אבל אי מתהני גופיה בהדי דמתקיים מצוה אסור כו' ע"כ ובפרק אין בין המודר הנאה שנינו המודר הנאה מחבירו וחלה נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב וקאמר שם בגמ' אם בשנכסי חולה אסורים על המבקר אפי' עומד נמי לא ופירש הר"ן שם דהיינו דנהנה מדריסת הרגל ומשום מצוה לית ליה לאיתהנויי מאיסורא יע"ש ודוק:

ולע"ד נראה דלק"מ כפי מה שכתבתי בהלכות לולב פ"ח שדעת הרשב"א שלא כדעת הר"ן אלא דאפי' איכא הנאת הגוף בהדי מצוה אפ"ה שרי ממה שהק' שם כקושית הר"ן וז"ל ומיהו אכתי ק"ל דהא מצווה במצות עונה ומצות לאו ליהנות ניתנו וי"ל דמצוה זו אינו אלא מחמתה ולא מחמתו כו' ועדיין ק"ל דהא איכא מצות פ"ו דרמיא עליה וי"ל דאינו מחוייב להקים זרע מזו דהא אפשר לו באשה אחריתי כו' יע"ש ומדלא תי' כתירץ הר"ן דשאני הכא דאיכא הנאת הגוף משמע בהדיא דס"ל דאפילו בדאיכא הנאת הגוף אפילו הכי אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו וההיא דמודר הנאה ממעיין דאסור לטבול בה בימו"ה כבר כתבנו שם משם המאירי ז"ל דה"ט מפני שהוא נהנה ממנו אחר המצוה דהיינו אחר שנטהר ובהכי יש ליישב ההיא דפרק אין בין המודר דפריך אי בשנכסי חולה אסורים על המבקר אפי' עומד נמי לא דהיינו מפני שהוא נהנה מדריסת הרגל אחר עשיית המצוה דהיינו בשעה שיוצא משם וא"כ מעתה איכא למי' שדעת התו' בפ' ראב"ד כדעת הרשב"א ויתרצו לקו' הר"ן כתי' הרשב"א הן אמת שלתירץ הרשב"א ז"ל שכתב דה"ט דלא שרינן בהנאת תשמישך עלי משום מצות לאו ליהנות ניתנו משום דאינו מחוייב להקים זרע מזו דאפשר לו באשה אחריתי קשה שהרי המודר הנאה מחבירו

מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה אע"ג דאפשר לו לשמוע מאיש אחר ואפ"ה שרינן מטעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו ואולי דסבירא ליה דטעמא דמודר הנאה מחבירו לאו היינו משום מצות לאו ליהנות ניתנו וכמ"ש רש"י ז"ל ד"ה מותר לתקוע לו טעמא דכולהו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו יע"ש אלא ס"ל דהיינו טעמא משום דסתם מודר מחבירו אין דעתו על דבר מצוה כמ"ש התוס' ז"ל בד"ה המודר הנאה ממעיין ואף שהתוס' ז"ל לא כתבו כן אלא לס"ד בעלמא אפ"ה הרשב"א ז"ל ס"ל דקושטא דמילתא הכי הוי ובהכי ניחא לי מאי דק"ל טובא בפשטא דשמעתתא דרב יהודא דס"ל דשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא משום דס"ל מצות ליהנות ניתנו תקשי ליה מתני' דפ' אין בין המודר דל"ה דתנן התם גבי המודר הנאה מחבירו דמלמדו מדרש הלכות ואגדות ופי' הר"ן ז"ל דה"ט משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וכן כתב בדל"ז ע"א יע"ש אכן כפי מ"ש הנה נכון דגבי המודר הנאה מחבירו אפי' רב יהודה מודה דמותר לתקוע לו תקיעה של מצוה משום דאין דעתו על דבר מצוה וה"ט דמלמדו מקרא הן אמת שמדברי הר"ן ז"ל בשמעתין משמע שלא כ"כ אלא לס"ד בעלמא וכמ"ש התוס' אבל לפום קושטא דעתו של נודר אפי' לדבר מצוה אלא דאפ"ה שרי משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואפשר שלא כתבו כן אלא לדעת רבא דמדכייל ותני להו בהדי הדדי משמע דטעמיה דכולהו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו אמנם רב יאודה דסבירא ליה דגבי מודר הנאה מחבירו אפי' אם מצות ליהנות ניתנו אפי"ה שרי מטעמא דאין דעתו על דבר מצוה כנ"ל ודעת הר"ן זכרונו לברכה דתקיעת שופר עלי דינו כאומר ישיבת סוכה עלי שכתב וזה לשונו וכי אמרינן דשרי דוקא במודר הנאה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל באומר קונם שופר לתקיעתו עלי אסור אפי' לתקיעה של מצוה כו' יע"ש ויש לדקדק דמשמע מדבריו ז"ל דדוקא באומר קונם שופר לתקיעתו אבל אם אמר קונם תקיעת שופר עלי מותר דתקיעה דבר שאין בו ממש הוא ואין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש ואמאי הא אע"ג דאין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש אפ"ה בל יחל מדרבנן מיהא איכא כדקאמר רבינא בפ"ב דנדרים דף ט"ו ע"א ופסקוהו כל הפוסקים ז"ל וכן קשה לכאורה על מה שהק' הר"ן ז"ל שם בנדרים די"ו וז"ל וא"ת כי אמר ישיבת סוכה עלי מאי הוי הא דבר שאין בו ממש הוא ומאי קושיא הא מדרבנן מיהא אסור ולהא ודאי יש ליישב בבירור דהתם בסוגיא אקרא קאי דפריך מ"ש נדר דכתיב לה' שבועה נמי הא כתיב לה' ולהא משני הא דאמר ישיבת סוכה כו' והיינו דק"ל דמדאורייתא היכי מתסר מיהו מ"ש הכא בשמעתין ק' גם ליכא למימר דס"ל דכיון דאין איסורו אלא מדרבנן לא חייל למדחי מצוה של תורה וכמו שכן ראיתי להרנב"י ז"ל בשיטה כ"י בפירוש להלכות

הרמב"ם ז"ל שכתב כן שהרי כתב בדט"ו ע"ב ד"ה והא וז"ל וא"ת האי נדרא דרבנן הוא דהנאת תשמיש לית ביה ממש וכיון דמדרבנן בעלמא הוא היכי חייל נדרא לאפקועי מצות עונה יש לומר כיון דנדרא חייל ממילא פקעי להו הנך מצות דיש כח ביד חכמים לעקור דבר בשב ואל תעשה יעיין שם ומהתימא על הפר"ח ז"ל שכתב בסי' תקפ"ו סק"ה וז"ל ומסתברא שאם אמר קונם קול שופר עלי דלא הוי כלום דקול לית ביה ממש ואין הנדר חל אלא בדבר שיש בו ממש והוא תימא שהרי לדעת הר"ן ז"ל מדרבנן מיהא חל אפילו למדחי מצוה של תורה גם לדעת התוספות ז"ל שכתבו הר"ן והרשב"א ז"ל שם דכל שמזכיר החפץ אע"פ שאינו מזכיר בפיו האסור אלא על הנאתו הרי הוא כאילו אסר החפץ עליו וכן נראה ג"כ דעת הטור ז"ל ומרן בשולחנו הטהור י"ד סי' רל"ד ס"ז שכתבו דאומר הנאת תשמישך עלי אסור אע"ג דאין בו ממש משום דמתרצינן לדבוריה כאילו אמר גופך לתשמישך עלי וכמ"ש הש"ך והט"ז שם ועיין בסי' רי"ג ובסי' רט"ו ורל"ט וא"כ ה"נ באומר קונם קול שופר עלי נמי מתרצינן לדיבוריה כאלו אמר שופר לקולו וכן נראה ממ"ש מור"ם ז"ל בסי' תקפ"ט דהאומר קונם תקיעתו עלי דאסור בכל ענין וע"כ דהיינו משום דמתרצינן לדיבוריה כאלו אמר גופך לתקיעותיו וא"כ מדרבנן מיהא אסור וא"כ איך כתב בפשיטות מסברא דנפשיה דלא הוי כלום מאחר שלהקת הנביאים כולם שכתבנו מבואר דס"ל דאסור ודוק עוד כתב הר"ן ז"ל ומיהו מסתברא לי דכי אמרינן מותר לתקוע לו דוקא כגון שהוא תוקע מאליו להוציא המודר הנאה אבל כל שאמר ליה המודר תקע לי והוציאני אסור דשליחותו קא עביד וראיה לדבר מדאמרי' בפרק אין בין המודר כו' ואמרינן נמי אלא לדעתיה דבעל הא קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה אלמא כל היכא דעביד שליחותיה אסור כו' יע"ש והביא דבריו מרן הב"י ז"ל סימן תקפ"ט בלי חולק:

ולע"ד דבר זה נראה שבמחלוקת הוא שנוי והוא שהטור ז"ל חי"ד סימן רכ"ח גבי ההיא דקי"ל המודר הנאה מחבירו מלמדו מקרא מדרש כתב וז"ל הילכך אפילו אם הנאסר אומר לו שילמדנו מותר והרמב"ן ז"ל כתב שאם הנאסר אומר לו שילמדנו שאז הוא כשלוחו ואינו מותר אלא אם כן ילמדנו הוא עצמו וא"א הרא"ש כתב כסברה הראשונה עכ"ד ומבואר מדברי מרן ז"ל דה"ט דהרא"ש ז"ל דע"כ לא אמרינן בגמרא דלמעבד שליחותיה אסור היינו דוקא בדבר שצריך דעת ושליחות כגון תרומה וקרבן אבל מחזיר אבידתו ומלמדו מדרש כיון דאין צריך דעת ושליחות אפי' אם מצוה לעשות מותר כו' יע"ש ואם כן מינה נשמע גבי שופר כיון דאין צריך דעת ושליחות אפילו באומר לו תקע והוציאני מותר לדעת הרא"ש ז"ל ויש לי מן התימה קצת על מור"ם ז"ל בהג"ה דבי"ד

סי' הנז' ס"ב על מה שפסק מרן שם כדעת הרמב"ן כתב ויש חולקים ומתירין אפילו אומר לו שילמדנו כו' יע"ש ואילו כאן בסי' תקפ"ט פסק מרן דברי הר"ן ז"ל ולא הגיה עליו כלום וצ"ע ודע דמימרא דרבא דהמודר הנאה מחבירו מזה עליו מי חטאת בימו"הג אבל לא בימות החמה וכן המודר הנאה ממעיין השמיטו רבינו ז"ל וכבר תמהו עליו בזה הפר"ח ז"ל סי' תקפ"ו ומוהר"ם בן חביב בקונט' יום תרועה דף ז' ע"ב וכתב שכנראה שדחה אותו מהלכה מפני שהיא הנאה מועטת דטיפה זו מה תהא עליה וכההיא דמותר להשקותו כוס של תנחומין ושל בית המרחץ ופסקו רבינו ז"ל הלכות נדרים פ"ו ודבריו תמוהים שהרי מעולם לא התיר רבינו ז"ל אלא בכוס של מודר וכמבואר שם ולא שרי אלא השימוש וכבר תמה עליו בזה מו"ה הי"ו בחי"ד ה' נדרים סימן ק"ך יע"ש ואפשר ליישב דבריו דסבירא ליה לרבינו דהא דקאמר מזה עליו מי חטאת בימו"ה כו' מיירי נמי במי הזאה של המודר אבל במי הזאה של המדיר אפי' בימוה"ג אסור דכיון דמותר ליקח שכר הבאה כדאיתא בסוף פרק האיש מקדש נמצא דקא מהני ליה שו"פ ומאי דאסר רבא בימו"ה היינו משום הנאת שימוש דנהנה גופו במה ששימשו והילכך דחאו להא דרבא מהלכה מכח ההיא דנדרים ומ"מ אכתי אין תי' זה עולה יפה למה שהשמיט ההיא דהמודר הנאה ממעיין ולכן נראה דרבי' סמך למה שפסק בספ"א מה"נ דהאומר הנאת תשמישך אסורה עלי אסורה עליו וכבר כתבנו משם הר"ן דאע"ג דמצות לאו ליהנות ניתנו אפי"ה כיון דאיכא הנאת הגוף אסור דומיא דהמודר הנאה ממעיין וא"כ כיון שרבינו ז"ל פסק להההיא דהנאת תשמישך עלי מינה נשמע להא דהמודר הנאה ממעיין דאסור מה"ט כיון דאיכא הנאת הגוף כנ"ל ולפי זה צ"ל דהנאת השמיעה והתקיעה לא חשיבא כולי האי כהנאת המעיין וכמ"ש לעיל משם הפר"ח ודוק:

מעשה חושב (קסח) וי"ל דאינו מחויב להקים זרע מזו דהא אפשר לי' באשה אחריתי כו'. תמהני דהא הנודרת הנאה מיבמה דכופין אותו שיחלוץ ואמאי לא נימא דמותר ליבמה משום דמצות לאו להנות ניתנו כמו בהא דהנאת תשמישך ובזה לא שייך תירוץ הרשב"א דהא א"א לו באשה אחריתי אי דליכא אלא יבמה זו מבית הזה והרי ס"ל להרשב"א דיבמה שנדרה הנאה מן היבם דמדאורייתא אינה עולה ליבום כמ"ש בחידושיו בריש מסכת יבמות באומר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שלא תנשאי לפלוני ונפלה ליבום לאותו פלוני דצריכה חליצה ולא אמרינן בזה דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה כו' והרי זו הויא כנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה דתנן בפ' ב"ש דכופין אותו שיחלוץ לה והרי זו אינה עולה ליבום ד"ת דקיימא עלי' בלאו ועשה ע"ש והשתא אי נימא דלא כהר"ן אלא דאפילו במקום שנהנה בגופו נמי אמרינן דמצות לאו להנות

ניתנו א"כ תתייבם מדאורייתא ואיך קאמר הרשב"א דמן התורה אינה עולה ליבום וכן משמע להדיא ביבמות דף ק' ע"א דאלמנה לכ"ג מן הנשואין מדאורייתא אינה עולה ליבום ואמאי הא מצות לאו להנות ניתנו אע"כ דאא"ל כן. וכן בריש יבמות בסוגיא דעליה נמי מוכח דא"א לומר כן משום דאי נימא דמצות לאו להנות ניתנו אפי' במקום הנאת הגוף א"כ הרי צריך האי קרא דעליה גבי אחות אשה לאשמעינן דאסורה להתייבם אע"פ דמצות לאו להנות ניתנו ולא כמו דקאמר התם מטעם דעשה דוחה לל"ת דדחי לי' הש"ס התם משום דל"ת שיש בו כרת לא דחי לה העשה אלא דהי"ל למימר דסד"א דמשום דמצות לאו להנות ניתנו יהי' מותר לו ליבם אחות אשה היכא דליכא אחרת להתייבם וע"ש:

אך דבהא ובהך דאלמנה לכ"ג י"ל דס"ל להרשב"א ז"ל דהיבמה אינה עושה מצוה בהייבום וא"כ ניהו דכל היכא דהוא אינו מוזהר היא נמי אינה מוזהרת דמה"ט באלמנה מן האירוסין לכ"ג אמרינן דמדאורייתא העשה דוחה לל"ת מ"מ היינו דוקא מטעם דחיה אבל מטעם מצות לאו להנות ניתנו אמרינן דכיון שהיא אינה עושה מצוה בהייבום הרי נהנית היא מן העבירה שלא במקום מצוה (אע"פ שדוחק לחלק בין הפרקים). אבל בהאי דיבמה שנדרה הנאה מן היבם שלה בחיי בעלה אי נימא דאסרה עצמה איבם שלה (וכמו דאיבעיא להו ביבמות דף קי"ב סוף ע"א באומרת נטולה אני מן היהודים מהו ליבם ועש"ש בתוס' ד"ה איבעיא להו וכו') דהיא לא עבדה איסורא כמ"ש הר"ן בנדרים דף ט"ו ע"א בד"ה הלכה כו' וכמו שהוכיח שם מהא דאמרינן לקמן דף ל"ה מי מעל למעול נותן הא לא אסירא עלי' אלמא דאין האוסר עובר ועש"ש ואמאי לא תתייבם. ואפי' אם נפרש הא דהנודרת מיבמה דהיינו שאסרה על עצמה הנאת יבמה ומש"ה אסורה להתייבם מ"מ בהך בעיא דנטולה אני מן היהודים דמסיק התם רב אמר יבם אינו כבעל וכופין אותו שיחלוץ לה והיינו דדינה ממש כנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה קשה אמאי כופין אותו שיחלוץ לה, תתייבם דהא מצות לאו להנות ניתנו והיא הא לא עבדה איסורא באומרת נטולה אני מן היהודים משום דאסרה נפשה אכ"ע ולא שאסרה כ"ע עליה (מנ"ה: עיין לקמן בהגה"ה לאות קצ"ד):

[**הן** אמת דקשה עוד דניהו דהמודר לוקה אלאו דלא יחל וכמ"ש הר"ן שם דלא יחל אדבר קאי מ"מ הא בפשיטות דהעשה דכל היוצא מפיו יעשה לא שייך גבי מודר וא"כ הרי גם להר"ן קשה אמאי כופין אותו שיחלוץ לה תתייבם ותיתי עשה דיבום ותדחי לל"ת דלא יחל (אי נימא דהר"ן מודה לי' להרשב"א בזה דיבמה שנדרה הנאה מן היבם אינה עולה ליבום מדאורייתא) אלא די"ל בזה דכי היכי דלא יחל קאי אדבר ה"נ האי

עשה דכל היוצא מפיו יעשה קאי על היוצא מפיו של המדיר והמודר עובר בלאו ועשה ולק"מ על הר"ן כ"א על הרשב"א] (מנ"ה: המעיין ברשב"א נדרים ט"ו ד"ה והא, יראה דחולק על הרמב"ם):

אכן י"ל דהרשב"א ז"ל ס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דהמדיר לוקה (ואין הזמן גורם לחפש דעת הרשב"א בזה) והרב בעל מחנה אפרים ז"ל כבר יישב האי דנדרים דף ל"ה אליבא דהרמב"ם ז"ל והביא ראי' מהנודר הנאה מחתנו לדעת הרמב"ם ז"ל. ועוד יש להעיר בזה אהאי דיבמה שנדרה הנאה מן היבם עד שכופין אותו לחלוץ נכוף אותה להתייבם שהרי יבמה נקנית בעל כרחה ובכה"ג הא היא אינה עוברת משום דקרקע עולם היא וא"כ הרי תיהדר הקושיא להרשב"א ז"ל גם מאחות אשה ומאלמנה מן הנשואין לכ"ג וכנ"ל ואפשר דאין דרכי' דרכי נועם לכוף אותה ודוק:

(**קסט**) וההוא דמודר הנאה ממעין דאסור לטבול בו בימוה"ח כו'. לא ידעתי מה יענה אהא דאמר רבא דבימות החמה אין מזה מי חטאת על המודר הנאה ממנו והרי בהזאה מועטת כזו ודאי לא שייך דנהנה מזה אח"כ גם מ"ש הרב המחבר בדעת הרשב"א דס"ל דה"ט דמותר לתקוע לו משום דאין דעתו על דבר מצוה א"כ מ"ט אינו מזה עליו בימות החמה:

(**קע**) י"ל כיון דנדרא חייל כו' דיש כח ביד חכמים לעקור דבר בשב ואל תעשה. זה תמוה לכאורה דהא זה שייך היכא דרצו לעקור אבל בנ"ד שאמרו דגם באין בו ממש אסור והעובר על דבריהן הוא בלאו דלא תסור מ"מ עשה דשופר דחי ללאו זה שהרי אפילו ביש בו ממש נתחבטו הראשונים אמאי אין עשה דוחה לל"ת דבל יחל ותירצו דנדרים הוי נמי עשה ואין עשה דוחה לל"ת ועשה ומכ"ש דלא תסור איתא בשאלה ועשה דשלום הבית לא עדיף יותר מעשה דאורייתא לגבי לאו דרבנן ואפשר לומר דרבנן באין בו ממש כיש בו ממש עבדי ליה דדמי לידות נדרים דלא גמר להזכיר הגוף בין בתשמיש ובין בסוכה וצ"ע:

הלכה ד

שופר של ר"ה אין מחללין עליו את י"ט כו'. עיין מ"ש בזה באורך בפ"ב מה' יו"ט הל' י"ח ודוק:

פרק ב

הלכה ו

י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת כו' ולמה אין תוקעין גזירה שמא כו'. הנה הר"ן בר"פי"ט של ר"ה שחל להיות בשבת הק' וז"ל וא"ת ומ"ש הני דגזרינן בשבת ומ"ש מילה דשריא בשבת ולא גזרינן שמא יעביר תנוק או איזמל ד"א בר"ה כו' וראיתי להרב כנ"הג סי' תקפ"ח שתמה עליו וז"ל ודבריו תמוהים דכבר אמרו בפ' לולב וערבה דלולב גזרו משום דלא ידעינן בקבועה דירחא וטעם זה יספיק ג"כ לתת הפרש בין לולב למילה ובשופר ג"כ כבר כתב הוא ז"ל דהוי דומיא דלולב לענין דלא ידעינן בקבועה דירחא וכן ראיתי בס' תמים דעים סי' כ"ט נתן טעם זה כו' יע"ש ועיין בתוס' פ"ק דמגילה ד"ד ע"א ד"ה ויעבירנו שהקשו כקו' הר"ן ותי' באופן אחר יע"ש. וראיתי למורינו הרב המופלא בס' מקראי קדש שכתב לזה וז"ל וליתא דבזמן המקדש מאי איכא למימר גם הזאה אינה דוחה שבת כדאיתא באלו דברים עכ"ד ואין דבריו מובנים במ"ש דבזמן המקדש מאי א"ל שהרי כבר כתב הר"ן ז"ל פ"ק דמגילה דאפילו בזמן המקדש לא הי' דוחה שבת במדינה לפי שרוב השנים לא היו יודעים בשחרית שהוא זמן תקיעת שופר קיבועו של חדש זה ואם נתיר להם לתקוע כשבאו עדים בשחרית לשנה הבאה ג"כ יתקעו אע"פ שעדיין לא באו עדים עכ"ד וכ"כ הרמב"ן ז"ל במלחמותיו פ' לולב וערבה יע"ש גם מ"ש דהזאה אינה דוחה שבת אע"ג דהיא מצוה ודאית לא ידעתי איך נתיישבה קו' הרב כנ"הג בזה שהרי קו' זו תקשי לתלמודא למאי דבעי למימר דבלולב גזרו משום דלא ידעינן בקיבועה דירחא מ"ש מהזאה דאע"ג דהיא מצוה ודאית אינה דוחה שבת ושוב ראיתי להריטב"א ז"ל בחי' למס' סוכה שתירץ לקושית הר"ן ז"ל כתי' הר"ב כנה"ג והוקשה לו מהזאה וכתב וז"ל והזאה אע"פ שזמן הפסח ברור והיא מצוה מן התורה אפ"ה כיון שבעודו עכשיו טמא אינו מחוייב בפסח עד שיזה לפיכך גזרו בהזאתו משום דרבה שאין אנו עכשיו עוקרין ממנו פסחו אלא גורמין שלא להתחייב בו א"ד יע"ש. וליישב דעת הר"ן ז"ל נראה דס"ל להר"ן דאע"ג דגבי לולב ה"ט משום דלא ידעי' בקיבועה דירחא הא לא"ה הוה דחי שבת ולא גזרינן משום שמא יעבירנו היינו משום דהוי מצוה דכל ישראל דאלימא אבל במצוה דיחיד אפילו במצוה ודאית לא דחי שבת וה"ט דהזאה דלא דחי שבת אע"ג דהוי מצוה ודאית משום דהוי מצוה דיחיד ולא מן הטעם שכתב הריטב"א ומש"ה ק"ל שפיר ממילה דהוי מצוה דיחיד כנ"ל ועיין בספר לשון למודים למו"ה הי"ו ה' ר"ה סימן ריי"ג כנ"ל ודוק:

ובמה שתי' הר"ן דהני שאני לפי שהכל טרודים בהם ולא מדכר חד לחבריה מה שאין

כן במילה ק"ל טובא מהא דגרסי' פ"ק דיומא ולטעמיך הזאה כל ז' מי איכא והא קי"ל דהזאה שבות ואינה דוחה את השבת והשתא הא לפי דעתו קשה דא"כ היכי קאמר הכא תלמודא הזאה כל ז' מי איכא הא כיון דטעמא דהזאה משום גזירה שמא יעבירנה ד"א בר"ה כדאמרינן באלו דברים והזאה מ"ט לא דחי' שבת מכדי טלטול בעלמא הוא תדחי שבת משום פסח אמר רבה גזירה שמא יעבירנו כו' הכא ליכא למגזר משום דמדכרו ליה דומיא דמילה ולעולם דהזאה כל ז' איכא ויש ליישב דס"ל להר"ן ז"ל דהא דאמרינן התם הזאה שבות ואינה דוחה לאו היינו משום טעמא דשמא יעבירנו ד"א דאי משום הא ליכא למיגזר דמדכרו ליה אלא משום טלטול הוא דגזרו ואע"ג דחזי למצוה שייך ביה איסור מוקצה כמ"ש התוס' בר"פ לולב וערבה ד"ה טלטול והיינו דאמרי' בא"ד מכדי טלטול בעלמא תדחי שבת משום פסח משמע דאיכא ביה סרך איסור משום טלטול מוקצה אלא דמכל מקום פריך התם שפיר דמשום איסור טלטול בעלמא ליכא למיגזר שיבטל ממצות עשה דקרבן פסח כיון דאין בו סייג לתורה ועיין ברש"י פרק לולב וערבה ואהא הוצרכו לומר דהיינו משום גזירה שמא יעבירנו דאיכא ביה סייג לתורה אמנם הכא גבי כ"ג כיון דהא דמזין עליו כל ז' אינו אלא מעלה בעלמא כדאמרינן לעיל דף"ד ואפילו לר"י דיליף ממלואים אינו אלא אסמכת' בעלמא כמ"ש התוס' יע"ש אם כן פריך בגמ' שפיר דהזאה כל ז' מי איכא והא הזאת שבות משום טלטול מוקצה וכיון דאינו אלא מדרבנן מוטב שלא להזות עליו ולעקור מצות חכמים בשב וא"ת הלהזות עליו דמתעקר' מלתא דחכמים בקום עשה כנ"ל ליישב דעת הר"ן ודוק. אכן שמעתי מקשים משם הרב כמוהר"א חאקו ז"ל לדברי הר"ן הללו מהא דפרכינן בפ"ב די"ט דף י"ח ע"א דכ"ע מיהת כלים בשבת לא מטבלינן אמר רבה גזירה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד"א בר"ה ולפי דברי הר"ן ז"ל קשה דכיון דאין הכל טרודין ליכא למיגזר ולכן נראה לי דאף הר"ן ז"ל אזיל ומודה דאע"ג דאין הכל טרודין מ"מ איכא למיחש שמא יעבירנו ולא יהבי אדעתייהו ולא מדכרו ליה וא"נ שמא באותה שעה אינו מוצא בני אדם בשוק שידכרו אותו אלא מיהו חששה רחוקה היא ומש"ה גבי מילה לא חיישי רבנן להך חששה רחוקה כדי לבטל מ"ע מן התורה אלא דוקא גבי הזאה ודכותיה דכיון דאין הכל טרודין איכא למיחש בהו טפי דס' קרוב לודאי הוא ולא מדכרו ליה ומש"ה העמידו דבריהם במקום כרת משא"כ גבי טבילת כלים כיון דליכא בהו סרך מצוה דאורייתא כלל חששו רבנן להך חששא כנ"ל:

ועוד נראה לי לתרץ יותר נכון דע"כ לא כתב הר"ן ז"ל כן אלא דוקא גבי מילה וכל הני דמצותן ביום ולא בלילה והלכך כיון שאין כל העם טרודין בו ליכא למיחש דאי מעביר ליה מדכרי ליה דמסתמא ודאי כי גזרינן שמא יעבירנו איזמל או תינוק בשעת מצותו

דהיינו ביום דאיכא למיחש שמא יעבירנו וביום שכיחי רבים ומדכרי לו משא"כ גבי טבילת כלים שטבילתן ביום ובלילה איכא למיחש שמא יעבירנו בלילה כדי להשתמש בו בלילה ולא שכיחי רבים דלידכרו ליה כנ"ל:

והרא"ם ז"ל הקשה דגם ביו"ט איכא איסורא בתקיעה משום שמא יתקן כלי שיר והיה להם לחכמים לבטל ד"ת בשב וא"ת וע"ש מה שתי' והפר"ח ז"ל סימן תקפ"ה סק"ה תירץ דעיקר קו' אינה שהרי לא מצינו שב"ד יעקרו מצוה אחת לגמרי מן התורה ושיאמרו שלא יתקעו שופר לעולם וכ"ת מטעמ' דשמא יתקן נגזור בר"ה שחל להיות בשבת דלא הוי עקירה לגמרי דהא מקיימי מצות שופר בשאר השנים הא לק"מ דא"כ מחזי כחוכא ואיטלולא דבי"ט לא גזרו ובשבת גזרו עם כי הטעם דשייך בשבת שייך בי"ט עכ"ל יע"ש. והנה מה שתירץ לקושית הרא"ם ז"ל הנה נכון הדבר ומצאתי ראיה לדבר ממ"ש התוספות פרק ב' דיבמות דף כ' ע"ב ד"ה א"ה וז"ל כל הני פרכי לא פריך שיעקרו חכמים לגמרי מצות יבום אלא הכי פי' כו' יע"ש. מיהו מה שתי' הוא ז"ל דכשחל בשבת לא גזרו משום שמא יתקן משום דא"כ מחזי כחוכא ואיטלולא דבי"ט לא גזרו ובשבת גזרו ק"ל עלה דא"כ לב"ש דס"ל בפ"ק די"ט דאין מוציאין את הלולב מרה"י לר"ה בי"ט משום דס"ל דלא אמרי' מתוך וכן לר"ע דס"ל הכי בפ"ק דפסחים אם כן היכי גזרו בשבת משום גזירה שמא יעבירנו הא בי"ט נמי איפא הך גזירה דשמא יעבירנו ולו' דלמאן דס"ל דלא אמרינן מתוך ה"נ דלא גזרו ש"י משום דמחזי כחוכה ובי"ט נמי לא גזרו משום דמעקרא מצוה לגמרי זה ודאי דוחק גדול דסתמא דמתני' יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה משחרב בית המקדש כו' משמע דהלכה פסיקא היא ואם איתא לא היה משתמיט בגמרא לומר מתני' דלא כב"ש ור"ע דלית להו מתוך אלא נראה דאפי' לב"ש אפ"ה דוקא בשבת גזרו אבל לא בי"ט וכדאמרינן בפ' חרש דקי"ב שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ובפ"ב דיום טוב דף כ"א אמרינן שאני שבות דשבת משבות די"ט ועיין בהרב מ"ל ז"ל ה' יו"ט פ"א הלכה י"ז ובהכי ניחא נמי קו' הרא"ם ז"ל וכמובן ומעתה הדרא קושי' לדוכתא דאמאי לא גזרו בשבת משום גזירה שמא יתקן כלי שיר ולכן היותר נראה מ"ש הרב ט"ז סימן הנז' סק"ה דכיון דקול השופר לא ניתן לשיר אלא לתקיעה של מצוה לא גזרו ועיין בתוס' בפ' החליל ד"ה ורבנן שכתבו דבשופר לא שייך למיגזר כ"כ משום שמא יתקן כלי שיר דלא בעי תיקון ע"ש ודוק:

ודע שכפי מה שכתב הפר"ח ז"ל אשכחנא פתרי למאי דק"ל אמאי דאמרינן התם בר"פי"ט שחל ד"ל שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכה אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו את החדש בין בב"ד שלא קדשו את החדש ובר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין

אלא בב"ד שקדשו את החודש כו' וקשה דמ"ש דבר"ה שחל להיות בשבת גזרו שמא יעבירנו ביובל ביום הכפורים שחל להיות בשבת לא גזרו אכן כפי דברי הרב הנז' ניחא דביובל לא גזרו כשחל י"ה להיות בשבת משום דמחזי כחוכא ואיטלולא דביה"כ לא גזרו ובשבת גזרו ובשאר יה"כ נמי לא מצי למיגזר משום דמעקרה מצוה לגמרי אלא דאכתי קשה לרפרם דס"ל בפרק שני שעירי יוה"כ ובכריתות דאין עירוב והוצאה ליוה"כ אם כן תקשי ליה ברייתא זו דאמאי לא גזרו ביה"כ שחל להיות בשבת משום שמא יעבירנו ומה גם לפי הנראה מדברי רש"י ז"ל פ' ג' דשבועות ד"ד הא דרפרם הלכתא היא וכן ממ"ש בפרק אלו נאמרין יע"ש והיה נראה לישב עפ"י מה שכתב הט"ז ז"ל לישב קו' הר"ן שכתב דשאני מילה דלא גזרו משום דהתורה רבתה בפי' וביום הח' אפילו בשבת ואין לחכמים לעקור ד"ת בפיר' יע"ש ואם כן איכא למימר דמה"ט נמי לא גזרו ביובל משום דבת"כ פ' בהר אמרינן ביוה"כ אפי' בשבת אלא שדברי הט"ז קשים אצלי דבפר' ר"א דמילה אמרינן דר"א דריש יום תרועה יהיה לכם ואפילו בשבת וא"כ לפי דעתו ז"ל צ"ל דמתניתין דר"פי"ט אתיא דלא כר"א דלר"א כיון דהתורה רבתה בפי' אין כח ביד חכמים לגזור וזה ודאי דוחק דמתני' דר"פי"ט משמע דהלכה פסוקה היא ובר מן דין נר' דהא דדרשינן בת"כ ביה"ך ואפי' בשבת אסמכתא בעלמא היא וכי אצטריך קרא למישרי טלטול וכדפרכינן התם וכ"כ הרא"ם ז"ל בסדר בהר יע"ש וצריך עיון כעת ויש ליישב בדוחק:

טעם המלך א) **הנה** מה שהקשה הרב ז"ל לבית שמאי דסבירא להו ל"א מתוך א"כ קשיא בי"ט נמי לגזור שמא יעבירנו ואם לא חששו בי"ט אמאי חששו בשבת כמו שכתב הרב פרי חדש וע"כ דלשבות די"ט לא חששו ושאני שבות שבת מי"ט דשבת חמירא דאיסור כרת יש כאן וע"ז קשיא למאן דאמר יבמות [קי"ט א'] דאמר מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת וכמו שהעיר מזה המ"ל שהביא הרב. ועוד היותר נבוך בענין הזה כי ודאי לא יהי' כלל שום איסור כרת ורק איסור בעלמא דמה בכך אם יעבירנו הא קיי"ל כר' יוסי בסוכה [מ"א ב'] דאמר אם טעה והעביר לא מחייב כלום דהא טעה בדבר מצוה הוא ואם עביד מצוה ודאי הוי טעה בדבר מצוה לכולי עלמא. ובלא"ה קשיא איך גזרו לשמא יעבירנו דממה נפשך אם לא יהי' בהיל לדבר מצוה מהיכא תיתי ישכח ויעביר ארבע אמות או יוציאנו (קעה) ואם יהיה בהיל לדבר מצוה אינו עובר כלל ואף אם נדחק ולומר דאפ"ה גזרו לכתחלה שלא יבא לידי טעות מ"מ לדברי הרב קשיא דהא לא שייך לומר דאיסור כרת הוא דהא אינו מחייב כלום ואינו צריך להביא קרבן כמבואר בכ"מ ועי' רמב"ם [פ"ב מהל' שגגות] ובאמת דעתי לא נח כלל בזה דרבנן יגזרו לחשש

שמא יעבירנו דאף אם מעביר אינו חייב דטעה בדבר מצוה הוא. ואולם אמרתי לומר לדעת הר"ן והרמב"ן ריש פרק לולב וערבה והביא המג"א סי' תקפ"ח דטעמא דגזרינן גבי שופר ולולב שמא יעבירנו העיקר שלא בקיאין בקביעא דירחא ל"ק כלל דשפיר גזרו דהא קיי"ל טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה חייב וא"כ חיישינן דלמא לאו י"ט היום ויעביר ארבע אמות ויחייב חטאת ולא שייך למימר הא טעה בדבר מצוה הוא כיון דאין היום י"ט לא עשה מצוה ועיין בש"ס סוכה [מ"ב א'] ובש"ס פסחים [ע"ב א'] [וברמב"ם פרק ב' מהל' שגגות] ובלח"מ שם ולהכי בי"ט לא גזרו דמה בכך אם יעביר ארבע אמות ברשות הרבים הא טעה בדבר מצוה הוא ול"ק כלל לב"ש דלא ס"ל מתוך א"כ יגזור נמי בי"ט דזה ליתא לכך לא גזרו בי"ט דממה נפשך (קעו) אי י"ט הוא אף אם יעבור טעה בדבר מצוה ועשה מצוה ואי חול הוא ולא עשה מצוה הרי חול הוא ולא עבר מידי. ולפי הצעתינו יש לפרק טענת המגן אברהם [סי' תקפ"ח ס"ק ה'] דקשיא לי' אי אמרינן כדעת הר"ן דלהכי גזרו שמא יעבירנו משום דלא בקיאין בקביעא דירחא א"כ הדרא קושיא לדוכתא נימא הטעם משום תיקון כ"ש ואפ"ה לא גזרו גבי י"ט דממה נפשך אי לאו י"ט ליכא למגזר עיי"ש. וי"ל דהר"ן דמצריך לומר טעמא דגזרינן שמא יעבירנו דוקא משום דלא בקיאין בקביעא דירחא היינו דאם בקיאין בקביעות וידעינן שהוא י"ט לא גזרינן כיון דהוא י"ט ודאי לא שייך הגזירה דמה בכך אם יעביר הלא יהיה טעה בדבר מצוה כאשר בארנו לכך אמר סברתי' דחיישינן דלמא לאו י"ט ויעביר ד' אמות שלא ברשות לכך גזרו בי"ט שחל להיות בשבת כאשר בארנו. כל זה לענין הוצאה והעברה ד' אמות ברשות. אבל גבי י"ט שחל להיות בחול ממה נפשך לא גזרינן אי איכא י"ט הרי עביד מצוה ופטור ואי לאו י"ט א"כ אינו עובר כלל אבל לענין תיקון כלי שיר הדרא הסברא דאם חיישינן לזה חיישינן נמי בי"ט וליכא למימר ממה נפשך אי י"ט הוא הא לא חיישינן כיון דטעה בדבר מצוה זה ליתא דאנן בעניותינו פ"ב מהלכות שגגות הארכנו לומר הא דטעה בדבר מצוה פטור דוקא אם טעה בדבר מצוה דאורייתא והיינו כיון שבהול לקיים מצות עשה שצוה התורה הוי כמו אונס אבל אי טעה בדבר מצוה דרבנן ועבר באיסור דאורייתא לא הוי טעה בדבר מצוה וא"כ הכא בתקיעות שמעורבין בהן דאורייתא ורבנן דהא תקיעות שופר יש מהן דאורייתא ויש מהן מדרבנן כמש"ל שנים מדאורייתא וא' מדברי סופרים או אחד מדאורייתא ושנים מהן מדברי סופרים. א"כ יש לחוש דלמא יתקן כלי שיר בתקיעות דרבנן ויעבור על איסור דאורייתא דתיקנן ולא יהא טעה בדבר מצוה כיון דיצא כבר בתקיעות דאורייתא ואין עליו אלא תקיעות דרבנן. וא"כ קשיא מאי שנא י"ט משבת ולכך לא גזרו כלל משום תיקון כלי שיר כתירוץ המגן אברהם ופרי

חדש. ולא יהי' הדבר זר שמשום תקיעות דרבנן נגעו בו הרי גם הרב רז"ה במאור ריש פ' לולב וערבה אמר למילתי' דמש"ה גזרו בשופר אפילו בזמן שבי"המק קיים לפי שיש בו תקיעות דרבנן ואם הוא אמר הדבר לאמת הלא אנן יכולין למימר דלכך אמר רבה טעמא אחרינא ועיין בזה, דוק:

ודאתאן עלה נמי מיושב קושי' הרב כנסת הגדולה שהביא הרב פה בתחלת דבריו על הר"ן שהקשה למה לא גזרו גבי מילה שמא יעבירנו והקשה הוא ז"ל הא לדעתי' טעמא דגזרינן שמא יעבירנו דוקא משום דלא ידעינן בקביעות וחיישינן דלמא לאו י"ט הוא משא"כ גבי מילה הא ודאי יום השמיני הוא ואומר אני דלדברינו ניחא דיעו"י בסוכה [מ"ב א'] בתוס' ד"ה מהו דתימא דכתבו הא דאמרי' טעה בדבר מצוה פטור היינו דוקא גבי מצוה שמחויב על האדם עצמו ואין אחר יכול לעשותו. כגון לולב שהלא מחויב כל אחד מישראל לצאת אבל מצוה שאחר יכול לעשותו לא שייך טעה בדבר מצוה וא"כ לפ"ז גבי מילה שאין החיוב אלא על האב ורוב פעמים אין אבי הבן מוהל אלא אחר מל אותו וגזרינן שמא יעבירנו ואם עובר חייב ול"ש למימר טעה בדבר מצוה הוא והיכא דל"ש למימר טעה בדבר מצוה מודה הר"ן דגזרינן אף במצוה ודאי כמו שביארנו ולפי סברא זאת לא צריך למימר לכך לא גזרי' משום שמא יתקן כלי שיר דא"כ גבי י"ט נמי והיינו שחיישינן דלמא יתקן גבי שאר תקיעות והתם הוא דרבנן כאשר בארנו די"ל לעולם אף במצוה דרבנן הוי טעה בדבר מצוה פטור אבל לכך חיישינן לשמא יתקן כלי שיר כיון דאין המצוה עליו לתקוע אלא בשמיעה לבד יוצא א"כ דלמא יתקן כלי שיר ועובר ולא הוי טעה בדבר מצוה דאין המצוה כלל עליו דיתקע לו אחר אבל גבי שמא יעבירנו שהולך אצל בקי ללמוד היינו שלא שמע תקיעות וא"כ צריך לשמוע או לתקוע אינו עובר אם הוציא וטעה בדבר מצוה. ודוקא גבי שבת גזרינן דלמא לאו י"ט הוא אבל גבי י"ט לא גזרינן ממה נפשך אי י"ט הוא הא צריך ללכת אצל חכם לשמוע שופר או ללמוד לתקוע ואף שאין התקיעה עליו מ"מ השמיעה מחויב עליו ואם לא שמע צריך לתקוע. ובאמת גם רבינו הרמב"ם ז"ל פה גבי שופר נותן הטעם שמא ילך אצל הבקי ויתקע לו היינו שהולך לשמוע ולכך לא גזרינן גבי י"ט דהתם טרוד במצוה הוא דוק:

ובדברי הר"ן מיושב נמי קושי' שניה של הרב פה מדוע לא גזרו גבי י"הכ שחל להיות בשבת שמא יעבירנו ארבע אמות וגבי י"הכ נמי ליכא למגזר כלל כיון דקיי"ל כרפרם ולסברת הר"ן ניחא כיון דגבי י"הכ לא חשו חכמים לספיקא דיומא וסמכינן על בקיאותנו בקביעות בכל הדברים שדוחה שבת ואין עושין ב' ימים מספק איך יחוש לשמא יעבירנו והא לא גזרינן כלל שמא יעבירנו אלא מספק דלמא לאו י"ט היום. ואולם באמת תמה

אני על הרב ז"ל שהוקשה לו קושיא זאת (קעז) דהא היינו טעמא ביובל דאמרינן שם בגמ' דף ל' דאין תוקעין אלא בזמן ב"ד משום דגזרו שמא יעבירנו וכן כתב הרמב"ן בספר המלחמות ריש פרק לולב וערבה בהדיא וא"כ מאי קשיא לי' (קעח) ואדרבה איפכא קשיא איך גזרו שמא יעבירנו הא אין עירוב והוצאה לי"הכ ועל כרחך דלא כרפרם ועי' בתשובת שאגת ארי' סי' ע'. ומיום דעתי את הר"ן והרמב"ן בענין הזה דכתבו דטעמא דגזרינן שמא יעבירנו אף גבי שופר משום דלא בקיאין בקביעות ודלמא לאו י"ט הוא, אנכי נבוך באר"ש מאי יענו אריות הללו להאי דאמרינן חולין [פ"ד ב'] תקיעות שופר תוכיח שודאי אינו דוחה שבת וספיקה דוחה י"ט וצ"ע לדבריהם הא טעמא דאין תקיעות שופר דוחה שבת היינו נמי משום ספק דלמא לאו י"ט הוא ומאי קאמר הש"ס שאין ודאי דוחה שבת הא אין כאן ודאי ויש ליישב בדוחק לפי סברת המהרש"א שם בתוס' ד"ה תקיעות שופר דכ' המהרש"א דתוס' היו סברי דמלבד טעמא דשמא יעבירנו איכא טעם אחר בשבת עיי"ש ודברי מהרש"א צריכין עיון מכל צד ועי' בתוס' בסוגיין דר"ה ד"ה רדיית הפת ובתוס' מגילה [ד' ב'] ובכל הפוסקים ראשונים ואחרונים ובפרט שלפי זה הר"ן והרי"ף לא צריכא לדחוק כלל וכלל ועי' וצ"ע:

ובאמת מהאי סוגיין נמי פירכא להרב המחבר פה שר"ל ולחלק דבי"ט דקיל איסורו בלאו ל"ג כלל ורק בשבת גזרו דאיסורו חמיר וא"כ מאי קאמר הש"ס בסוגיין דחולין אין ספיקו דוחה י"ט והיינו ספק איש ספק אשה הא ל"ג כלל בי"ט ואפי' לב"ש דאיסורו ודאי ל"ג לדעת הרב פה ויש לדחות קצת דמאי דל"ג לב"ש אפי' אית לי' איסור הוצאה בי"ט היינו טעמא כיון דאיסורו קל ל"ג במקום מצוה אבל גבי ספק איש ספק אשה דיש לחוש שאין כאן כלל מצוה הוי להו לגזור אף בי"ט ושפיר הוא היוכיח שלענין ודאי גבי שבת גזרו אפילו במקום מצוה וספיקו דוחה י"ט אפי' שהספק הוא דלמא אינו מצוה כלל וק"ל. ומה שיש עוד להאריך בזה הענין ולדקדק בדברי הר"מ שכ' דחיישינן להוצאה מרשות לרשות והגמ' קאמר רק שחיישינן להעברות ארבע אמות כתבתי במקום אחר ואין כאן מקומו ועיין עוד לקמן הל' לולב מה שכתבנו בההוא דטעה בדבר מצוה:

מעשה חושב (**קעא**) הנה הר"ן כו' ודבריו תמוהים כו'. אני תמה על תמיהתו דהא צריך הר"ן ליישב דלא תקשי לרשב"ג דס"ל דכל שלא שהה למ"ד יום באדם חיישינן דלמא נפל הוא. (וקיי"ל כוותי' לכתחלה אלא דבדיעבד סמכינן ארבנן דאזלי בתר רובא) וא"כ אמאי מלין בשבת ולא חיישינן לשמא יעבירנו ד"א ברה"ר דניהו דמילה עצמה מותרת בשבת דממנ"פ אי לאו נפל הוא הא שפיר מלין ואי נמי נפל הוא הא הו"ל מחתך בשר בעלמא כדאמרינן בשבת היינו דמה"ט אינו עובר באיסור דנטילת נשמה ואחובל בשבת

אבל מ"מ כיון דספק נפל הוא ניחוש לשמא יעבירנו כו' כיון דאיכא ספיקא אי מקיים מצות מילה כלל והו"ל כשופר ולולב דספק הוא אם היום זמנן ומקיים מצותן או לא:

(**קעב**) כיון שבעודו עכשיו טמא אינו מחויב בפסח עד שיזה כו'. סברא זו קשה להולמה שהרי עשה דהשלמה נדחה מפני העשה דפסח במחוסר כפורים בערב הפסח כדאיתא בפסחים דף נ"ט ע"א דאמרינן התם אתי עשה דפסח דאית בי' כרת ודחי עשה דהשלמה דלית בי' כרת אלמא דעדיף עשה דפסח ואע"פ שעודו מחוסר כפורים מ"מ קא חשיב לי' לעשה דפסח טפי מעשה דהשלמה וכן אמרינן בעלמא העמידו דבריהם במקום כרת בהזאה דהיינו טמא שחל ז' שלו בערב הפסח אלמא דאע"ג דאכתי טמא הוא מ"מ קרי לי' הש"ס מקום כרת בכמה דוכתי ודוק:

(**קעג**) ואם איתא לא היה משתמיט בגמ' לומר מתניתין דלא כב"ש ור"ע דלית להו מתוך. תמהני דטפי הו"ל להקשות בהכרח דהא מרא דהאי שמעתתא דאין תוקעין בשבת מגזירה דשמא יעבירנו כו' הוא רבה והרי רבה לית לי' מתוך כדאיתא במסכת ביצה דף י"ב (ועיין מ"ש לעיל על הגליון) ואפילו אי נימא דרבה חזר בו לגבי רב יוסף וכמ"ש גיסי הגאון בעל חתם סופר ז"ל ודלא כמש"ל בעל טעם המלך מ"מ עכ"פ הרי קודם שחזר בו הי' ס"ל לרבה דלכ"ע לא אמרינן מתוך וא"כ הא יקשה לי' מתני' דר"ה שחל להיות בשבת דתנן דאין תוקעין:

(**קעד**) וקשה כו' וביובל ביו"ה כשחל להיות בשבת לא גזרו. לכאורה דבריו תמוהים דהא אמרינן בר"ה דף ל' ע"א דביובל אין תוקעין אלא בזמן ב"ד אמנם לא משמע לי' להגאון המחבר ז"ל דהוא מגזירה דרבה כיון דל"צ שיתקע בפני ב"ד:

(**קעה**) בטעה"מ: ואם יהיה בהיל לדבר מצוה אינו עובר כלל כו' מ"מ לדברי הרב קשיא. לק"מ דחיישינן שילך לחכם ללמוד הנענועים אחר שכבר יצא ידי חובתו בנטילת הלולב:

(**קעו**) שם: אי י"ט הוא אף אם יעבור טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כו'. במחכ"ת טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה דהא ב"ש ע"כ ס"ל דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה חייב שהרי ר"א דשמותי הוא ס"ל כן כדאיתא בשבת דף קל"ז ופשיטא דר' אליעזר אינו חולק עם ב"ש. אולם למ"ש לעיל בדף זה על הגליון בד"ה תמהני כו' (באות קעג) דרבה לית לי' מתוך. לפ"ז הדברים נתונים להאמר אליבי' דרבה דאיהו ודאי כר' יהושע ס"ל (דהלכה כוותי' לגבי ר' אליעזר) דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור:

(**קעז**) שם: דהא ה"ט ביובל כו' דגזרו שמא יעבירנו כו'. עיין מ"ש לעיל בד"ה לכאורה (באות קע"ד):

(**קעח**) ואדרבה איפכא קשיא איך גזרו שמא יעבירנו כו'. זה תמוה מאד דהא התם

קאמרינן דתקיעה דר"ה ויובל דוחה שבת דהיינו כשחל יוה"כ להיות בשבת וכן אידך ברייתא נמי מיירי כשחל יוה"כ בשבת וכן הרמב"ן ז"ל שהביא ע"כ נמי בשחל יוה"כ בשבת מיירי דהא קא יהיב טעמא למה אין תוקעין ביובל אלא בזמן ב"ד שאימת אזהרתן עליהן כו' ובמדינה שלא שמעו מפי ב"ד מקודש מספיקא לא דחי ר"ה ויוה"כ כו' ע"כ וע"כ דבשחל להיות בשבת מיירי דאל"כ לידחי בממנ"פ וא"כ מאי קושייתו לרפרם ודוק:

פרק ד

הלכה טז

דפני סוכה כשרים מן הכל כו' ואפי' מב"ח. כתב ה"ה פ' הישן ת"ר כו' וקי"ל כר"י הנה הרב ל"מ ז"ל פ"א מה' נזירות תמה על רבינו דבפ' הישן איפליגו שם בטעמא דר"מ אביי אמר שמא תמות ר"ז אמר שמא תברח והק' שם ומי אמר אביי ר"מ חייש למיתה ור"י לא חייש למית' והתנן בת ישראל שנשאת לכהן כו' הרי זו אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ורמינן עלה ה"ז גיטך שעה אחת קודם למיתה אסורה לאכול בתרומה מיד ואמר אביי ל"ק הא ר"מ הא ר"י כו' ומשנינן איפוך ר"מ חייש למיתה ור"י לא חייש כדתניא עשאה לבהמה דופן לסוכה כו' יע"ש וכיון דרבינו פסק כאן כר"י ע"כ דס"ל דלא חיישינן שמא תמות ובפ"ט מה' תרומות דין א' פסק רבינו דאסורה לאכול בתרומה מיד וע"כ היינו משום דחיישינן שמא ימות גם בפ"א מה' נזירות דין ה' פסק רבינו דהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר הרי זה נזיר מיד שמא ימות עתה ובפ"ק דנדרים דמו זה להה"א דהאומר ה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתי דאסורה לאכול בתרומה מיד וא"כ איך פסק כאן כר"י דלא חייש למיתה א"ד והנה מה שהק' מההיא דנזיר לק"מ ואשתמיט מיני' לשון הרא"ש ז"ל שם בפ"ק דנדרים וז"ל ואפי' מאן דפליג בפ' כל הגט ואמר דלא חיישינן לשמא ימות הכא לזמן מרובה דלימי נזירות חיישי' הילכך כיון דראוי לקבל עליו נזירות כו' יע"ש וא"כ משו"ה פסק רבינו דה"ז נזיר מיד משא"כ הכא גבי דפני סוכה כיון דזמן מועט לא חיישי' אלא מיהו מההיא דתרומות קשה טובא והרב הנז' תי' עם מאי דקש' תו בפשטא דשמעתתא לר"ז דאית ליה דלא חיישי' שמא תמו' לכ"ע א"כ ק' דר"י אדר"י דגבי הלוקח יין מן הכותי' חייש ר"י לבקיעת הנוד אע"ג דאפשר דמסר לשומר ואם כן כ"ש דניחוש שמא תמות וליכא למימר דר"ז ס"ל דר"י לדבריו דר"מ קא' ולדידיה טעמא משום ברירה דא"כ כיון דכ"ע לא חיישי לשמא ימות מתני' דה"ז גיטך שעה אחת כו' אסורה לאכול בתרומה מיד כמאן מתוקמא כיון דכ"ע לא חיישי שמא תמות ותי' הרב ז"ל דלר"ז לא תיקשי דר"י אדר"י דלעול' דר"י חייש למיתה כי

היכי דחייש לשמא יבקע ובריית דה"ז גיטך שעה א' כו' ר"י היא ואפ"ה גבי עשאה דופן לסוכה ס"ל לר"ז דלכ"ע לא חיישי למיתה משום דחששה רחוקה היא דאמרינן התם בפ' הישן למ"ד שמא תמו' הא מתיחא באשלי מלעיל ותי' זמנין דמוקים בפחות משלשה סמוך לסוכה וכיון דמתה כווצא ולאו אדעתיה ומשו"ה אמרו דר"ז ס"ל דמיתה לא שכיח כלומר למיתה למיחש כולי האי לא שכיח ורבי' פסק כר"ז את"ד יע"ש והנה דברי הרב הן הן דברי הריטב"א בחדושיו פ' הישן שהקשה למסקנא דסוגייא דפרק כל הגט ודפ"ק דחולין דאסיקנא דטעמא דר"י משום בקיעת הנוד א"כ היכי לא חייש ר"י הכא גבי עשאה לבהמ' דופן לסוכה למיתה וחייש לבקיעת הנוד ותירץ דהכא לאו משום דלא חייש למיתה אלא דהא אוקימנא פלוגתא בבהמה קשורה ומתוחא באשלי דכי נמי מתה לא בצר שיעור דופן ואיהו לא חייש לזמנין דמוקי לה פחות מג' כו' יע"ש:

האמנם הרואה יראה דתירוץ זה אינו עולה יפה לר"ז דמוקי פלוגתייהו דר"מ ור"י בבהמה שאינה קשורה ור"י לא חייש לשמא תברח דהשתא תקשי לן דר"י אדר"י שהרי חששה דשמא תברח קרובה יותר מחששה דשמא יבקע הנוד דאפי' ר"מ דלא חייש למיתה אליבא דר"ז אפ"ה חייש לשמא תברח וכיון דר"י לא חייש לשמא תברח מכ"ש דלא חייש לשמא ימות ובקיעת הנוד ושמא ימות לפחות מיהא שוין הן וא"כ הדק"ל לר"ז תקשי לן דר"י אדר"י וכן נוטין דברי הריטב"א ז"ל שכתב דלפום סוגיא דפ' כל הגט מוקמינן לפלוגתייהו דר"מ ור"י בבהמה קשורה אמת מבואר מדבריו דבבהמה שאינה קשורה לית לה פתרי לאוקמיה משום דכ"ש תקשי לן טפי דר"י אדר"י דהכא לא חייש לשמא תברח והתם חייש לשמא יבקע ועיין בהר"ב ח"ה מ"ש שם בסוגיי' וכמו כן נראה דק' על רבי' דמדסת' וכתב בכל עושין דופני הסוכה כו' ואפילו מב"ח משמע דס"ל דאפי' בהמה שאינה קשורה נמי ומשום דס"ל דקי"ל כר"ז דבבהמה שאינה קשורה פליגי ופסק כר"י וא"כ אפשר דע"כ לא פליגי אביי ור"ז אלא אליבא דר"מ דלאביי אפי' בבהמה קשורה ר"מ פוסל משום דחייש שמא תמות ולר"ז ע"כ לא פסל ר"מ אלא בבהמה שאינה קשורה אבל בקשורה מכשיר ר"מ אמנם בהיתרא דר"י אפילו אביי מודה דכי קא מכשיר ר"י אפי' בשאינה קשורה מכשיר ותדע לך מדלא קאמר תלמודא דבבהמה שאינה קשורה אליבא דר"י פליגי אביי ורבא כי היכי דקאמר דבבהמה קשורה פליגי אליבא דר"מ והא עדיפא אליבא דהלכתא אלא ודאי משמע דבהיתרא דר"י כ"ע מודו דאפי' כשאינה קשורה מכשיר:

אולם ראיתי להטור ז"ל סימן תר"ל שכתב וז"ל ועושין מחיצה אפי' מבע"ח שיקשור שם בהמה לדופן הנה דעתו ז"ל נרא' לפסוק כאביי דבבהמה קשורה פליגי וס"ל ז"ל דלאביי

ע"כ לא מכשיר ר"י אלא דוקא בקשורה אבל בשאינה קשורה מודה דחיישי' שמא תברח ושלא כמ"ש לדעת רבינו ז"ל ויש מן התימה על מרן הב"י ז"ל איך לא כתב שרבינו ז"ל חולק עליו שבתי וראה שדברי רבינו ז"ל אף שבאו סתומים מ"מ נראין הדברים מוכרחים דבבהמה קשורה הוא דוקא שהתיר וזה ממ"ש בפי"ו מה' שבת דין כ"א וז"ל בכל עושין מחיצה כו' אפי' בבהמה ושאר מיני חיה והוא שיהיו כפותים כדי שלא ינודו גם בפי"ח מה' הנז' דין י"ב על מה שפסק רבינו בכל עושין לחים אפי' שיש בו רוח חיים כתב ה"ה וז"ל ודוקא כשהב"ח קבועים ואינם נדים אבל נדים לא כמ"ש למעלה וידוע שהלחי משום מחיצה ע"כ וא"כ נראה ודאי דגבי סוכה נמי כיון דמדין מחיצה הוא בעינן נמי כפותים לדעת רבינו וראיתי להרב המגיד ז"ל שם פי"ו כתב וז"ל ומ"ש רבינו והוא שיהיו כפותים אבהמה קאי שהן נדים שלא לדעת ובעינן מחיצה יכולה לעמוד ועומדת ומהסוגיא שבפ' הישן הוציא דין זה אע"פ שאינה מוכרחת אלו דבריו ז"ל ודבריו באו סתומים במ"ש דמסוגייא שבפרק הישן הוציא דין זה דאי כונתו לומר להא דאמרי' בשמעתין דלר"ז בהמה שאינה קשורה פסולה גזירה שמא תברח וכמו שכן ראיתי להרב מג"א ז"ל סי' שס"ב דמ"ש רבינו שיהיו כפותים כדי שלא ינודו היינו משום חשש שמא תברח וכמ"ש בגמ' ע"ש הא ודאי ליתא שהרי ר"ז ל"ק כן אלא אליבא דר"מ אמנם אליבא דר"י דקי"ל כוותיה לא חיישי לשמא תברח ואי דעתו ז"ל לומר דפוסק כאביי דבבהמה קשורה פליגי וס"ל דבשאינה קשורה אליבא דאביי אפילו ר"י לא מכשיר משום חשש שמא תברח לא ידעתי איך כתב דמהסוגיא זו הוציא דין זה שהרי אדרבא סוגייא דפרק הישן רהטה דלר"י אפי' בשאינה קשורה מכשיר לכ"ע ובה לא פליגי אביי ור"ז כמ"ש ותו דכל כי האי הי"ל לה"ה לפרש דפסק כאביי ובר מן דין לפי תי' הרב לח"מ שדעת רבינו לפסוק כר"ז לא יתכן זה וכן מלשון ה"ה שכתב דבעינן מחיצה יכולה לעמוד ועומדת מבואר דלאו משום חשש שמא תברח הוא כמ"ש הרב מ"א מדערבינהו להו בחדא מחת' בהדי מחיצה יכולה לעמוד דהת' טעמא משו' דכל מחיצה שאינה יכול' לעמוד ברוח מצויה לאו מחיצ' הוא:

ותו הדבר קשה דאי טעמיה דרבינו משום חשש שמא תברח תיקשי לן ממה שפסק רבינו בפ"ו מה' טומאת מת דין ד' וכן בהמה שכפתה ועשה אותה גולל הנוגע בה טמא הרי דלענין טומאה נמי הצריך רבינו ז"ל שיהא כפותה אע"ג דטעמא דשמא תברח לא אהני לן לענין טומאה דגזירה דרבנן בעלמא היא כדפריך בשמעתין וראיתי למרן הכ"מ ז"ל שם שכתב וז"ל ומ"ש שכפתה משום דאל"כ הרי היא הולכת לכאן ולכאן ואין כאן גולל א"ד והדבר תמוה דסוגייא דפ' הישן הויא תיובתא דפרכינן בין למ"ד שמא תמות בין

למ"ד שמא תברח מדאורייתא מחיצה מעלייא היא ורבנן הוא דגזרו אלא מעתה תטמא משום גולל אלמא תנן ר"י מטמא ור"מ מטהר ולפי דברי מרן ז"ל אפכא הו"ל לאקשויי למ"ד שמא תברח דמוקי למתני' בבהמה שאינה קשורה היכי מטמא בה ר"י הא כיון שאינה כפותה והולכת לכאן ולכאן אין כאן גולל והכי פריך עלה למ"ד שמא תברח תטמא משום גולל ולכן הנר' אצלי שרבינו ז"ל הוציא דין זה מהא דאמרינן התם פרק הישן לקמן דכ"ד ארב"י כל מחיצ' שאינ' יכול' לעמוד ברוח מצוי' אינה מחיצה וס"ל לרבינו לראב"י כי היכי דבעינן יכולה לעמוד ברוח מצויה ה"נ בעי' שיהא עומדת מדעת המניח ור"ז דקאמר דטעמא דר"מ היא משום שמא תברח ואפי' בשאינה קשורה מכשיר ר"י פליג אדראב"י וס"ל דלא בעי' מחיצה יכולה לעמוד והכי נמי כי פריך התם למ"ד שמא תברח מדאורייתא מחיצה מעלייתא היא לפום דעת ר"ז דס"ל דלא בעינן מחיצה היכולה לעמוד ועומדת הוא דפריך אמנם לראב"י דקי"ל כוותיה כל שאינה קשורה לא שמה מחיצה ולראב"י ע"כ פלוגתא דר"מ ור"י גבי סוכה ולחי גולל בבהמה כפותה מיירי דבשאינה כפותה כ"ע מודו דל"ש מחיצה וזה אצלי כונת ה"ה שכתב דמסוגי' דפ' הישן הוציא דין זה וציין המרשים שם דכ"ד והיינו הא דראב"י שכתבנו דאלו משום חשש שמא תברח הי"ל לסיים דכ"ג ומ"ש אע"פ שאינה מכרחת כונתו דשאני מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דהגריעות מצד עצמה שהיא תלושה והרוח מנידתו משא"כ בהמה שהן מנדין עצמן וכמ"ש הרב מג"א ז"ל זה הנ"ל אמיתות דברי ה"ה ומ"מ לבי מגמגם על רבי' דבה' סוכה דשם עיקר מימרת ראב"י שמשם הוציא רבינו דין זה לא ביאר רבינו דבעינן בהמה כפותה ובה' שבת ביארו וגם על ה"ה ז"ל יש לגמגם איך לא ביאר זה ואיך שיהיה לדאתאן עלה נראה דתי' הרב לח"מ ז"ל לא יתכן אלי'בא דר"ז דס"ל דר"י לא חייש לשמא תברח א"כ קשה דר"י אדר"י דחייש לבקיעת הנוד והנר' אצלי דלר"ז לא תקשי לן דס"ל לר"ז דכי חייש ר"י לבקיעת הנוד בתרומה דאיסור מיתה אבל מסוכה דמצו' עשה לא חייש וכעין זה אמרינן פ"ק דסוכה די"ו ע"ב ע"כ ל"ק ר"י אלא בסוכה דמצות עשה אבל בשבת דאיסור סקילה החמירו ובגמרא כי פרכינן קשיא דר"י אדר"י לא מצי לשנויי דבתרומה דאיסור מיתה חייש אבל בסוכה דמ"ע לא חייש משום דאביי ע"כ לא ס"ל לחלק בהכי כדקאמר הא ר"מ והא ר"י דתניא עשאה לבהמה דופן לסוכה כו' וע"ד שכתב הרב ל"מ לפי תי' כנ"ל:

ועוד נראה לי ליישב ובהכי יתיישבו ג"כ דברי רבי' ז"ל דר"ז דקא' מיתה לא שכיח ס"ל דלמיתה דזמן מועט כי הך דסוכה ולחים לא חיישינן משום דמיתה פתאומית לא שכיח וכמ"ש התו' פרק כל הגט ופ"ק דיומא דלמיתה דזמן מרובה חיישינן למיתה דיומי' לא

חיישינן ור"י דאסר גבי הלוקח יין מבין הכותים לא משום טעמא דבקיעת הנוד אלא טעמא משום ברירה דכיון דלא חייש למיתה דזמן מועט ולשמא תברח כ"ש דלא חייש לשמא יבקע הנוד אלא לדבריו דר"מ דלר"מ דחייש לשמא תברח ליחוש לשמא יבקע דס"ל לר"י דחששת שמא תברח וחששת שמא יבקע כי הדדי נינהו וכ"ת אכתי תקשי א"כ מתני' דה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתה אסורה לאכול בתרומה מיד כמאן מיתוקמא כיון דכ"ע ס"ל כר"ז דלא חיישינן למיתה דזמן מועט י"ל דס"ל לר"ז דדוקא גבי סוכה ולחים וכיוצא דחששת דבת יומא הוא לא חיישינן שימות מיתה בת יומא שהרי לאחר י"ט ולאחר שבת אין כאן כלום ומש"ה התירו לזמן מועט משא"כ בההיא דה"ז גיטך שעה אחת כו' דאם אנו מתירין השתא לאכול מיד מטעם דלא חיישינן למיתה דזמן מועט נמצא דהרי היא מותרת לאכול כל ימיה דבכל יום ויום הרי הוא חי לפנינו ואין לנו לחוש שימות באותו יום וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ספ"ק דיבמות דלר"מ דלא חייש למיתה דזמן מועט אם אתה אוסרה מיד נמצאת חושש למיתה דלאחר שעה ואי לא תחוש נמצאת אוכלת כל ימיה א"ד יע"ש ונמצא למפרע מתירין אנו לזמן מרובה וכל כי האי לא אמרינן לא חיישינן שמא ימות מאי אמרת נתירנה לאכול באותו יום שגרשה ולא לאחר זמן לא פלוג רבנן משום דמחזי כחוכא ונמצא א"כ דלר"ז מתני' הלזו אתיא ככ"ע ורבינו פסק כר"ז ומש"ה פסקה להההיא דתרומות ופסק ג"כ דעושין דופן מב"ח ובהכי ניחא מה שהק' עוד הרב לח"מ דבפ"ז מה' מעשר פסק רבינו גבי הלוקח יין מן הכותים דלא יתחיל וישתה כר"י וכתב טעמא דאין ברירה דאי יש ברירה היה מותר לשתות ואמאי כיון דהוא חייש לשמא ימות חיישינן לבקיעת הנוד והרב ז"ל תי' דנקט רבינו טעמא דברירה דמודו כולהו וכן דרכו של רבינו להזכיר טעם המבואר אף שיהיה לו טעם אחר מסכים להלכה א"ד יע"ש ולע"ד אחר המחילה לא דק בתי' זה דרבינו שם כתב וז"ל מי שהיה לו מאה לוג של יין טבול מן התורה וכתב מרן שם שדקדק רבינו לכתוב טבול מן התורה משום דבטבל דרבנן הא קיימא לן דבדרבנן יש ברירה יע"ש והשתא קשה דאכתי ת"ל דאסור לשתות משום חשש שמא יבקע הנוד וליכא למימר דס"ל לרבינו דדוקא בדאורייתא חששו לשמא יבקע אבל בטבל דרבנן לא חששו דא"כ בפ"ט מה' תרומות גבי האומר לאשה ה"ז גיטך שעה אחת כו' אסורה לאכול בתרומ' היה לו להתנות דדוקא בתרומה דאורייתא אינ' אוכלת אבל בתרו' דרבנן אוכלת ולא חיישינן לשמא ימות אלא מבואר דכי חיישי' לשמא ימות אפי' בתרומה דרבנן חיישי':

אכן לפי מה שכתבנו הנה נכון דהתם שאני כיון דחששה דבת יומא לא חיישי' וכמובן ועל פי האמור מייתבא לן שפיר מה שהק' מוהר"ק אשכנזי ז"ל בתשובה סי' ק"ו דפ"ז ע"ב

וז"ל ויש לי מקום עיון בדברי הרמב"ם דבפ"ט מה"ת פסק דחיישי' שמא ימות לאלתר ובה' יה"כ פסק דלא כר"י דאמר אף אשה אחרת מתקנין לו והיינו משום דס"ל דלא חיישי' למיתה דזמן מועט ולא די שהדברים סותרים אלא רואה אני הדברים ק"ו דהשתא ביה"כ דמעלה היא והו"ל למפסק כר"י כדקאמר רב הונא בפרק הישן לא חיישינן למעבד מעלה כל שכן גבי תרומה ואין לומר דהיא הנותנת דכיון דכפרת כל ישראל תלויה בו ניחוש אפילו לתרתי ותלת כמ"ש התוספו' ז"ל בפרק קמא דיומא בתי' בתרא דההיא תרוצא ליכא למימר אלא אי לא חיישינן מן הדין לשמא ימות לזמן מועט כזה אלא דמשום חששה בעלמא בעינן למיחש שפיר קאמרי רבנן דאי בעית למיחש למיתה דחד משום חומרא ניחוש לתרתי ותלת אבל אי ס"ל דמן הדין יש לנו למיחש למיתה דחד ואפי' לזמן מועט וכההיא דתרומה תו ליכא למימר דניחוש גם למיתה דתרתי ותלת דודאי מיתת ב' או שלשה לא שכיח כמו מיתה דחדא וכי תיסק אדעתין דלענין יה"כ יש לנו להקל מן הדין מפני שאי אפשר לנו להחמיר יותר מן הדין הא ודאי ליתא את"ד יע"ש והניחו בצ"ע ולפי מה שכתבתי תנוח דעתו דרבינו ז"ל דהתם כיון דחששה דבת יומא היא דלאחר יה"כ אין כאן כלום מש"ה לא חיישינן למיתה דזמן מועט משא"כ בההיא דתרו' ובר מן דין מה שהניח הרב ז"ל ביסוד מוסד דטעמייהו דרבנן דאמרי אין לדבר סוף משום דס"ל דלא חיישינן למיתה דזמן מועט אבל אי ס"ל דחיישינן לא הקל במה שהוא מן הדין מפני שאין להחמיר בו יותר מן הדין ועל פי זה בנה דייק קו' נראה דליתא ובהדייא מבואר בחידושי הרשב"א ז"ל פ"ק דיבמות די"ח ד"ה וקסבר וז"ל וק"ל דהא ר"מ לא חייש למיתה כדאיתא בגיטין כו' ותנן נמי פ"ק דיומא ר"י אומר אף אשה אחרת מתקנין לו שמא תמות ופליגי רבנן עליה ומאן תנא דפליגי אר"י ר"מ כו' ויש מי שתי' כיון דיבום כו' וגבי יוה"ך משום דא"כ אין לדבר סוף וכדמפרש התם ואפי' מאן דחייש בעלמא הכא לא חייש כו' יע"ש הרי מבואר מדברי הרשב"א ז"ל דס"ל דאפי' מאן דחייש בעלמא מן הדין למיתה דזמן מועט ביה"כ לא חייש מטעמא דאין לדבר סוף ולדעתי נראה הדבר מוכרח מהא דפרכינן בפרק כל הגט לרבא דאמר שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן והרי נוד דשמא ימות הוא ופליגי ומשנינן אר"י שאני נוד דאפשר דמסר לשומר מתקיף לה רב משרשיא ערביך ערבא צריך כו' והשתא אם איתא לדעת הרב ז"ל דטעמייהו דרבנן דאמרי דאין לדבר סוף היינו משום דס"ל דלא חיישינן למיתה דזמן מועט אדפריך מברייתא דנוד אמאי לא פריך ממתני' דיומא דשמא ימות גופי' דלא חיישינן לרבנן דהשתא לא שייך תי' דנוד אלא נרא' מוכרח דאפי' כי נימא דחיישינן בעלמא אפי' הכי הכא לא חששו מטעמ' דאין לדבר סוף וכן נראה מוכרח ג"כ

מהא דפרכינן התם פ"ק דיומא די"ג ורבנן נמי נימרו אינהו לנפשייהו אמרי לך רבנן כ"ג זריז הוא כו' וכיון דעבדינן ליה צרה כ"ש דמזדרז טפי כו' והשתא לפי דברי הרב מאי קו' הא בפשיטות איכא לתרוצי דגבי מיתה כיון דמן הדין לא חיישינן משום דמיתה דזמן מועט לא שכיח משו"ה קאמרי רבנן דאי בעי למיחש אין לדבר סוף דניחוש למיתה דתרתי ותלת משא"כ טומאה דשכיח וחיישינן לה מן הדין מפני שאין לדבר סוף נקל במה שהוא מן הדין וכדברי הרב ז"ל אלא נראה דליתא הן אמת שדברי הרשב"א ז"ל ג"כ ק"ק לפי דבריו מהא דפריך התם ורבנן נמי הא חיישי' לשמא אמרי לך רבנן טומאה שכיח כו' והשתא אמאי לא משני דטומאה כיון דאיתיה בתקנתא כיון דעבדינן ליה צרה מזדרז טפי ומש"ה חששו משא"כ מיתה כיון דליתיה בתקנתא משום דאין לדבר סוף לא חששו וי"ל ודוק ועיין בהרב מג"א א"ח סי' תקס"ח ס"ק י"ג מה שהק' על מה שפסק מר"ן ז"ל שם דמי שנדר להתענות כך וכך תעניות יכול לדחותם עד ימות החורף וז"ל וצ"ע דמתחייב להתענות מיד שמא ימות כו' ובס"ד כתב ומיהו לזמן מועט לא חיישינן לשמא ימות כמ"ש הרא"ש בסנהדרין א"ד יע"ש ואחר המחילה לא דק שהרא"ש ז"ל לא כתב לפסק הלכה דלמיתה דזמן מועט לא חיישינן אלא מ"ש הרא"ש ז"ל הוא לומר דאפילו מאן דפליג בעלמא וס"ל דלא חיישינן לזמן מועט גבי נזיר דזמן מרובה חיישי' אמנם להלכה אפשר דס"ל דק"ל כמ"ד דאפי' למיתה דזמן מועט חיישינן וכמו שכן נראה דעת רבינו ז"ל כמ"ש הלח"מ ז"ל ותו ק' עליו דכיון דקי"ל דלמיתה דזמן מועט לא חיישי' א"כ מה"ט נמי יהי' מותר להלוות' עד ימות החורף משום דכל יום ויום הרי חי לפנינו דומה לתרומה שכתב הרשב"א דלמאן דלא חייש ל"ד מועט ה"ז אוכל' בתרומה כל ימיה ולפי מ"ש בעניותינו בדעת רבינו יש מן הישוב לדברי הרב ודוק ועיין בהשגת הראב"ד פ"ג מה' מע"ב דין ח' כתב בס"ד וז"ל ועם כל זה אין דעתי נוחה אלא במעות שהוא פקדון ארוך ויש לחוש שמא ימות כו' אבל בפירות שאינם לזמן ארוך כולי האי לא חיישינן ומר"ן הק' עליו דאפי' לא יהא לזמן ארוך מי ליכא למיחש שימות הנפקד ביום אשר הפקד אתו או למחרתו כו' ועיין בס' מח"א בהגהותיו על רבינו שתמה עליו שהרי כתבו התוס' פ"ק דיומא ופרק כל הגט דלמיתה דזמן מועט לא חיישינן יע"ש ולא דק שהרי לדעת רבינו ז"ל כפי מה שפסק בפ"ט מה' תרומות אפי' למיתה דזמן מועט חיישינן והראב"ד לא השיגו מבואר דהכי ס"ל וא"כ שפיר ק"ל למרן ולפי מ"ש אנן אדידן בדעת רבינו יתיישב נמי השגת הראב"ד ז"ל ודוק:

ודע שזה שכתבו התוס' דלמיתה דזמן מועט לא חיישי' לא פורש בדבריהם איזה זמן מיקרי זמן מועט אם הוא יום או יומים או עד חדש ימים כמ"ש הרא"ש ז"ל בנזירות דל'

יום מקרי זמן מרובה ומריהוט לשונם שכתבו בפ"ד אחין ובפ' כל הגט דלשמא ימות לאלתר לא חיישינן גם מדברי תוספות ישנים למסכ' יומא שכתבו דלמיתה דזמן מרובה חיישינן למיתה דיומא לא חיישינן ע"ש היה נראה לדקדק דדוקא במיתה דיומא לא חיישינן אבל במיתה דימים ב' או ג' חיישינן האמנם נראה ודאי דהא ליתא ויש להוכיח דאפי' למיתה דז' ימים מיקרי זמן מועט ולא חיישי' מדפרכינן בפ' כל הישן ומי אמר אביי ר"מ חיישי למיתה והתנן הלוקח יין מבין הכותים כו' ואם איתא מאי קו' כי לא חייש ר"מ לבקיעת הנוד משום דחששא דיומא הוא משא"כ גבי סוכה דחיישי' שמא ימות בתוך ז' ימי הסוכה וכיון דמיתה כווצא ולאו אדעתיה וכיון דזמן מרובה הוא חיישינן אלא מבואר דאפי' מיתה דז' ימים זמן מועט מיקרי ולא חיישינן הן אמת שרש"י בד"ה גזירה שמא תמות כתב וז"ל שמא תמות הבהמה בי"ט ותיפול ואין כאן דופן ונמצא בטל ממצות סוכה כו' ולא ידעתי אמאי הוצרך לומר שהחששה הוא שמא ימות בי"ט והלא אפי' ימות בח"ה ג"כ איכא למיחש משום דלא יהיב אדעתיה כמ"ש בגמרא ולפי דעתו ז"ל דהחששה הוא שמא תמות בי"ט לא ידעתי לאיזה תכלית הוצרכו בגמ' לומר דילמא מתה וכיוצא ולא יהיב אדעתיה לתקנה ות"ל דאפי' יהיב אדעתיה כל שמתה בי"ט לא מצי לתקוני ונמצא בטל ממצות סוכה וכעת צ"ע:

עוד ראיתי למוהר"ץ אשכנזי בתשו' סי' מ"א שהק' למ"ש התוס' פ"ק דיומא ופר' ר"א דלמיתה דזמן מרובה חיישינן לכ"ע ממ"ש בפ' ר"א דנדרים דמיתה נולד הוא משום דלא שכיח וכתב דההוא ודאי ל"ק משום דדתן ואבירם תרי הוו ולמיתה דתרי לא חיישינן אלא דאכתי קשה מההיא דאמרינן התם קונם שאני נושא לפ' שאביה רע ואמרו לו מת כו' ואקשינן מת נולד הוא ואף דהתם אפי' לזמן מרובה ולמיתה דחד ועוד קשה מהא דאמרינן בהאשה שנפלו דף ע"ט ולד בהמה מלוג לבעל ולד שפחה מלוג לאשה חנניא בן אחי ר"י אומר אף ולד שפחה מלוג לבעל ומפרש התם טעמא דחנניא משום דלמיתה לא חיישינן ואמרינן התם דהלכה כחנניא ש"מ דלא חיישינן אפי' למיתה דחד ואפי' לזמן מרובה עכת"ד והנה מה שהקשה מההיא דנדרים כבר קדמו בזה רבינו הגדול מרן בי"ד סי' רכ"ח ותי' וז"ל נראה לי דנהי דמיתה שכיחא מ"מ למות שונאיו בחייו לא שכיח דהא אשכחן דהע"ה צוח ואומר ואויבי חיים עצמו א"נ כ"כ שכיח שימות זה בחייו של זה כמו איפכא כו' יע"ש ולתי' הראשון נראה דק' עליה מההיא דקונם שאני נושא לפ' מפני שאביה רע דהתם לאו בשונא עסקי' ואפי' הכי פריך מת נולד הוא וי"ל בדוחק גם מה שהקשה מהא דהאשה שנפלו נר' דלא קשיא מידי דהתם נמי למיתה דתרי הוא דחיישינן שתמו' השפחה קודם וגם שימות בעלה בחייו דאלו מתה היא בחיי בעלה לא איכפת

לן מידי דהוו של בעל וכ"כ הרשב"א שם וכיון דמיתה דתרי הוא משו"ה לא חיישינן וזה פשוט ועיין עוד פ' הכותב דפ"ג ע"ב בתוספות ד"ה מיתה לא שכיח שכתבו דשמא משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה ועיין במוהראנ"ח ח"ב סי' מ"ה שהאריך לפלפל בדבריהם ולפי תי' ב' שכתבנו משם מרן דכ"כ שכיח שימות זה בחייו של זה כמו איפכא דבריהם מבוארים וכמובן ודו"ק ומ"מ למ"ש דמיתה באשה שכיח טפי מבאיש נראה דק' לכאורה מהא דפרכי' בפ' הישן ור"י לא חייש למיתה והאר"י אף אשה אחרת מתקנים לו כו' ולפי דבריהם מאי קו' שאני התם דמיתה דאשה הוא ושכיחא טפי מבאיש ואמנם נראה ודאי דהא ל"ק דמעולם לא כתבו התוס' כן אלא במיתה דזמן מרובה ומשום טעמא דמסתכנת בלידה אבל במיתה דבת יומא כההיא דיוה"כ איש ואשה שוים הן וזה פשוט ומ"מ למדנו מדבריהם דנ"מ לענין נדרים דאמרינן דמיתה נולד הוא משום טעמא דכ"כ שכיח שימות זה בחייו של זה כמו איפכא כמ"ש מרן דהיינו דוקא במיתה דאיש ובההיא דקונם כו' שאביה רע אבל האומר קונם כו' שאמה רעה כיון דמיתה דאשה שכיח לא חשיב נולד כנ"ל:

מעשה חושב (**קעט**) ואשתמיט מיני' לשון הרא"ש ז"ל כו' הכא לזמן מרובה דלימי נזירות חיישינן כו'. בחידושי לנדרים תמהתי על דברי הרא"ש אלו וז"ל שם, תמוה לי דהכא א"צ לזה דאפי' לא משך נזירות רק שעה אחת ולא שלשים יום נמי כ"ע מודי בזה דחיישינן למיתה משום דאי לא ניחוש נמצא דימות ולא יהי' נזיר כלל משום דכל זמן שהוא חי יאמר דעוד יש לו שהות להיות נזיר ומש"ה צריך לקבל עליו נזירות מיד דמאי שנא שעה זו משעה אחרת לאחר עשרים שנה והרי הוא נדר להיות נזיר קודם מותו וא"כ אי לא תיחוש דימות מקודם כיון דסופו למות בודאי לא יהי' נזיר כלל משום דבכל פעם יאמר שיש לו עוד שעה לנזירות משא"כ בתרומה דאין הכרח שתאכל תרומה בזרות דהיינו בשעה שקודם מיתת בעלה דשמא תמות היא תחלה ולהכי לא חיישינן התם למיתה אבל בנזיר כיון דבכל יום יסמוך א"ע שיש לו עוד שהות להיות נזיר א"כ בודאי ימות בלי קיום נדרו להיות נזיר כיון דסוף אדם למות ומה זה ענין לחששא דשמא ימות וע"ש:

ולפ"ז יש ליישב קושיית הלח"מ על הרמב"ם ז"ל משום די"ל דהרמב"ם ז"ל ס"ל דלא חיישינן למיתה ומש"ה פסק דדופני סוכה מבעלי חיים נמי כשרים ושאני גבי תרומה משום דבעלה ודאי ימות וא"כ אי תאכל כל ימיה תרומה הרי תאכל נמי שעה אחת קודם מיתתו בתר חלות הגט ואע"ג דאין הכרח שתאכל תרומה בזרות דדלמא תמות היא תחלה וכמ"ש לעיל והיינו דרמי הש"ס בסוכה דף כ"ג ע"ב אהאי דקתני אסורה

לאכול בתרומה מיד מהך דאוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים דגיטין דף כ"ח והיינו משום דאם היא תמות ברישא אין הכרח שתאכל תרומה בזרות ומשני אביי דהא ר"י הוא דחייש למיתה כו' אבל הרמב"ם ז"ל ס"ל דטעמא דר"י דאוסר בלוקח יין מבין הכותים היינו מטעם דאין ברירה וכמ"ש ברפ"ז מהלכות מעשר ולא משום דחייש לשמא יבקע הנוד וא"כ ס"ל דלא חיישינן לשמא ימות ואפשר משום דרבנן בריש מסכת יומא ס"ל הכי ומ"מ שפיר פוסק הרמב"ם ז"ל בריש פ"ט מהלכות תרומות דאסורה לאכול בתרומה מיד משום דהתם לאו מחששא דשמא ימות הבעל לאחר שעה הוא אלא מטעם דאי נימא דתאכל עכשיו בתרומה משום דלא חיישינן לשמא ימות אחר שעה א"כ ה"נ תהי' מותרת בתרומה מה"ט כל ימי חייה ומאן לימא לן דהיא תמות ברישא וא"כ מידי ספיקא לא נפקא ומש"ה אסורה לאכול בתרומה מיד מספק. ואע"ג דס"ל להרמב"ם ז"ל דספיקא דאורייתא הוי מן התורה לקולא וא"כ הכא דיש לה חזקת היתר לתרומה דהא עד עכשיו הוה אכלה בתרומה הרי הו"ל למימר דמותרת לאכול בתרומה מ"מ הא ליתא שהרי באשה שהלך בעלה למדינת הים דאוכלת בתרומה הוא רק משום חזקת חיים שיש לו להבעל אבל לא בפשיטות דנימא כיון דספק הוא אם מת מוקמינן לה אחזקתה חזקת היתר לתרומה ומש"ה אוכלת בתרומה דזה אינו אלמא דבספיקא אסורה בתרומה וא"כ בנ"ד דהוא ספק השקול מי ימות ברישא הרי מספק אסורה לאכול בתרומה מיד ומכש"כ דהאי ספק גרע מספק דעלמא כיון דעביד לגלויי שאכלה בתרומה אחר מיתת בעלה. ואפשר דאפי' מדאורייתא אסורה לאכול בתרומה מיד. ולא רק משום דספק דאורייתא הוי מדרבנן לחומרא לדעת הרמב"ם ז"ל. ונ"מ בזה. דאסורה לאכול מיד אפי' בתרומה דרבנן. דהא אפי' אי נימא דטעמא דהרמב"ם הוא משום דחייש לשמא ימות נמי אינו אלא חששא וגרע מספק השקול. ואפ"ה משמע שם דאפי' בתרומה דרבנן אסורה: [וכבר כתב גיסי הגאון ז"ל בשו"ת חתם סופר בשם אחד מגדולי הראשונים ז"ל (וכמדומה לי בשם הראב"ן ז"ל). דאע"ג דקיי"ל דוסתות דרבנן מ"מ ההפרשה בעונה סמוך לוסתה הוי דאורייתא דשמא תראה כו' וכ"כ הנו"ב ז"ל והיינו ע"כ למאן דס"ל האי טעמא דחיישינן לשמא ימות וצ"ע לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דלשמא ימות לא חיישינן ופשיטא דזה הוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ועיין במגיד שם דלית לי' האי קרא לאסמכתא דכיון דחזקה הוא מדרבנן דאורח בזמנו בא א"כ פשיטא דאסור לבא עליה בזמן ההוא ודו"ק]:

(**קפ**) דלר"מ דל"ח למיתה דזמן מועט אם אתה אוסרה מיד כו'. ואי לא תחוש נמצאת אוכלת כל ימיה. לא זכיתי להבין דברי קדשו של הרשב"א ז"ל דמה בכך אטו ההכרח הוא שבעלה ימות תחלה וא"כ אפי' אי נימא דלזמן מרובה לכ"ע חיישינן לשמא ימות

הרי כמו כן בזמן מרובה י"ל נמי דתמות היא תחלה. ואי דבעי למימר דמשום האי ספיקא דהיינו שמא ימות הבעל תחלה אסורה לאכול בתרומה מיד ומטעם שכתבתי לעיל (באות קע"ט) א"כ הרי לא צריך לאתויי עלה מטעם דלזמן מרובה חיישינן לשמא ימות אלא כמ"ש לעיל מטעם דסוף כל אדם למות ובע"כ שימות וחיישינן שמא הוא ימות תחלה וכנ"ל ודו"ק:

פרק ה

הלכה יב

העושה סוכה תחת האילן כו' הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסכך על גבן ואחר כך קצצן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה כו'. וכתב הרב כ"מ שמפירוש המ' לרבינו נראה שהוא מפרש דחבטן היינו שקצצן כו' ולפי זה מתני' דהדלה עליה הכי מפרשא אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה בלא ניענוע כלל וכדאוקימנא לה בשחבטן היינו שקצצן ומאי או שקצצן או שקצצן כמשפט דהיינו בנענוע כו' וכ"כ הרא"ם ז"ל בתוספותיו על הסמ"ג שדעת רבינו ז"ל שהוא מפרש חבטן היינו שקצצן כדעת המפרש שכתב רש"י ד"ט ע"ב ד"ה בשחבטן ומה שהקשה רש"י ז"ל על פי' זה דגבה הדלה עליה אמאי בעי סכוך הרבה ל"ק ליה לרבינו דכיון דרישא איירי בשלא נענען משו"ה בעי סכוך הרבה מהן ואע"ג דבסכך פסול לדעת רבינו לא מהני סיכוך הרבה מהן כל שהן מעורבין הכא שאני כיון דאין פסולו אלא משום תעשה ולא מן העשוי מהני א"ד יע"ש וק' טובא דאכתי תקשי לפי' זה מה יענה אליבא דרב דס"ל בפ"ק די"א דקצצן גרידא מהני לא הוי תעשה ולא מן העשוי משום דקציצתן זו היא עשייתן א"כ רישא אליביה במאי מיירי אי בשקצצן אמאי בעי סיכוך הרבה מהן ואי בשלא קצצן הא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כדהקשו בגמ' וכן ראיתי מקשים ולזה היה אפשר ליישב בפשיטות ולומר שהרי שם פרכינן אליבא דרב מבריי' דקתני תעשה ולא מן העשוי מכאן אמרו הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסו' וסיכך על גבן פסולה היכי דמי אילימא בשלא קצצן מאי אריא משום תעשה ולא מן העשוי ת"ל משום מחובר אלא בשקצצן וקתני פסולה אלא ש"מ לא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן ותיובתיה דרב ומשנינן אמר לך רב הב"ע דשלפנהו שלופי דלא מנכרה עשיה דידהו וא"כ ה"נ איכא למימר דרישא דמתני' דקתני אם היה סיכוך הרבה מהן כשרה מיירי בדשלפנהו שלופי דהשתא משום מחובר ליכא וכיון דאין פסולו אלא משום תולמ"ה מש"ה סגי בסיכוך הרבה מהן ובהכי ניחא מאי דדחיק' טובא לפי' רבינו דאי רישא איירי בשקצצן אם כן מאי או שקצצן דקתני ולומר דקצצן

כמשפט קאמר דהיינו בניענוע קשה דאם כן העיקר חסר והכי הו"ל למתני או שנענען אכן לפי מ"ש ניחא דתני או שקצצן לאשמועינן דדינא דרישא איירי אפי' בשלא קצצן לגמרי אלא דשלפינהו שלופי ואפ"ה מהני אלא דאכתי ק' לתירוץ זה דהניחא לפום מאי דתריץ תלמודא הב"ע דשלפי שלופי:

אמנם לדעת המקשה דפריך מהך ברייתא ולא אסיק הך דשלפינהו שלופי א"כ אדק"ל מהך ברייתא תקשי ליה מתני' גופא אליבא דרב במאי איירי אי בשקצצן מאי איריא סיכוך הרבה מהן ואי בשלא קצצן הא קמצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר כדפריך בגמ' ולא אשכח לה פתרי לדעת רבינו אלא לאוקמא בשחבטן דהיינו בשקצצן ואם כן אליבא דרב תיקשי וי"ל דמשו"ה לא ק"ל ממתני' אליבא דרב משום דמצי לשנויי אליבא דמתניתין דמיירי בשאינן מעורבין אלא שהפרידן זה מזה דהשתא כל שהסכך כשר רבה עליו מהני כמ"ש רבי' לקמן ומה שתי' בשחבטן היינו אליבא דהלכתא דקי"ל כשמואל דאמר דצריך לנענע דמהשתא אין צריך לידחק ולאוקמי למתני' בשהפרידן משום דפשטא דמתני' דקתני וסיכך על גבן משמע דבמעורבין מיירי כנ"ל ליישב ודו"ק:

ובהיותי בזה ראיתי לעמוד במ"ש התוס' בד"ה הא קא מצטרף בתוך דבריהם וז"ל והא דאמרינן בסמוך שתחתונה כשרה ועליונה פסולה התם מיירי כשאין התחתונה צלתה מרובה כו' וא"ת כיון שאין התחתונה צלתה מרובה אלא מחמת העליונה אמאי כשרה היא הא לקמן אמרינן סוכה המדובללת כשרה ומפ' בגמ' קנה עול' וקנה יורד וקאמר אביי ל"ש אלא שאין בין זל"ז ג' אבל אם יש בין זה לזה שלשה פסולה י"ל דהא אמר רבא התם דאפי' יש בין זה לזה שלשה אם יש בגגו טפח אמרינן חבוט רמי עכ"ל:

ויש לדקדק טובא דאם כן כי פריך בגמ' פשיטא אמאי אצטריך לומר תחתונה כשרה ועליונה פסולה איצטריכה ליה מ"ד נגזר כו' ואמאי אצטריך להכי הא בלא"ה אשמועינן שפיר לאפוקי מדאביי דאמר דכל שיש בין זה לזה שלשה פסולה ואפי' יש בגגו טפח דלכאורה משמע דאביי ורבא פליגי בהכי וכן ראיתי בהגהות מיי' בדין כ"א על מה שפסק רבינו כרבא כתב וז"ל כרבא ודלא כאביי דפסיל בכל ענין אם יש בין זה לזה שלשה כו' יע"ש ועוד דאפי' תימא דס"ל להתוס' דאביי ורבא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אכתי תיקשי דנימא דהא דרבא איצטריך ליה לאשמועינן וכדאשמעינן רבא ולא פריך עליה פשיטא ובדוחק יש ליישב דלא ניחא ליה לתלמודא בהכי משום דאם איתא דעיקר מילתיה דר' ירמיה להכי הוא דאתא לאשמועינן א"כ לא הוה לי' לאשמועי' הכא אלא אעיקר מילתי' דסוכה המדובללת הו"ל לאשמועי' כו' דאם יש בגגו טפח אמרי' חבוט רמי כנ"ל ובמ"ש עוד ור"ת מפ' דלמעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול כו' ודוחק

הוא זה דמה"ט הו"מ למימר שתיהן כשרות איצטריכא ליה כו' הק' הרב חד"ה וז"ל כפי לשון רש"י דסבר כמאן דליתיה כו' לכאורה אין זה דומה דבחמתו מרובה סבר כמאן דליתי' דלאו סכך הוא אבל בההיא דשתיהן כשרות דעליונה צלתה מרובה וסכך מיקרי אמאי לא תפסול למעלה מעשרים גם התחתונה ועוד דאם כן הוה צריך להההוא סככה דלמעלה מעשרים כיון דתחתונה חמתה מרובה וסכך דידה כמאן דליתיה ומהיכא תיתי לן למיגזר בדקיימי תרוייהו בהנך עשרים משום הך דקיימא עליונה למעלה מעשרים דאטו נפסל כל סוכה אפי' בתוך עשרים מה"ט דשמא יכשר למעלה מעשרים כו' ע"ש מה שתירץ ולע"ד נראה דאין כונת התוס' לומר דמה"ט הוה מצי למימר שתיהן כשירות איצטריך ליה היכא דקיימי תרווייהו בתוך עשרים מ"ד נגזור היכא דקיימא עליונה למעלה מעשרים וצלתו מרובה כמו שהבין הוא ז"ל דהא ודאי ליכא למיגזר דא"כ תיפסול כל סוכה כמו שהקשה הוא ז"ל אלא כונתם להקשות דכי היכי דמשני בגמרא תחתונה כשירה ועליונה פסולה אצטריכא ליה מ"ד ניגזור דילמא מצטרף סכך פסול כו' והיינו טעמא דחיישינן דילמא אתי למטעי ולומר דכיון שהתירו חכמים התחתונה ולא מיפסלה משום סוכה שתחת סוכה מטעמא דכיון שעליונה חמתו מרובה הו"ל כמאן דליתיה א"כ מהאי טעמא אתי למטעי ולומר דאפי' היכא דקיימא למעלה מך' נמי תחתונה כשירה דחשיב כמאן דליתיה ולא מסיק אדעתי' למיחש משום צרוף פסול כמו שכתב רש"י ג"כ מה"ט נימא דשתיהן כשרות כו' אצטריכא ליה מ"ד ניגזור כיון שאנו מתירין את התחתונה ולא מיפסלה משום סוכה ע"ג סוכה דכיון דהתחתונה חמתה מרובה חשיב להההוא סכך כמאן דליתיה א"כ אתי למטעי נמי היכי דקיימא עליונה למעלה מעשרי' וחמתה מרובה מצלתה ותחתונה צלתה מרובה דסבר דחשיב להההוא סכך כמאן דליתיה כיון דחמתה מרובה כנ"ל ודו"ק:

פרק ו

הלכה ז

אכילה בליל יט"א בסוכה חובה מכאן ואילך רשות כו' רצה אינו אוכל כל ז' אלא פירות כו'. הנה התוס' ז"ל בפ' ג"ש דמ"ט ע"ב בד"ה אי בעי אכיל הקשו וז"ל ותימה דאמרינן בסוכה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל חוץ מלילה הראשונה בלבד ואלו בפ' שלשה שאכלו משמע דבי"ט חייב לאכול פת ומש"ה אם טעה ולא הזכיר י"ט בבה"מ חוזר ותירץ די"ל דה"פ שאינו צריך לאכול בסוכה אם לא ירצה אבל חייב בשביל י"ט חזרו והקשו וא"ת ומאי נ"מ אי צריך לאכול בשביל י"ט או בשביל סוכה יע"ש וכונתם

מבוארת דק"ל דכיון דע"כ בשביל י"ט מחייב לאכול פת א"כ חייב לאכול בסוכה דהא בהא תליא וכן מבואר בהרא"ש וכיון שכן יש לתמוה דמאי ק"ל הא משכחת לה שפיר דיוצא ידי חובת י"ט ולא מיחייב לאכול בסוכה דאי בעי לא אכיל אלא כזית או כביצה דמשום י"ט נפיק ידי חובה ובסוכה לא מחייב עד דאכיל יותר מכביצה דבציר מהכי הו"ל אכילת עראי וכדאיתא בהדיא בפ"ב דסוכה דכ"ו וכן כתב הר"ן שם בהדיא וז"ל לפיכך נראה כו' וביט"א של סוכות דאמרי' נמי דמחייב לאכול שיעור שהוא חייב לאכול בסוכה דאלו מדין י"ט סגי לי' לאכול כביצ' עראי חוץ לסוכה כו' יע"ש וכ"כ בחידושי הרשב"א יע"ש וכבר ראיתי מי שתמה על הרא"ש כן עיין בס' דבר משה סי' ולפי חומר הנושא היה נראה לומר דס"ל דהא דאמרי' דאוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה היינו דוקא לשאר ימי החג אבל בי"ט אפי' אכילת עראי דהיינו כזית או כביצה אסורה וה"ט משום דאכילת שבת וי"ט עראי דידהו חשיבה קבע כיון דכתיב וקראת לשבת עונג וכההיא דאמרי' בפ' המביא שבת קובעת למעשר וה"ט משום דכתיב וקראת לשבת עונג ופרש"י דכיון דאכילה דידיה עונג קבע שאין בו עוד שם עראי עליה אלא שם קבוע יע"ש וא"כ הכא נמי דכוותא ואף ע"ג דהתם קאמר שבת קובעת מ"מ משמע דה"ה י"ט די"ט נמי אקרי שבת ומצוה לכבדו ולענגו כשבת וכמ"ש רבינו בפ' מהלכ' שבת וכבר הארכתי בזה בפ' מה' מעשר ב' וא"כ היינו דק"ל שפיר דכיון דמחייב לאכול בשביל י"ט ע"כ חייב לאכול בסוכה ואפילו כזית או כביצה האמנם הא ודאי דחיקא מילתא טובא היא דא"כ לא לישתמיט לשום א' מהפוסקים לומר דין זה ומסתמיות דבריהם משמע דאכילת עראי שריא לגמרי ואפי' בי"ט ומה גם שמדברי הטור ז"ל בנו מבואר דאפי' בי"ט מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה ממ"ש בסי' תרל"ט וז"ל ומיהו משאכל בה כזית דאז יצא ידי חובה אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא כביצה שאני לילה או שהוא חובה טפי ואפי' לא בעי למיכל אלא כזית אסור לאוכלו חוצה לה כו' יע"ש הנה מבואר מדבריו דדוקא בלילה הראשונה בלבד הוא דאסור לאכול אפי' כזית חוץ לסוכה אבל בשאר י"ט מותר ולכן נראה דס"ל להתוס' והרא"ש דאף לענין שבת וי"ט לא נפיק ידי חובת סעודת י"ט אלא דוקא ביותר מכביצה אבל בציר מהכי לא חשיבה אכילה דידיה ואינו יוצא ידי חובה וראיה לדבר ממ"ש התוס' בפ' יה"כ דע"ט ד"ה מיני תרגימא דאין יוצאים ידי חובה שלש סעודות בפירות משום דלא מהני גבי סוכה וא"כ מינה נמי משמע דבכביצה לא נפיק ידי חובה כיון דלא בעיא סוכה ומ"ש הטור סי' רצ"א דשיעור סעודה ג' הוי כביצה כבר כתב הרב מג"א ס"ק דלאו דוקא אלא יותר מכביצה ועיין במוהר"ם ן' חביב בקונטריס תיה"כ ד"י שהבין בדברי הטור כפשטן דבכביצה לבד יוצא ידי חובה ותמה

עליו דכיון דלא בעי סוכה היאך נפיק ידי חובת סעודה ג' יע"ש מה שתי' ועוד נראה דאפילו נימא שדברי הטור בדוקא הן כמ"ש מוהר"ם ן' חביב אפי"ה איכא למימר דדוקא לענין סעודה ג' הוא דכתב הטור דיוצא ידי חובה בכביצה אע"ג דאינו אלא אכילת עראי אבל בסעודת שחרית וערבי' שהן עיקר כבוד שבת וי"ט לא אלא בעינן סעודת קבע וכמ"ש התוס' והרא"ש בפ' ע"פ דק"א ע"א ד"ה טעימו מידי לענין מיני תרגימה דאפי' אי מיני תרגימה מהני להשלים סעודה שלישית בשבת מ"מ בסעודת שחרית וערבית לא מהני שהם עיקר כבוד שבת ומה שתמה עוד מוהר"ם ן' חביב דמנ"ל להטור והר"ן דשיעור ס"ג בעי כביצה מי עדיפא ס"ג מליל פסח דסגי בכזית מצה וליל סוכה דסגי בכזית פת שיאכל בסוכה יע"ש י"ל דס"ל דהתם שאני דכיון דנפיק ידי חובת מצה וסוכה בכזית חשיבה אכילה דידיה קבע ויוצא בה נמי ידי חובת י"ט אבל בעלמא לא נפיק עד כביצה דבציר מהכי לא מקריא סעודה וא"כ מש"ה ק"ל דכיון דע"כ מיחייב למיכל פת דהיינו יותר מכביצה בשביל י"ט אם כן חייב לאכול בסוכה והא בהא תליא אלא מיהו מהא דגרסי' בפר' כל כתבי דקי"ט ע"ב אמר ר"א לעולם יסדר אדם שולחנו במ"ש אף ע"פ שאינו צריך אלא לכזית משמע דלא מחייב לאכול אלא כזית גרידא וכן מוכח מדתנן בפ"ב דסוכה ר"א אומר י"ד סעודות חייב לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה והשתא קשה לדעת הרא"ש שהסכימה דעתו שם דס"ג בעיא פת א"כ ט"ו סעודות הו"ל למימר שהרי א"א לז' ימים בלא שבת אלא מוכח ודאי דלא מחייב לאכול אלא כזית או כביצה ולא יותר מכביצה דהשתא משום הכי לא קתני ט"ו סעודות משום דיכול לקיימה בכביצה דלא בעי' סוכה ודוקא בשני סעודות שהם עיקרות דנפ"ל מקרא דתשבו כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה כו' מחייב לאכול בסוכה מה שאין כן ס"ג דאינה אלא משום חיובה דקרא דלאו אורחייהו דאינשי אלא בב' סעודות והילכך לא נפ"ל ס"ג מקרא דתשבו כעין תדורו כי היכי דנחייב בסוכה ועיין במג"א סי' תקכ"ט ס"ק ה שהביא ראיה ממשנה זו די"ט לא בעיא ג"ס מדלא קתני אלא י"ד סעודות ולא ידעתי היכי ניחא ליה בהכי שהרי לדידיה נמי תיקשי דליתני ט"ו סעודות משום שבת ודוק ומ"ש רבינו רצה אינו אוכל כל ז' אלא פירות כתב הרב בעל מג"א סי' תרל"ט ס"ק דלאו דוקא כל ז' אלא בחה"מ אבל י"ט ושבת צריך כזית פת אך לא בעי סוכה וקשה שדבריו סותרים למ"ש בסימן רצ"א דס"ג לא מהני אלא ביותר מכביצה דבציר מהכי הוי אכילת עראי וא"כ איך כתב כאן דבכזית פת די ליום טוב ושבת וצ"ע:

ודע שזה שכתבנו למעלה משם התוס' והרא"ש בפ' ע"פ דאפי' במיני תרגימה מהני להשלים סעודה ג' מ"מ בסעודת שחרית וערבית שהם עיקריות לא מהני נראה שמוכרח

הדבר מדאמרינן בפרק שלשה שאכלו אלא מעתה שבתות וימים טובים דע"כ אכיל ה"נ דאם טעה חוזר א"ל הן והשתא אם איתא דאפי' בסעודת שחרית וערבית מהני מיני תרגימה אם כן היכי קאמר תלמודא דבשבתות חוזר הא אי בעי לא אכיל פת אלא מיני תרגימה דלא מיחייב בב"ה דומיא דר"ח דאינו חוזר משום דאי בעי לא אכיל פת אלא פירות א"ו משמע דבסעודת שחרית וערבית מיהא מחייב לאכול דהשתא ההיא דפ' שלשה שאכלו דקאמר אלא מעתה שבתות וי"ט מיירי בסעודת שחרית וערבית האמנם מדברי ה"ה בפ' ל' מה' שבת דין ט"ו משמע דס"ל דאפי' בסעודת שחרית וערבית יש מי שאומר דיכול להשלימן במיני פירות שכתב על מה שכתב רבינו חייב אדם לאכול ג"ס כו' וז"ל ונחלקו המפרשים האחרונים אם יכול להשלימן במיני פירות כו' ודעת ר"ת דלא וכן נר' מדברי רבי' ע"כ משמע דהג"ס שכתב רבינו קאמר דנחלקו המפרשים אם יכול להשלימן במיני פירות דאם לא כן הכי הול"ל ונחלקו המפרשים על ס"ג אי יכול להשלימה במיני פירות וכן מבואר מדברי הרשב"א ז"ל בחידושיו בפ' כל כתבי שכתב דיש אומרים דאפי' אי עביד ג"ס הללו במיני תרגימה יצא יע"ש והוא תימה דא"כ מה יענו לההיא דפרק שלשה שאכלו דקאמר דבשבת וי"ט אם טעה חוזר ואמאי אי בעי לא אכיל פת דומיא דר"ח ובדוחק יש ליישב דס"ל לי"א הללו דכיון דהא מיהא מחייב לאכול אע"ג דלא מיחייב לאכול פת מ"מ מסתמא ודאי אורחיה דאינש לאכול פת בשבת וי"ט ומש"ה חייב לחזור וההיא דר"ח דקאמר דאם טעה אינו חוזר משום דאי בעי לא אכיל לאו למימרא דאי בעי לא אכיל פת אלא פירות כמ"ש התוס' ז"ל דא"כ חייב לחזור דומיא דשבת אלא אי בעי לא אכיל כלל וכדעת רי"ו שכתב מר"ן הב"י בסי' תר"ב יע"ש ועוד יש ליישב בזה ועיין במרן הב"י ז"ל א"ח סימן תקפ"ח ובהרב החינוך סדר עקב סימן תכ"ח ודוק:

טעם המלך א) **מה** שכתב רבינו המחבר דלא לישתמיט לאחד מן הפוסקים לומר כן נעלם הי' ממנו ספר תניא וס' שבולי לקט סי' קי"א המביא הדין בשם רבינו אביגדור דהאי דאוכלין אכילת עראי לאו בי"ט איירי דסעודת שבת וי"ט עושה קבע וא"כ לא רחוקה לנו ממנו לומר דתוס' והרא"ש הכי סבירא להו ולאו מטעמיה משום שלומדין הדבר ממעשר ששבת קובע למעשר אלא לפי שצריך לאכול פת משום שמחת י"ט המצוה הזאת עושה סעודת קבע אף לפחות מכביצה וכן ראיתי למורי הגאון נר"י בחדושיו לצל"ח על מסכת ברכות שכתב נמי הדבר מסברתי' דתוס' והרא"ש סבירא להו סעודת שמחת י"ט הוי קבע והסתיר נמי הדבר מדברי הטור שכ' לילה הראשון דוקא אסור לאכול כזית חוץ לסוכה כמו שהקשה הרב פה על דבריו וגם מרבינו צל"ח נעלם היה רבינו אביגדור וגדולה מזו

דברי ריא"ז ריש פ' ערבי פסחים ע"ש דכתב בפי' דשבת וי"ט קובע ואפילו לענין פירות ואף שאין דעת הפוסקים מסכימים אתו בזה לענין פירות מ"מ לענין פת ודאי י"ל דלא צריך שיעור ביצה אלא בכזית לבד הוי קבע כיון דצריך לברך אחריו ברכת המזון ועושה שבת קבע שיוצא בו סעודת שבת ומדברי רבינו אביגדור וגם מדברי צל"ח משמע דקבע הוא כיון שצריך לאכול בי"ט ולא סגי בלא"ה והיינו מצד חיוב שמחת י"ט ולא מפאת עונג ואף אם אין י"ט קובע למעשר כשבת דגבי שבת כתיב עונג ולא גבי י"ט וכמ"ש פרק ב' מהלכות מעשר עיין עליו ובהערותינו שם היינו כל אכילתו מ"מ ודאי סעודה זאת שהיא חיוב עושה קבע דכל חיוב הוא קבע ולפי הערה זו באמת מסולקת תמיהת הר"ב אלי' רבה סי' תרל"ט על דברי רבינו אביגדור דאם י"ט עושה קבע מאי הקשה הש"ס בסוכה [כ"ו ב'] מעשה לסתור דלמא מה שאמר ר"ג העלום לסוכה הי' בי"ט וסעודת י"ט הוי קבע ולפי הערותינו ליתא דדוקא לענין שיעור אמר רבינו אביגדור למילתיה דהיינו שי"ט עושה כזית פת לקבע כיון שיוצא בו ידי שמחת י"ט הוי קבע אבל טעימא של ריב"ז ושתי כותבות שאמר רבן גמליאל העלום לסוכה אינו קבע והיינו דלא כריא"ז ריש פ' ע"פ שהבאנו לעיל שאמר אפי' פירות הוי קבע עיין לענין קידוש במקום סעודה עיין ברי"ף פרק ערבי פסחים קנ"א ע"ב דפוס זולצבאך:

ואולם אנכי הקשתי לפ"ז קושיא אחרת דהנה הב"ח סי' רצ"א כ' בדברי הטור שם שכתב דסעודה שלישית הוי שיעור ביצה היינו לחומרא דלמא כר' יהודה דברכת המזון הוי כביצה עיש"ה. ומינה משמע דזה תליא בזה אם ברכת המזון בכזית סגי שיעור סעודת שבת וי"ט בכזית ואם ברכת המזון בכביצה שיעור סעודת שבת וי"ט כביצה עיין עליו א"כ לפ"ז לא מקשי הגמ' ביומא [ע"ט ב'] מר' צדוק הא כביצה בעי שיעור דלמא לעולם כביצה נמי לא בעי שיעור אלא מעשה דר' צדוק בי"ט הוי והרי הוא סובר כרבי יהודה דברכת המזון כביצה ע"ש בתוס' ד"ה ולא בירך אחריו וא"כ פחות מכביצה לא הוי סעודת י"ט כסברת הב"ח ולפ"ז אין י"ט קובע והיה אוכל חוץ לסוכה אבל בביצה יוצא בסעודת י"ט וי"ט קובע והיה צריך לאכול בסוכה כל זה בפת אבל בפירות זה ליתא כאשר בארנו לפרק קושית הר"ב אליה רבה לכן ר"ג דאוכל פירות ואף שהשיעור היה יותר מביצה אפ"ה עראי הוא דאין יוצא בסעודת י"ט ולכן רק מחומרא אמר העלום לסוכה ולולי דמסתפינא הייתי אומר דעל ר"ג לשיטתיה פריך הש"ס דהא ר"ג אית ליה במשנה ברכות [מ"ד א'] דעל כל שבעת מינין מברך שלש ברכות דארץ לא הפסיק הענין ואכלת ושבעת אכולא קאי ולדידי' הי' סובר הש"ס דיוצאין סעודת י"ט ושבת בפירות אם המה מז' המינין ואפילו לזה שבת קובע וכסברת הריא"ז שהבאנו לעיל ואף שלדידן

לא ס"ל הכי כיון דאנן קיי"ל דלא כר"ג לכן צריכין פת לסעודת י"ט אבל לדידיה אף על הפירות אם המה משבעת המינין יוצא והוי קבע והרי כותבת משבעת המינין הוא וקושית אליה רבה אפ"ה מסולקת דעיקר קושית הש"ס מריב"ז היה דהוה רק טעמא בעלמא ודאי אין י"ט ושבת קובע דלית מאן דחש לטעימה. ובהך סברא תרצתי נמי קו' מג"א סי' תרל"ט ס"ק ג' על הרא"ש שפסק אף למ"ד פרי בעי סוכה היינו דוקא אם קובע סעודה עליו זולת זאת הוי עראי א"כ מאי הקשה הש"ס יומא [ע"ט] מר"ג דרק לחומרא אמר העלום לסוכה הלא מדינא הוא דלמא לא קבע סעודה עליה ודומיא דריב"ז עייש"ה ואמרתי דודאי הרא"ש אמר למילתיה בשאר פירות או שלא אליבא דר"ג אבל בכותבות אליבא דר"ג הרא"ש מודה אי פירי בעי סוכה אף אי אוכל דרך עראי אם אוכל כשיעור ביצה או יותר הוי קבע כיון דהכותבות חייבים לברכת המזון אליבא דידיה והוי כפת. ובאמת אנכי נבוך בזה אמאי לדידיה לא יהיה חייב בסוכה אף אי פירי לא בעי סוכה שבעת המינין לדידי' שאני דהתורה אחשביה לסעודה ועיי"ש ובחי' הארכתי בזה מאד:

ועל דברת הרב מג"א סי' תקכ"ח שרצה להוכיח דאין לעשות ס"ג בי"ט מר' אליעזר דאמר י"ד סעודות שהביא הרב פה והוא תמה מפני מה הקשה מי"ט ולא משבת ולדידי קשה טובא על הר"ב מגן אברהם הלא מי"ט ל"ק כלל דהא ודאי אף לפוסקים דס"ל חייב לעשות ס"ג היינו לדידן דקיי"ל כרבי יהושע דשמחת י"ט הוא חוב אמרו הם דחכמים השוו כבוד י"ט לכבוד שבת אבל לרבי אליעזר דס"ל בכ"מ שמחת י"ט הוא רשות וא"כ מצד י"ט אם רצה מתענה ודאי לדידיה לא צריך לעשות סעודה ג' וא"כ ר"א לשיטתיה מה יאמר יותר מי"ד סעודות הא סעודה ג' לאו מתשבו כעין תדורו נפקא אלא מצד חיוב י"ט ולדידיה ליתא כלל בחיוב י"ט וצע"ג:

מעשה חושב (**קפא**) דאי בעי לא אכיל אלא כזית או כביצה כו'. ובסוכה לא מיחייב עד דאכיל יותר מכביצה. לענ"ד יש ליישב קושייתו דהא דכביצה לא בעי סוכה היינו רק אכילת רשות אבל לא אכילת מצוה דכיון דאחשבה רחמנא לאכילתו בעי סוכה וכעין זה תמצא ברש"י ביצה דף כ"ז ע"ב בסוף ד"ה חלה שנטמאת כו' וכעין זה כתב הרמ"ה ז"ל אליבא דר"ש דס"ל דכל שהוא למכות וכזית לקרבן והיינו משום דמלקות צריך להיות מזיד מ"ה לוקה אכ"ש משום דאחשבי' להאי כ"ש וע"ש. תדע שכן הוא דהא גמרינן דבסוכה בליל סוכות דחייב לאכול פת בג"ש דט"ו ט"ו מחג המצות והתם הרי סגי בכזית דומיא דמצה ואי נימא דכזית גם במקום שחייב לאכלו חשיב נמי עראי א"כ הא כיון דאכילת עראי אינו חייב בסוכה אמאי צריך לאכלו להאי כזית בסוכה דוקא הרי אכילת עראי פטור מסוכה ולא מקיים כלל מצות סוכה באכילת עראי אע"כ צ"ל דכיון דחייב

לאכול כזית בליל סוכות בסוכה חייב לאכלו ממילא משום דהמצוה עשאו קבע וא"כ הה"ד נמי אי חייב לאכול כזית פת ביו"ט יהיה מאיזה טעם שיהיה נתחייב לאכלו בסוכה דוקא. אבל לא מטעם דשבת קובע וכמ"ש הגאון המחבר ז"ל אלא מטעם דהמצוה עצמה משויא לי' קבע. ונ"מ בזה דלאחר שאכל בשבת ג' סעודות או ביו"ט ב' סעודות יכול לאכול אחריהן כביצה פת חוץ לסוכה דכיון דאין מצוה לאכילה זו אינה קובעת ונמצא לפ"ז דהא דקתני אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה לאו לשאר ימי החג דוקא אלא אפי' בשבת וביו"ט נמי לאחר שקיים את הסעודות שהן חובה עליו לאכלן מותר לו ג"כ לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה: ולפ"ז לא קשה נמי אהא דפריך הש"ס בסוכה דף כ"ו ע"ב מעשה לסתור דמאי פריך דדלמא עובדא דר"י ב"ז ור"ג ביו"ט הוה (וכמו שהקשה הא"ר ארבינו אביגדור דס"ל דיו"ט קובע) משום דכיון דאין יוצאין ידי חובת סעודה בטעימה ובפירות א"כ גם ביו"ט מקרי זה סעודת עראי משום דיו"ט אינו קובע אלא סעודת המצוה קובעת והא"ר שהקשה כן על רבינו אביגדור היינו משום דמשמע דס"ל דיו"ט קובע וכמ"ש נמי המחבר ז"ל בתירוצו. שוב ראיתי דכעין מ"ש בזה כתב נמי הטעם המלך אבל הבוחן יבחון כי לא דרכתי דרכו ודו"ק:

(**קפב**) דסעודה ג' בעיא פת א"כ ט"ו סעודות הול"ל כו'. אלא מוכח ודאי דלא מיחייב לאכול אלא כזית או כביצה כו'. לענ"ד יש להקהות בראיה זו טובא משום דאפי' תימא דגם סעודה ג' בעיא יותר מכביצה מ"מ לא חשיב ר"א ט"ו סעודות משום שבת מפני דר"א לא קא חשיב אלא הסעודות שמחויב לאכול בסוכה משום תשבו כעין תדורו דחייב לאכול כל הסעודות בסוכה מה"ט אבל מה שחייב לאכול בשבת עוד סעודה ג' משום מצוה הא לא קחשיב ר"א משום דמצוה לא אייתי קרא ואי משום דכיון דסעודה ג' נמי שיעורה ביותר מכביצה וא"כ ממילא חייב בט"ו סעודות בסוכה הא ליתא דאי משום הא הרי יכול לאכול כביצה פת בביתו ולהשלים המותר בסוכה בכדי אכילת פרס אי לא מקרי סעודה בע"א ודו"ק:

הלכה טו

עצי סוכה אסורים כל ח' ימי החג בין עצי דפנו' בין עצי סכך כו'. כתב ה"ה ומהסוגיא דס"פ המביא משמע דלא מהני שום תנאי בעצי סוכה דמצוה וכן עיקר כו' הרי מוכח בהדיא מהא דפרכינן התם אבל סוכה דמצוה לא. והתניא סככה כהלכתה ועיטרה בסדינין המצויירין כו' אביי ורבא דאמרי תרוייהו באומר איני בודל מהם כל בין השמשות דלא חלה קדושה עלייהו כו' ופירש"י ז"ל ד"ה אביי ורבא דאמרי תרוייהו כו' אבל עצי סוכה שאינו יכול להתנות תנאי זה שהרי ע"כ יבדלו מהן כל בין השמשות

משום דסתר אהלה וב"ה ס' י"ט הוא חלה קדושה עליהם וע"י קדושה זו הוקצה לז' כו' וכתב הר"ב ח"ה וז"ל וה"ה דהאי תנאי דאיני בודל מהן לא מהני בסוכה דעלמא דע"כ יבדיל מהן כל בה"ש משום דסתר אהלה אלא דמהני בה תנאה כדאוקימנא לעיל דסיפא אתאן לסוכה בעלמא דהיינו שאם התנה עליה מבע"י שאם תפול למחר יסיקנה וכצ"ל לפר"ת ז"ל שכתבו התוספות בפרק במה מדליקין דמהני תנאה ביותר מכדי שיעור סוכה היינו תנאה דלעיל אבל האי תנאה דאיני בודל לא מהני ביה משום סתירת אהל דהא קאמר הכא אבל עצי סוכה דחיילה קדושה עלייהו אתקצאי לז' כפר"ת ובסוכה דמצוה האי תנאה דלעיל לא מהני משום דמה חג כו' עכ"ל:

ואיני מבין דבריו דאיך אפשר לומר דלדעת ר"ת ז"ל בעצי סוכה היתרים על כדי הכשר סוכה מהני תנאה שאם יפול שהרי כתבו שם בפ' במה מדליקין דכ"ב ד"ה סוכה וז"ל והשיב ר"ת דבין נוי סוכה בין עצי סוכה היתרים על כדי הכשר סוכה לא אסירי אלא משום בזוי או משום הואיל והוקצו למצותו ולא אסירי מקרא אלא דוקא כדי הכשר סוכה והמקשה דפריך בביצה מנויי אעצי סוכה לא ידע שיש חילוק בין יותר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכה ומשני באומר איני בודל מהן כל בה"ש דלא חיילה קדושה עלייהו וכן על עצים היתרים מכדי הכשר סוכה מהני ביה תנאה עכ"ל והשתא אם איתא דס"ל לר"ת דעצים היתרים מכדי הכשר סוכה מהני בהו תנאי שאם יפול ומשום דכיון דאינו אלא מדרבנן משום בזוי או משום הוקצה למצותו מהני בי' תנאה שאם יפול א"כ קשה דאמאי איצטריך אביי ורבא לאוקמי לברייתא באומר איני בודל כו' הא נויי סוכה נמי לא אסירי אלא מדרבנן משום בזוי כמו שכתב ר"ת ואם כן כי היכי דמהני תנאה שאם יפול בעצים היתרים על כדי הכשר סוכה הכי נמי בנויי סוכה דתרווייהו שוים הם לדעת ר"ת וא"כ למאי אצטריך לאוקמי לברייתא באומר איני בודל הוה ליה לאוקמא כפשטא בתנאי שאם יפול ותו דא"כ מאי פריך בגמרא מההיא דהפריש ז' אתרוגין לז' ימים דאמר רב אשי כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר התם שאני דכיון דאינו אסור אלא מדרבנן ומשום דהוקצו למצותו משום הכי שרי דכיון דהפריש שבעה אתרוגין הוה ליה כאלו התנה בהדיא ותנאי מהני דומיא דעצים היתרים על כדי הכשר סוכה דמהני ביה תנאי שאם יפול אע"ג דחלה קדושה עלייהו מטעמא דאינו אלא מדרבנן לדעת ר"ת ז"ל אלא ודאי משמע שלדעת ר"ת בעצים היתרים על כדי הכשר סוכה לא מהני אלא דוקא תנאי דאיני בודל אבל תנאי שאם יפול לא מהני כיון דחלה קדושה עלייהו אע"ג דאינו אלא מדרבנן משום דכעין דאורייתא תקון והיינו דפריך שפיר מההיא דהפריש ז' אתרוגין וא"ת איך אפשר לומר דלדעת ר"ש בעצים היתרים על כדי הכשר סוכה מהני תנאה דאיני בודל

ע"כ בודל מהן משום סתירת אהל הא לא קשיא כלל דאם כן תקשי לך לדעת הרי"ף ז"ל דס"ל דתנאי דאיני בודל מהני לעצי סוכה גופייהו אלא עכ"ל דכיון דקאמר איני בודל גלי דעתי' דאינו רוצה שיחול קדושה עלייהו כלל ומש"ה שרי ומ"ש בגמרא אבל עצי סוכה דחיילה קדושה עלייהו אתקצאי לז' לאו היינו משום איסור סתירת אהל כפרש"י אלא לר"ת הכי פי' אבל עצי סוכה דחילה קדושה עליוהו ד"ה אתקצאי לז' כלומר הופרשו למצותן מדאורייתא וכ"כ רש"ל ז"ל בס' יש"ש דהכי מתפרש הסוגיא לדעת ר"ת ודברי הרב ח"ה תמוהים ואי קשיא לך אם איתא דלדעת ר"ת דבעצים היתרים על כדי הכשר סוכה לא מהני תנאה שאם יפול א"כ אמאי הוצרך לומר ר"ת דהמקשה דפריך בביצה מנויי סוכה אעצי סוכה לא ידע שיש חילוק בין יותר מכדי הכשר סוכה כו' ואמאי לא כתבו בפשיטות דה"ט דמקשה משום דלא אסיק אדעתי' לאוקמ' לברייי' בתנאי דאיני בודל ומש"ה ק"ל שפיר דכיון דחל' קדושה עלייהו אע"ג דאינו אלא מדרבנן היכי מהני תנאי שאם יפול וכמו שכן הוא לפי האמת הא ל"ק כלל דאע"ג דלדעת אביי ורבא ע"כ לו' דס"ל דתנאי שאם יפול לא מהני בעצים היתרים מכדי הכשר סוכה או בנויי סוכה היינו משום דהכי קים להו מסברא דנפשייהו ומש"ה מוקמי לברייתא בתנאי דאיני בודל אבל מ"מ לדעת המקשה ק"ל שפיר דמאיזה כח בא להקשות כיון שרב המרחק ביניהם דנויי סוכה הוו מדרבנן ועצי סוכה אסירי מדאוריי' אימא דמש"ה מהני תנאי בנויי סוכה מש"ה הוצרך לו' דהמקשה לא הוה ידע שיש לחלק אלא הוה ס"ל דתרוייהו מדאוריי' ומש"ה ק"ל שפיר כנ"ל:

ודע שהרא"ש פ"ק דסוכה אחר שכתב תי' ר"ת כתב עוד וז"ל והא דאסירי עצי סוכה היינו עצי הסכך אבל עצי הדפנות מישרא שרי כו' ודלא כרבי' שכתב עצי סוכה אסורים כל ז' בין עצי הדפנות בין עצי סוכה ומשמע מדבריו דבעצי דפנות אין בהם שום איסור כלל ואפי' מדרבנן וכ"כ מרן הב"י סי' תרל"ח וראיתי להרב ט"ז סי' הנז' סק"א שהקשה עליו מהא דאמרי' התם בפ"ק דסוכה ד"י לימא מסייע ליה לרב חסדא דאמר לנאותה כשרה דתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין אסור להסתפק מהן כו' ודחינן דילמא מן הצד ופרש"י לדפנות אבל תחת הסכך אסור לפרוס סדין הרי בהדיא דאפילו נויי סוכה התלויין אצל הדפנות אסורים משום מוקצה כ"ש עצי הדפנות גופייהו ומכח זה כתב שאף הרא"ש אזיל ומודה דאסורים מדרבנן משום מוקצה ומ"ש דעצי הדפנות מישרא שרי היינו מדאורייתא ומש"ה תמה על רבי' משום דמדכללן רבינו יחד וכתב בין עצי הדפנות בין עצי סוכה משמע דס"ל דתרוייהו מדאורייתא נינהו ולבסוף כתב דאין כאן שום דיעה להתיר עצי דפנות אפילו מדרבנן רק מחלוקת הרא"ש ורבינו

אינו אלא מדאורייתא ושלא כדעת מרן הב"י יע"ש ודבריו תמוהים שהרי מדברי הטור מבואר כדעת מרן הב"י דעצי הדפנות מותרים אפי' מדרבנן שכן כתב וז"ל ור"ת פי' כו' אין האיסור מן התורה אלא במה שצריך להכשר סוכה והשאר אינו אסור אלא מדרבנן ובדפנות אין בהם שום איסור ואולי דס"ל דמ"ש ובעצי הדפנות אין בהם שום איסור דמשמע ואפי' מדרבנן קאי איותר מכדי הכשר סוכה וס"ל להטור דדוקא בעצי סכך גופייהו כיון דבכדי הכשר סוכה אסירי מדאורייי' אסרו חכמים אפי' ביותר מכדי הכשר משום מוקצה אמנם בדפנות דעיקרן אינו אלא מדרבנן כי אסרו חכמים היינו דוקא בכדי הכשר סוכה אבל יותר מכדי הכשר לא וזה דוחק ודאי ולכן העיקר כדעת מרן ז"ל ומה שהק' מההיא דפ"ק דסוכה דדחינן התם דילמא מן הצד דמשמע בהדיא דאפילו נויין התלוין בדפנות אסורים כ"ש עצי הדפנות גופייהו י"ל דהרא"ש אינו מפרש כפי' רש"י שפי' דמן הצד היינו לדפנות אלא הכי מפרש דס"ד דמק' דברייתא דקתני עיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין מיירי שעיטר' על פני כולה בסדינין עד שלא נשאר בה סכך כשר כדינו ואהא מייתי ראיה שפיר מהך ברייתא לר"ח דקאמר דכל לנאותה כשרה ולא מיקרי מסכך בדבר פסול והיינו דדחי ליה דילמא מן הצד כלומר דברייתא דקתני עיטרה בקרמים לאו היינו שעיטרה על פני כולה אלא מן הצד אחד עיטרה בקרמים דהשתא אע"ג דהוי סכך פסול מ"מ סכך פסול מן הצד אינו פסול אלא בד' אמות ובנשאר סכך כשר כדינו כנ"ל ועיין בהרב מג"א שם בסי' הנז' סק"א ודוק עוד כתבו התוספות ז"ל בראש דבריהם וז"ל סוכה תניא משמע דנוי סוכה אסורין משום בזוי מצוה וקשה לר"י דבפרק כירה משמע דטעמא משום דאתקצאי למצותה ותי' דצריך לתרוייהו דאי משום דאתקצאי למצותו לא הוה אסרינן בחש"מ דלא שייך מוקצה אלא בנפל בשבת ובי"ט ומשום בזוי מצוה לא הוה אסרי היכא דנפלו אבל השתא כו' אסרינן אפילו נפלו ואפילו בח"ה עכ"ל וכתב הרב ח"ה וז"ל לצדדין קאמר אפי' נפלו בי"ט ושבת ומשום מוקצה ואפילו בח"ה ולא נפלו דהוי מיהא בזוי מצוה כו' וכ"ה בהג' אשירי עכ"ל ומ"ש שכן הוא בהגהת אשירי כן משמע מדבריו שכתב נויי סוכה אסורין כו' ואפי' בח"ה שאין שייך מוקצה ואפי' נפלה הסוכה דליכא בזוי מצוה אסור בי"ט משום מוקצה משמע דבנפלה לא אסירי אלא בי"ט אבל נפלה בח"ה שרי דליכא לא משום בזוי ולא משום מוקצה אלא דק"ל טובא דאם כן ע"כ צריך לומר דברייתא דקתני סיככה כהלכתה ותלה בהן כו' אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון בדלא נפלו איירי דאי בדנפלו היכי קתני עד מוצאי י"ט האחרון הא בח"ה שרי וכיון שכן ק' דהיכי פריך בפ' כירה לר"י ולית ליה הוקצה למצותו והתניא כו' ומאי קושיא הא ברייתא בדלא נפלו מיירי וא"כ טעמא

דברייתא לאו היינו משום מוקצה אלא משום בזוי מצוה ואמאי הוצרך לומר וממאי דר"ש היא הא אפי' תימא דר"ש היא אפ"ה לק"מ דטעמא דברייתא משום בזוי מצוה וליכא למימר דס"ל כמו שכתב הטור בסימן תרל"ח דלפי תירוץ אחד של תוספות לא מהני תנאה אפי' בנויי אלא לאחר שנפלו ואם כן היינו דק"ל לתלמודא שפיר מברייתא דסככה כהלכתא מסיפא דברייי' דקתני ואם התנה עלי' הכל לפי תנאו דע"כ מיירי בדנפלו דאי בלא נפלו לא מהני תנאי ואפ"ה טעמא דהתנה עלייהו הא לא"ה אסירי אע"ג דליכא משום בזוי מצוה דהא ליתא שהרי כיון דס"ל דברייי' דקתני עד מוצאי י"ט האחרון איירי בדלא נפלו דוקא א"כ ודאי דכי קתני בתר הכי ואם התנה עליה הכל לפי תנאו אדינא דרישא קאי ואפי' בלא נפלו קאמר דקמהני תנאה ומ"ש הטור דלתי' אחד של תוס' לא מהני תנאה מבואר מדברי הרא"ש בתשו' כלל כ"ד שהם בעלי התו' אחרים שתיר' כן לקושיתם דאצטריך לטעמא דבזוי מצוה היכא שאמר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא איתקצאי למצותן ואסורים משום בזוי מצוה כל זמן שהן תלוין יע"ש וא"כ מבואר דלדעת ר"י שכתבו התוס' תנאי דאיני בודל מהני אפי' בזמן שהן תלוין מדלא תיר' כן וכ"כ הרב ב"ח יע"ש ופשוט א"כ הדרא קושיא לדוכתא דמאי פריך בפ' כירה מברייתא דסככה כהלכתא ולכן נראה לי דדברי התו' כפשטן דאפילו נפלו בח"ה אסורים ומ"ש דאי משום טעמא דאיתקצאי למצותה לא הוה אסרינן בחש"מ היינו אי לאו טעמא דבזוי מצוה ולא הוה אסיר אפילו בעודן תלוין אלא משום מוקצה הו"א דבחש"מ דליתא משום מוקצה שרי להסתפק מהן אמנם השתא דאיכא טעמא דבזוי מצוה ומשום בזוי מצוה אסורים כל זמן שהן תלוין אפי' בח"ה אסרינן להו אפי' נפלו בח"ה משום דהוקצה למצותן כל זמן שהן תלוין וכ"כ בהדיא הרא"ש ז"ל בתשו' כלל כ"ד ומ"ש בהגהת אשירי י"ט צ"ל דלאו דוקא ותדע שהרי כתב ואפילו נפלה הסוכה דליכא בזוי מצוה אסור בי"ט ואלו בעצי סוכה עצמה מבואר בדברי הרא"ש בתשו' דלתי' ר"י שתי' לקמן דההיא דפ' כירה מיירי בסוכה שנפלה צ"ל דאפילו נפלה בח"ה אסורים משום מוקצה ומטעמא דצריך לחזור ולבנות הסוכה מן העצים עצמן לאכול בסוכה יע"ש וא"כ משום הכי פריך תלמודא שפיר בפ' כירה מברייתא דסככה כהלכתא משום דסתמא קתני ברייתא אסור להסתפק דמשמע אפי' נפלו כנ"ל ודוק והרא"ש בתשו' הנז' כתב על תי' זה של תוס' וז"ל אעג"ב דאסרינן אתרוג בחש"מ מטעמא דמוקצה כדמוכח בפרק המביא כדי יין היינו משום דמבטל המצוה דידיה כשהוא אוכל אבל הכא אם מסתפק מנוי סוכה לא מבטלה מצות סוכה עכ"ד וק"ל עליו שהרי בפרק לולב הגזול דל"ז ע"ב אמר רבה הדס של מצוה אסור להריח בו מ"ט הדס דלריחא קאי כי אקציה מריחא אקצי' כו' ומשמע

דאסור להריח בו כל ז' כמ"ש רש"י שם דסתמא קא' והשתא ק' דבחש"מ אמאי אסור הא אין כאן משום מוקצה ולא מבטלה מצוה דידיה במה שהריח בו והו"ל כנויי סוכה ממש וי"ל אך קשה מדאמרינן בפר' לולב וערבה דמ"ז קם ר"ז בשיטתיה דאבוה דשמואל דאמר ר"ז אתרוג שנפסל אסור לאוכלו כל שבעה והשתא קשה דבחולו של מועד לישתרי דהא לא שייך מוקצה והכא לא שייך טעמא דמיבטלה מצוה דידיה שהרי כבר נפסל וליכא למימר דכיון דבעודו כשר אסור ליהנות ממנו כל שבעה משום דמבטלה מצוה דידיה כי נפסל נמי אסור משום דאתקצאי למצותו בעודו כשר וכההיא דנויי סוכה שכתב הרא"ש ז"ל דאסורים אפילו נפלו בח"ה מטעמא דהוקצו למצותן בעודן תלוים דהא ליתא דע"כ לא כתב הרא"ש אלא דוקא גבי נויי סוכה משום דכיון דלא מפסיקין לילות מימים הו"ל כחדא יומא אריכתא והילכך כיון שבעודן תלוין היו אסור אפי' בח"ה מטעמא דבזוי מצוה הוקצו למצותן ואסורים אפי' נפלו בח"ה מה"ט משא"כ גבי אתרוג אע"ג דבעודו כשר היה אסור מטעמא דמבטלה מצוה דידיה מ"מ כי נפסל מיה' לישתרי דהא כל יומא ויומא מצוה באנפי נפשה היא ותו דנויי סוכה שנפלו שאני שהרי חזו למצותן עוד מש"ה אסרינן להו מטעמא דאתקצאי למצותו בעודן תלוי' משא"כ אתרוג שנפסל דלא חזי למצותו עוד ואפשר דר"ז ס"ל דאפי' בחש"מ אסור משום דהוקצו למצותו ופליג אריב"ל ורב יוסף דס"ל בפרק במה מדליקין דטעמא דנויי סוכה אסורין כל ז' היינו משום ביזוי מצוה משום דס"ל דבחש"מ לא אסרינן ליה מטעם דהוקצו למצותו ובהא ניחא מה שהרי"ף ורבינו ז"ל בפ"ז מה' לולב השמיטו הא דר"ז משום דס"ל דלא קי"ל כותיה אלא כריב"ל וכרב יוסף דפ' במה מדליקין דבחש"מ אין לאסור מטעם דהוקצו למצותו ובהכי ניחא מה שהקשה מרן הב"י ז"ל בסי' תרס"ו על הא"ח ז"ל שהביא משם הירוש' דאתרוג שנפסל ביום א' מותר לאוכלו ותמה עליו דאמאי לא מיתסר משום דכיון דאתקצאי לב"ה אתקצאי לכולי יומא ע"ש אכן כפי מ"ש הנה נכון דס"ל להא"ח ז"ל דלא קי"ל כר"ז אלא כהירושלמי משום דריב"ל ורבי יוסף הכי נמי ס"ל דבחש"מ אין לאסור מטעם דהוקצו למצותו ודוקא באתרוג דחזי למצוה אסור משום דמבטלה מצוה דידיה ומ"ש הירוש' דאתרוג שנפסל ביום א' מותר לאוכלו היינו בחש"מ דלא שייך טעם מוקצה אבל ביט"א מיהא אסור משום דאתקצאי לב"ה:

וראיתי להרב ט"ז ז"ל בסימן הנז' סק"ב שתי' לזה וז"ל ונלע"ד ליישב דלהכי מביא הא"ח הירוש' ללמוד ממנו לדידן דאם נפסל אז מותר בח' דמן הדין היה לנו להתיר בח' אפילו בלא נפסל דלא שייך ביה אתקצאי ב"ה של יום השמיני כמ"ש התוס' בדפ"א אלא דמ"ה אתרוג אסור דלדידן אף בח' גזירה משום סוכה דאתקצאי ב"ה של שמיני דאלו

אתרמי ליה סעודה היה צריך לאוכלה בסוכה מכח ס' שמא עדין יום הוא ומ"ה אם נפסל אתרוג שייך לומר לא גזרינן בח' אטו סוכה דגם סוכה יש להתיר בנפלה ליהנות ממנה אחר יום ז' דהא בנפלה אפילו תוך ז' אינו אסור אלא מדרבנן כו' ואף לפי מ"ש הר"ן ז"ל דבנפילה אין קולא רק שמהני תנאי מ"מ לא שייך למיסר אתרוג בח' בנפסל כיון דבסוכה גופיה יש קולא בח' בנפל כו' א"ד יע"ש ודבריו תמוהים דא"כ היכי אמרינן בפרק לולב וערבה קם ר"ז בשיטתיה דאבוה דשמואל דאמר אתרוג בח' מותר אימא דע"כ ל"ק ר"ז אלא דוקא באתרוג שנפסל משום דלא שייך למיגזר אטו סוכה כמ"ש הר"ב ז"ל אבל באתרוג שלא נפסל אימא דס"ל כלוי דאף בח' אסור משום דגזר אטו סוכה ולכן מ"ש נ"ל עיקר: והר"ן ז"ל בפ' המביא תי' לקו' התוס' משם הרמב"ן ז"ל וז"ל תי' הרמב"ן דכולהו איתנהו דעצי סוכה כל ז' אסורין מן התורה כחגיגה ונוי סוכה אסורין כל ז' משום ביזוי מצוה והיינו ההיא דפרק ב"מ ובח' של חג סוכה ונויה אסורין משום מוקצה והיינו ההיא דפרק כירה עכ"ל וק"ל טובא דאיך אפשר לומר דההיא דפרק כירה דקאמר דטעמא דנויי סוכה משום מוקצה איירי בח' של חג שהרי התם אליבא דר"ש קיימינן דבעי למפשט דר"ש אית ליה מוקצה למצותו מהך ברייתא ואלו ר"ש לית ליה מיגו דאתקצאי לב"ה אפי' במוקצה מחמת מצוה מדשרי מותר השמן שבנר אע"ג דב"ה הוקצה למצותו וכמו שהקשה ר"ת ז"ל וע"כ לומר דמה שאוסרת הברייתא י"ט אחרון לא אתיא כר"ש וכמ"ש התוס' שם בד"ה עד מוצאי י"ט ואולי דס"ל להרמב"ן ז"ל דע"כ לא שרי ר"ש מותר השמן שבנר אע"ג דהוקצו למצותו ב"ה אלא דוקא משום דעיקר מצות' מדרבנן משום שלום הבית משא"כ בנויי סוכה כיון דעיקר מצותה מדרבנן ס"ל לר"ש דאמרי' מיגו דאתקצאי ב"ה וזה דוחק וצ"ע:

כתב הטור ז"ל בסי' תרל"ח משם בה"ג וז"ל עיטורי סוכה שנפלו בשבת אסורין באכילה ואסורין לטלטלן במקומם נפלו בי"ט אסורים באכילה ומותרים לטלטלן במקומן כו' ואיני מבין מה שחילק לענין טלטול במקומן בין שבת לי"ט ע"כ וכתב עליו הרא"ם ז"ל בתוספותיו על הסמ"ג שהדין עם הטור ז"ל שהרי בסוף שבת מקשה מסתם משנה די"ט אר' יוחנן דקאי בשבת משמע דאין חילוק ביניהם כו' יע"ש ואיני מבין דבריו מאי ראיה מייתי מההיא דפ' מי שהחשיך לדחות דברי בה"ג ולו' דאין חילוק בין שבת לי"ט שהרי התם בגמרא פריך שפיר לר"י דפסק כר"ש בשבת דלית ליה מוקצה מסתם מתני' די"ט דסתם לן תנא כר"י דכיון דאפי' בי"ט דקיל סתם לן תנא כר"י מכ"ש שבת דחמיר דהלכה כר"י ולעולם אימא לך דשבת חמיר מי"ט לענין מוקצה וצריך עיון:

ומרן ז"ל כתב שם וז"ל אבל אי קשיא הא קשיא שבה"ג גופיה פסק כר"ש דלית ליה

מוקצה בין בי"ט בין בשבת וכמ"ש רבינו בתחילת הי"ט כו' אבל במרדכי פ"ק דסוכה כתובים דברי בה"ג בסגנון אחר דלא מפליג בין שבת לי"ט כו' ולגירסא זו ניחא קושית הרא"ם ז"ל שהרי אינו מחלק בין שבת לי"ט אבל קושיתו עדיין במקומ' עומדת שהוא אוסר לטלטלן בין בשבת בין בי"ט והוא סובר דהלכה כר"ש בין בשבת בין בי"ט ואפשר לומר דשאני ליה ז"ל בין מוקצה מחמת איסור למוקצה מחמת ביזוי מצוה עכ"ל:

והנה דברי מרן ז"ל לכאורה הם תמוהים הרבה דמאי ק"ל ממה שפסק בה"ג כר"ש הא בהדיא מסקינן בפ' כירה דר"ש אית ליה מוקצה מחמת מצוה וכן תמה עליו רש"ל ז"ל בספר יש"ש סי' ד' וכתב דאשתמיט מיניה סוגיא דפ' כירה אמנם אחר ההשקפה נר' לע"ד שדברי מר"ן ז"ל נכונים בטעמם ונמוקו עמו שהרי כתבו התוס' ז"ל בפ' כירה דמ"ב ע"ב ד"ה ואין ניאותין וז"ל איכא לאוקמא כר"ש דמתיר מותר השמן שבנר ואין ניאותין דקתני הכא היינו כל זמן שדולק דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש כדאמרינן לקמן כו' והטילטול דנר עצמו אין לאסור מטעם דהוקצה למצותו ולא אסור לטלטלו אלא משום דנעשה בסיס לדבר האיסור כדאמרינן בס"פ הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור אבל מטעם הוקצה למצותו לא הוה אסור לטלטלו שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו עכ"ל וכ"כ שם בדף מ"ה ד"ה אלא שמן שבנר יע"ש וא"כ מעתה היינו דק"ל למרן שפיר על מה שאסר בה"ג ז"ל לטלטל נויי סוכה בשבת ובי"ט דכיון דבה"ג ז"ל פסק דהלכה כר"ש בין בשבת ובין בי"ט וא"כ נויי סוכה מותרין בטלטול לר"ש כיון שאין כאן ביטול מצוה במה שמטלטלן כמ"ש התוס' ומ"ש בפ' כירה דנויי סוכה אסורין לר"ש משום דא"ל מוקצה למצותו היינו דוקא לענין להסתפק מהם אבל לטלטלן מותר וכדמוכח בהדיא בס"פכירה ואהא תריץ יתיב מרן ז"ל בדרך אפשר דשאני ליה לבה"ג בין מוקצה מחמת איסור למוקצה מחמת ביזוי מצוה כלומר דאע"ג דבמוקצה מחמת איסור ס"ל כר"ש במוקצה מחמת ביזוי מצוה דחמיר טפי לא ס"ל כותיה אלא כר"י דאפי' בטלטול אסורין כנ"ל נכון כדעת מרן ז"ל ודו"ק:

עוד כתב מרן ז"ל בס"ס הנז' דכתב הרשב"א בתשו' דמסתבר ליה כדעת הרי"ף דתנאי מהני בעצי סוכה ושכך כתבו בס' עבודת הקדש יע"ש וראיתי למהר"ם בן חביב בקונטריס כפות תמרים ד"ל ע"ב שהקשה ממ"ש מרן בסי' תרנ"ג משם תשובת הרשב"א וז"ל שאלת הדס של מצוה אם מותר להריח בו בה"ש בהבדלה כשהתנה מסתברא שהתנאי מועיל דמ"ש מאתרוג דאמרי' הפריש ז' אתרוגים לז' ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר לרב אשי ולא דמי לעצי סוכה דהתם חג הסוכות לה' כתיב ע"כ הרי משמע מדבריו דתנאי אינו מועיל לעצי סוכה ותי' דאפשר לו' דמ"ש הרשב"א בתשו'

ולא דמי לעצי סוכה כו' היינו לומר דאפי' לדעת האומר דבעצי סוכה לא מהני תנאה מודה בהדס עכ"ל ולפי הנראה שהרב ז"ל לא ראה תשו' הרשב"א במקומה כי אם ע"פ מה שהביאה מרן וחשב הרב כי שתי תשובות בדבר ואינו אלא כי באותה תשובה שכתב מרן סי' תרנ"ג והיא בסי' תס"ט אחר מה שכתב ול"ד לעצי סוכה כו' כתב ומיהו אפי' בעצי סוכה מסתברא לי דמהני תנאי באומר איני בודל מהם כל בה"ש והנה אצליכם ס' עבודת הקודש שם כתבתיה בארוכה עכ"ל וכונת דבריו במ"ש ול"ד לעצי סוכה לע"ד אינו כמו שהבין הרב ז"ל דאפי' לדעת האומר דבעצי סוכה לא מהני תנאה קאמר דמודה בהדס אלא כונת דבריו פשוטה דשאלת השואל אם מותר להריח בו משהתנה משמע דהיינו בכל מידי דתנאי בין שהתנה להריח בו במ"ש בין בתנאי דאיני בודל מהם כל בה"ש ואהא כתב דמסתברא דכל תנאי מהני בהו ולא בעינן תנאי דאיני בודל מהם שהרי הפריש ז' אתרוגים לאו היינו תנאי דאיני בודל והיינו דק"ל שפיר מעצי סוכה דלא מהני שאר תנאה אלא דוקא תנאי שאיני בודל מהם כנ"ל פשוט מיהו מ"ש דהתם חג הסוכות לה' כתיב תמה אני דמה צריך לזה הא בשמעתין פרכינן לה מ"ש מהפריש ז' אתרוגים ומשני לה דכיון דמפסקי לילות מימים כל יומא ויומא מצוה באנפי נפשה וצ"ע:

מעשה חושב (**קפג**) דאי משום דאתקצאי למצותו כו' לא ידעתי מאי שנא הא משמן שבנ"ח הנותר ביום ח' דעושה לו מדורה בפ"ע ושורפו לכ"ע (כדאיתא בילמדנו ובפסיקתא רבתי עיין או"ח סי' תרע"ז) אם נשאר מהשמן הצריך לשיעור הדלקה וע"ש וא"כ ה"נ נוי סוכה אפי' בחוה"מ הרי הוי כשמן שבנר חנוכה הצריך לשיעור הדלקת נר חנוכה. ומכש"כ למאי שהוכיח הפר"ח בסי' הנ"ל דפירוש בילמדנו ובפסיקתא רבתי שהבאתי דאפי' אם נתן שמן בנר חנוכה סתם ואפי' אח"כ ואפי' כבתה מ"מ אסור להשתמש בה וכתב שם דכן משמע בתוס' פ' כירה דף מ"ד ד"ה שבנר כו' ולא דמי לעצי סוכה ונויה דמותרין אחר החג היינו משום שעשויין להשאר אחר החג משא"כ נר דעשוי להתבער לגמרי וכל זה מבואר וא"כ הרי בחוה"מ עצמו פשיטא דלכ"ע אסורים עצי סוכה ונויה אעפ"י שנפלו ודו"ק:

(**קפד**) וא"כ נוי סוכה מותרין בטלטול לר"ש כו' כמ"ש התוס'. איני יודע מה ענין דברי התוס' שכתבו שם גבי נר להא דנוי סוכה משום דגבי נר כתבו שפיר שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו משום דמצות נר אינו אלא משום שלום בית וא"כ מאי נ"מ לענין שלום בית בין אם הוא מונח על השלחן לבין אם הוא ביד המטלטלו כיון דעכ"פ נר מאיר בבית משא"כ לענין נוי סוכה דדוקא כשהוא תלוי במקום שמתנאה בו הסוכה הוי נוי אבל לא כשהוא ביד אדם ומטולטל ממקום למקום וא"כ הרי ע"י טלטולו מבטל המצוה וז"פ:

פרק ז

הלכה י

וכל היום כשר לנטילת לולב כו'. כתוב בהגהות מיי' וז"ל פ' לולב הגזול תנן מי שבא בדרך ואין בידו לולב נוטל על שולחנו כו' שכל היום כשר לנטילת לולב ומסיק בגמרא דפוסק סעודתו ויטול ודוקא בי"טא דאורייתא כו' ודע שהרא"ש ז"ל תמה על הרי"ף שהביא המשנה כצורתה ולא הביא שקלא וטריי' דגמרא דמתני' ביט"ב מיירי ובדליכא שהות ביום אבל אם יש שהות ביום אינו מפסיק דומיא דתפלה וע"ש ולעד"ן ליישב דס"ל להרי"ף כמ"ש התוספ' שם בד"ה יט"ב דאכתי הוה מצי לשנויי אידי ואידי דאיכא שהות אלא משום דכולי יומא זמניה הוא חיישינן טפי דילמא אתי למפשע כדאמרינן פ"ק דשבת במנחה כיון דקאי' לה זמנא מירתת ולא אתי למפשע ערבית כיון דכולי ליליא זמניה הוא לא מירתת ואתי למיפשע ואף שהתוס' ז"ל תי' לזה דתפלה צריכה שהות יע"ש הרי"ף ז"ל לא ס"ל הכי אלא ס"ל דר"ס דאוקי למתני' דהכא בדליכא שהות לא ס"ל כההיא תי' דתלמודא התם אלא כאידך תי' דתי' התם אבל לפום אידך תי' דקא' התם דערבית כיון דכולי' ליליא זמניה הוא לא מירתת ואתי למפשע לא צרכינן השתא לתי' דרב ספרא והילכך כיון שהרי"ף בפ' במה מדליקין הביא תי' דר' ספר' השמיט כל הך שקלא וטריא דהשתא מתני' אתיא כפשטה כנ"ל ודו"ק:

מעשה חושב (**קפה**) שנסתפק על מי שנזהרים שלא לשאוב מעלה עשן הטוטין בי"ט כו'. או דלמא כיון דלאחריני מישרי שרי אין כאן מוקצה לכאורה הי' מקום למפשט ספיקי' זה מהא דמותר להאכיל לקטנים ביוה"כ והרי מטלטל אז מידי דאסור לדידיה אע"כ דכיון דקטנים מותרים באכילה ביוה"כ לאו מוקצה הוא וה"נ בנ"ד כיון דלאחריני שרי אין כאן מוקצה. אמנם יש לדחות זה משום דשאני יוה"כ דכיון דעכ"ר צריך להאכיל להקטנים משום סכנה שוב אין האוכל מוקצה ולפיכך אפי' שלא במקום סכנה נמי מותר לטלטלו בידו דתו אינו מוקצה אבל בנ"ד מי יימר דיתרמי לי' דיצטרך לטלטל את המעלה עשן בשביל מי שאינו נזהר בזה: אלא דלפ"ז יש לפקפק קצת נמי במאי דבעי למיפשט ספיקו זה מלולב וע"ש משום דשאני התם דאשה כיון דמחויבת בשימוש בעלה א"כ י"ל דמשום הכי אינה מקצה מדעתה מידי דחזי לבעלה דדלמא יצטרך לשימושה וזה דומה קצת לאכילת קטנים ביוה"כ וכנ"ל משא"כ בנ"ד ויש ליישב: ומ"מ בעיקר ספיקא הדא לא אדע מה דפשיטא לי' דמי שנזהר שלא לשתות עשן טוטין ביו"ט אם יטלטל הקנה לצורך מי שאינו נזהר אין בזה איסור אלא משום מוקצה ולדידי מבעיא לי בזה טובא דכיון דמי שנזהר בזה הרי תופש לעיקר כהסוברים דדבר שאינו שוה לכל

נפש אסור מדינא ושתיית טוטין הרי אינו שוה לכל נפש אי שרי לי' להושיט הקנה למי שמקיל לשתותו ביו"ט דכיון דלדידי' אסור מדינא א"כ חבירו איסורא קעביד ואפי' בדלא קאי בתרי עברי דנהרא אע"ג דלפני עור ליכא בזה מ"מ איסורא מיהא איכא וכמ"ש הראשונים בריש מסכת שבת וע"ש: ומהא דאשה מקבלת הלולב מיד בנה וכן מאינך כגון תרומה ודמאי שהביא המחבר ז"ל ודאי אין ראיה לזה משום דהתם הרי למי דחזי לי' הלולב והתרומה אין עליו שום איסור לטלטלו ומשום הכי מותר גם הוא לטלטלו בשבילו משא"כ בנ"ד איך שרי לטלטלו בשביל אחר כיון דלא חזי לזה האחר יותר מלדידי' שהרי לדעתו אותו האחר עובר על איסור הבערה שלא לצורך: אולם בפשיטות דלא דמיא אלא להא למי שנזהר בחדש משום דס"ל דהעיקר כדעת הפוסקים המחמירים בו גם בזה"ז ובח"ל הרי אסור לו להאכילו למי שאינו נזהר בו וא"כ ה"נ בנ"ד איך מותר למי דס"ל דעישון ביו"ט אסור משום הבערה שלא לצורך להושיט קנה העשן להקרואים שלדעתו הם עושים מלאכה האסורה ביו"ט ודו"ק:

הלכה כה

מקבלת אשה הלולב מיד בנה. מ"כ להרב המובהק כמוהר"י ן' נעים ז"ל שנסתפק על מי שנזהרים שלא לשאוב מעלה עשן הטוטון בי"ט אם יכול לטלטל הקנה ששואפים הטוטון ממנו מי נימא כיון דלדידיה אזהר רחמנא משום הבערה שלא לצורך הו"ל כלי שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה או דילמא כיון דלאחרינא מישרי שרי אין כאן מוקצה והביא ראיה ממתני' הלזו דפרכינן עלה בגמ' פשיטא ומשנינן מ"ד הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל קמ"ל ופרש"י אימא לא דלגבה איכא איסור טלטול קמ"ל כיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר בטלטול ע"כ יע"ש הרי מבואר דאע"ג דלאשה לא חזיא כלל כל דחזו לאנשים מותר בטלטול ה"נ דכוותא אף ע"ג דלדידיה לא חזי כל דחזי לאחריני ש"ד את"ד יע"ש ולע"ד נראה דמסוגיא הלזו אין ראיה אלא לדעת רש"י דסובר דלר"י דס"ל דנשים אינן סומכות רשות ה"ט משום דנראה כמוסיפות וקא עברה אבל תוסיף וכמ"ש בהדיא בפ' המוצא תפילין דצ"ו וא"כ עכ"ל דטעמא דמתני' דקתני מקבלת אשה מיד בנה הוא משום דראוי לנטילת אנשים דאלו לדידה לא חזו כלל ואיסורא נמי איכא אם רצונה ליטול לולב משום בל תוסיף ומתני' משמע דאתיא אליבא דכ"ע ואף כר"מ ור"י דפליגי אר"י דס"ל נשים סומכות רשות דאי כר"י דוקא הוה ליה לתלמודא לומר ה"מ ר"י היא. אמנם לדעת ר"י שכתבו שם בעירובין דר"מ ור"י לא פליגי אר"י אלא דוקא בתפילין משום דבעינן נקיות הגוף ובסמיכה משום דקא עביד עבודה בקדשים ובתקיעת שופר משום דהיא מלאכה דרבנן והוכיחו הדבר

מההיא דפ"ק דסוכה דקאמר ר"י הילני המלכה היתה יושבת בסוכה וב' בניה עמה ה"נ בלולב פשיטא ודאי דלכ"ע נשים רשאות ליטול לולב דומיא דסוכה כיון דאין חשש איסור כלל ואם כן איכא למימר דמה"ט הוא דמקבלת אשה מיד בנה משום דלנשים נמי מיחזא חזו אבל בנ"ד כיון דלדידיה הוי כלי שמלאכתו לאיסור ה"נ דאיכא משום איסור מוקצה וכן כתב בהגהות אשרי שם דר"ת מתיר לנשים לברך על מצות עשה שהזז"ג ומפרש הסוגיא בענין אחר ועיין בב"ח סימן תרנ"ד הן אמת שהר"ן ז"ל שם כתב כפרש"י וז"ל קמ"ל כיון דראוי לנטילת אנשים יע"ש ואלו בפ"ג דר"ה עלתה הסכמתו כפי' ר"ת דיכולות לברך על מ"ע שהזז"ג וכיון שכן קשה טובא דאמאי הוצרך לטעמא דראוי לנטילת אנשים ות"ל דלדידהו נמי חזו וכמו כן ראיתי בס' שארית יעקב ז"ל דפ"א ע"ג שהקשה כן וכתב דלולי דברי הרא"ש ז"ל היה מקום לומר דהוצרך הר"ן לזה כי היכי דלא תיקשי סתמא אסתמ' דבר"ה סתם לן תנא כר"מ ור"י דנשים מעכבתם מלתקוע ובסוכה סתם לן תנא כר"י דנשים סומכות רשות ולפי זה י"ל דר"מ נמי מפרש טעמא דמתני' כפי' רש"י כי היכי דלא תקשי סתמא אהדדי ועוד דטעמא של הר"ן דפי' למתני' כפרש"י משום דס"ל דאע"ג דקי"ל כר"י היינו דאי עבדי לא מחינן בידייהו אבל אורויי לא מורינן להו והכי דייק לישנא דברייתא דקאמר אין מעכבין את הנשים מלתקוע דמשמע אבל אורויי לא מורינן ומתני' קתני מקבלת אשה ע"כ משום טעמא דראויות לנשים הוא את"ד יע"ש ואין דבריו נראין שהרי מדברי הר"ן בפ"ק דקידושין דף תרל"א גבי ההיא דגדול המצווה ועושה מבואר דס"ל דר"מ ור"י לא פליגי אלא דוקא גבי סמיכה משום דמשתמש בקדשים וכמ"ש שם וז"ל משמע דלמאי דס"ל דאין סומכות רשות מיחה ואמאי בשלמא סמיכה משום דמשתמש בקדשים אבל בהנחת תפילין מאי איסורא איכא וכתב עוד דה"ט דתפילין דמיחה משום דצריכים גוף נקי ונשים אינן נקיות דעת ולא נקיות הגוף יע"ש ואם כן גבי לולב פשיטא ודאי דלכ"ע אין כאן איסור כלל:

גם מ"ש דלא מחינן בידייהו ואורויי לא מורינן הא נמי ליתא דדוקא בתפילין דצריכים גוף נקי הוא דלא מורינן להו אבל בלולב פשיטא ודאי דאורויי נמי מורינן להו וזה פשוט ומהא דגרסינן בר"פ מפנין תרומה טהורה פשיטא לא נצרכה דמנחה ביד ישראל מ"ד כיון דלא חזי ליה אסור קמ"ל כיון דחזי לכהן ש"ד וכתבו התוס' שם וז"ל אע"ג דאמרינן בשלהי כירה דבגדי עניים לא הכא לכ"ע חזיא אלא איסורא הוא דרביע עליה אבל התם לא חזו מחמת גריעותא יע"ש היה נראה להוכיח בנ"ד נמי דמותר לטלטלו הואיל ולדידיה חזי אלא איסורא הוא דרביע עליה והילכך כיון דחזי לאחריני ש"ד דומיא דתרומה ממש אמנם אחר העיון נראה דיש לחלק דתרומה שאני דעיקרו אינו אלא לכהן

ואין בו אלא טובת הנאה גרידא ומש"ה ודאי אמרינן דלא מקצי לי' כלל משא"כ בנ"ד דעיקרו לדידיה קאי וכיון דבה"ש לא חזי לדידי' אמרי' דאקצי' מדעת אמנם אכתי יש להביא ראי' ממ"ש התוס' שם סמוך ונראה ד"ה דאי בעי מפקר לנכסי וז"ל הו"מ למימר כדלעיל כיון דחזי לעניים אלא כיון דמשכח טעמא כו' יע"ש הרי בהדיא דאפילו בדמאי דעיקרו לדידיה קאי ולא למיתב לעניים אפילו הכי ס"ל להתוספ' ז"ל דלא חשיב מוקצה כיון דחזי לעניים אף אנן נמי נימא בנ"ד נמי אע"ג דעיקרו לדידי' קאי מ"מ כיון דחזי לאחריני לא מקצי אינש דעתיה מיניה:

וראיתי להרשב"א והריטב"א ז"ל בשיטת כ"י שכתבו ויש מעמידין הגירסא ואומרים דדוקא גבי תרומה דלא חזי לעולם אלא לכהן אבל דמאי חזי לדידיה ולכל העולם שהוא מצניעו עד למחר ומתקנו והשתא לא חזי ליה לא מטלטל ליה אלא כיון דאי בעי חזי ליה א"ד יע"ש וא"כ בנ"ד נמי נראה דבמחלוקת הוא שנוי דלדעת יש מפרשים שהביא הריטב"א ז"ל כיון דחזי ליה מעיקרו והשתא לא חזי ליה יש כאן משום מוקצה אף ע"ג דחזי לאחריני ומ"מ נראה דאפשר לומר דבנ"ד כ"ע מודו דהתם גבי דמאי שאני דאמרינן כיון דחזי לדידיה לתקנו למחר ולאוכלו מידי דחזי לדידיה לאכילה לא יהיב לאחריני ושביק לדידי' משום דאי יהיב לעניים נמצא ביתו ריקם ולא שביק איניש מידי דחזי לדידיה ויהיב לאחריני מה שאין כן בנ"ד דעיקרו עומד לדידיה ולאחריני שקנה זו עשוי מתחילתו לכך וכי יהיב לאחריני שישאפו הטוטון ממנו חזי נמי לדידיה בתר הכי שכן הוא בנוהג שבעולם שנותנים הקנה לאנשים הקרואים אליו כדי שישאפו הטוטון ממנו והילכך אמרינן שפיר דכיון דחזי לאחריני בי"ט עצמו לא מקצה אינש דעתיה מיניה כיון דלדידיה נמי חזי למוצאי י"ט:

ומצאתי להרא"ש ז"ל שכתב בפרק אין צדין דפירות הבאים מחוץ לתחום אף ע"ג שאסורים באכילה למי שהובאו בשבילו אפי"ה מותרים בטלטול כיון דמותר לישראל אחר יע"ש וכן פסק הטור סי' תקט"ו ונראה דלדעת י"מ דסבירא ליה דדמאי הואיל דחזי לדידיה שהוא מצניעו עד למחר אע"ג דחזי לאחריני אפי' הכי חשיב מוקצה ה"נ גבי פירות הבאים מחוץ לתחום כיון דחזי לדידיה שהוא מצניעו עד למחר והשתא לא חזי ליה אסור לטלטלו ואולי נאמר דהתם אין בו משום סרך מוקצה כלל וראיה שהרי אפילו לדידיה לא אסרו באכילה אלא משום גזירה שמא יאמר לעכו"ם להביא מחוץ לתחום והילכך איכא למימר דכי גזור דוקא באכילה אבל בטלטול לא גזור ומ"ש הרא"ש דמותרים בטלטול כיון דמותר לישראל אחר טעמא הוא דקא יהיב לומר דמותרים בטלטול ואין כאן איסור מוקצה כלל מדחזינן דשרי לישראל אחר משא"כ גבי דמאי

איכא למימר דבה"ש אקצינהו מדעתי' הואיל ולא חזי לדידיה ודוק ועיין בתוס' פ' כירה דמ"ו ע"ב ד"ה מי יימר שכתבו וז"ל ואע"ג דפירות שנדרה מהן אינן מוקצה לענין טלטול דהא חזו לשאר בני אדם מ"מ אית לן למימר מיגו דאתקצאי כו' יע"ש הנה מבואר דאזלי לשיטתם שכתבו בפ' מפנין דאפי' בדמאי אמרינן דלא חשיב מוקצה הואיל דחזי לעניים ועיין בחי' הרשב"א ז"ל שם ועיין במה שכתב הר"ן שם בפ' כירה גבי ההוא דבגדי עניים וז"ל מהא שמעינן דמוקצה לעשירים מוקצה ואפי' לעניים אין מטלטלין אותן כו' והכי נמי משמע טעמא בגמרא דאמרינן גבי מפירין נדרים לצורך השבת ואמאי מי יימר דמזדקק לה בעל וחכם אלמא מפני שאסר הככר על עצמו נעשה מוקצה יע"ש הנה דעת הר"ן ז"ל חולק על התוס' מן הקצה אל הקצה דהתוספות ז"ל ס"ל דבנודר' הנאה אפי' לדידיה חזי בטלטול הואיל וחזי לאחריני:

ולדעת הר"ן ז"ל אסור בטלטול אפילו לאחריני וצ"ל דההיא דתרומה דמותר בטלטול הואיל וחזי לכהן וכן ההיא דמקבלת אשה לולב מיד בנה דמותר בטלטול מה"ט שאני דכיון דעיקרו לא חזו אלא לכהנים וכן לולב לא חזו אלא לאינשי ובה"ש להכי קאי לא מקצי איניש דעתיה מה שא"כ גבי נודרת הנאה דעיקרו לאו לאחריני קאי דאפשר דהיום או למחר ישאל על נדרו ועיין בשה"ג שם ובהר"ב מג"א סימן ש"ח ס"ק ודו"ק:

ודע דבפ' ד' אחין דל"ג ע"ב פרכינן התם זר ששימש בשבת במאי בשחיטה שחיטה בזר כשירה אי בקבלה והולכה טלטול בעלמא הוא כו' ע"ש הרי מבואר דבקבלת הדם ע"י זר יש בו משום מוקצה וקשה טובא דאמאי לא נימא כיון דראוי לכהנים לא חשיב מוקצה דומיא דלולב ממש דאע"ג דלאשה לא חזיא אפי"ה הואיל וראוי לאנשים אין בו משום איסור טלטול וכמו כן תרומה מה"ט ואין לומר דהכא שאני דכיון דקבלה בזר פסולה וקא עבר האיסור זרות חשיב מוקצה מחמת איסור מה שאין כן בתרומה ולולב דאף ע"ג דלא חזי לדידיה לאכילה מ"מ חזי לטלטולי דאין בו איסור לזר בטלטול תרומה דהא ודאי ליתא דאע"ג דקבלה בזר פסולה מ"מ בטלטול הדם מישרא שרי כיון דאין כאן עבודה ויש לחלק וכעת צ"ע ועיין בריש פרק לולב וערבה בתוספות ד"ה טלטול כו' יעיין שם:

פרק ח

הלכה א

או שהיה מאשרה הנעבדת אע"פ שבטלו כו'. כתב ס"ה ומ"מ אף בנכרי אם מתכוין יש' לזכות בה הו"ל ע"ז דישראל ואין לה ביטול ואם נטל לא יצא וכשאמרו יצא הוא ביום

שני כו' וכ"כ התוס' בפ' לולב הגזול דל"א ע"ב ד"ה באשירה דמשה יע"ש ודע שדעת הסמ"ג ז"ל בלאוין מ"ה שע"ז של גוי שבאה ליד ישראל אין לה ביטול דוקא מדרבנן אבל מדאורייתא יש לה ביטול כל שאינה ע"ז של ישראל עצמה שעבדה שכתב וז"ל וכן ע"ז של גוי שבאה ליד ישראל ואח"כ ביטלו אין ביטולו מועיל כלום מדרבנן אלא אסור בהנאה לעולם גזירה משום ע"ז של ישראל עצמה כדמפרש התם וכתב הר"א ממיץ דמשמשי ע"ז כו' ואח"כ ביטלם גוי מותרים דאין להחמיר בהם משום גזירה זו ע"כ. וכן נראה בהדייא שהוא דעת הטור ז"ל בסימן קמ"ו שכתב וז"ל אפי' ע"ז של גוי שבאת ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול וכתב הר"א ממיץ דמשמשי ע"ז כו' הנה בהדייא דס"ל דאפילו בזכה בה ישראל יש לה ביטול מדאורייתא מדהביא דברי הרא"ם ז"ל דבמשמשין מותר אפי' בזכה בהן דאי בשלא זכה בהן אפילו ע"ז עצמה מותרת ואי ס"ל דבזכה בהן מדאורייתא אין לה ביטול כע"ז עצמה של יש' משמשין נמי יהיו אסורין דהא משמשי ע"ז דיש' אין להן ביטול מדאורייתא כמ"ש הר"ן משם הרמב"ן בפר"י ואיך הביא דברי הר"א ממיץ כיון דהרא"ם לא אמרה אלא משום דס"ל דהוי מדרבנן וכמ"ש דאין להחמיר בהן משום גזירה זו ואף שמרן ז"ל שם הביא גירסא אחרת דגריס אע"פ שעדיין לא זכה בה מ"מ כבר הכריע מרן ז"ל שגירסת ה"ה עיקר ובלא זכה בה ישראל אפילו מדרבנן יש לה ביטול וכן פסק בשולחנו הטהור סי' הנז' סעיף ב' ובמשמשי ע"ז דיש' אפי' בזכה פסק דיש לה ביטול ומ"ש בא"ח סי' תקפ"א סעיף ג' וז"ל שופר של ע"ז וכן במשמשי ע"ז של גוי לא יתקע ואם תקע יצא והוא שלא נתכון לזכות צריך לומר דארישא דוקא קאי ודוק וא"כ מ"ש הרא"ש ע"ז של גוי שבאת ליד ישראל כו' ע"כ דוקא בזכה בה קמיירי כמ"ש הטור וכן כתבו הלבוש והפרישה שם בלי חולק יע"ש ועיין בס' בתי כהונה למורינו הרב ז"ל בחלק בית דין סי' י"ג ומבואר שם ככל מ"ש ויש להוכיח כן בהדיא מההיא דפר"י דכ"ג ע"ב דאמרי' אר"י א"ר יש' שזקף לבינה כו' אסורה ואמרינן עלה מנ"ל מתחילתו של א"י דכתיב ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם כו' ואי משום הנך דמעיקרא בביטולא בעלמא סגי להו ופרש"י ז"ל הנך דמעיקרא קודם שניתנה הארץ לאברהם אבינו כו' והשתא אם איתא דע"ז של גוי שבאה ליד ישראל וזכה בה אין לה ביטול מדאורייתא מאי קו' אימא דמש"ה כתיב ואשריהם תשרפון דכיון שניתנ' הארץ לא"א ולזרעו קנאום והו"ל ע"ז של גוי שבאת ליד יש' דאין לה ביטול אמנם לפי דעת הסמ"ג ודעימיה דס"ל דהוי מדרבנן פריך שפיר לקרא דואשריהם תשרפון באש דאי משום הנך דמעיקרא בביטולא בעלמא סגי להו מן התורה וכמ"ש הסמ"ג כדמפרש התם וציין המרשים דף מ"ב אין כונתו להביא ראיה משם דהוי מדרבנן דהא מהתם אדרבא

משמע לכאורה דמדאורייתא הוא וכמו שהקש' בס' בתי כהונה דהא ודאי פשיטא לי' להסמ"ג מההוא דפר"י כדכתיב אלא מה שהביא ראיה משם הוא לענין שיהא אסור מדרבנן משום גזירה של ישראל עצמה כדמפרש התם דגזרו בביטול ישראל אפילו קודם שבא לידו דלמא מגבה לה הכי נמי איכא למיגזר בביטול גוי אחר שבאת ליד ישראל משום ע"ז עצמה ואע"ג דברייתא מפורשת היא בפ' השוכר את הפועלים דס"ד מ"מ התם לא מפרש מאיזה טעם הוא דאסור ומש"ה מייתי מההיא דדף מ"ב כנ"ל:

ומעתה יש להסתפק בדעת רוב המפרשים שכתב ה"ה והתוס' דלכאורה משמע דס"ל דע"ז של גוי שזכה בה ישראל אין לה ביטול מן התורה דאל"כ מאי קשיא להו דע"ז דגוי נמי מדאגבהא קניא ונעשית ע"ז של ישראל הא כיון דמדאורייתא יש לה ביטול ולא מיכתת שיעורי' משו"ה לכתחלה לא יטול ואם נטל יצא בו י"ח לולב ושופר וחליצתו כשרה דבר תורה ואם נאמר דס"ל דכיון דמן התורה צריך שיעור בשעת נטילת לולב כדי שיהא מינכר לקיחתה כמ"ש התוס' לעיל ד"ה משום דהו"ל כתותי מיכתת שיעוריה ולא מינכר לקיחתה כיון דהשתא לשריפה קאי מכח גזירת חכמים ומשו"ה אינו יוצא בו מדאורייתא וה"ז דומה קצת למקדש באיסורי הנאה דרבנן שכתבו רוב הפוסקים ז"ל דאינה מקודשת כלל כיון דבשעת נתינת קידושין לאו ממונא קא יהיב לה מכח איסור חכמים ז"ל קשיא לי טובא מהא דגרסינן בפרק הישן דכ"ג ע"א אמתני' דקתני העושה סוכתו על גבי ראש האילן או ע"ג גמל כשרה ואין עולין לה בי"ט וקאמר בגמ' מתני' מני ר"מ היא דתניא העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור"י פוסל מ"ט דר"י אמר קרא חג הסוכות תעשה לך סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה שאינה ראויה לז' ל"ש סוכה ור"מ הא נמי מחזי חזי מדאורייתא ורבנן הוא דגזרו בה ופסקו הפוסקים ז"ל הרי"ף ורבינו והרא"ש והטור כר"מ דכשרה משום דכיון דמדאורייתא מיחזי חזי סוכה הראויה לז' מיקרי וא"כ התם נמי אמאי לא אמרינן שכיון שכך דין תורה ליפסל סוכה שאינה ראוי' לז' א"כ כיון שחכמים אסרו לעלות באילן הרי אינה ראויה לז' עכשיו מכח גזירת רז"ל ויהיה פסולה מדין תורה שזהו סברת ר"י התם כמ"ש הריטב"א שם יע"ש וה"ז דומה ממש להא דע"ז של גוי ואיני רואה שום הפרש ביניהם אפילו כמלא נימא. והיה אפשר לומר לזה שדעת רוב המפרשים שכתב ה"ה והתוס' כסברת הרי"ץ בן גיאת שכתב הר"ן שם וז"ל ואיכא מ"ד דמדאמרינן מתני' מני ר"מ היא משמע דליתא למתני' דלהכי גלי תלמודא דר"י פליג עליה לומר דר"מ ור"י הלכה כר"י והילכך ליתא למתני' וכן פסק הרי"ץ בן גיאת משמייהו דרבוותא עכ"ל. וא"כ מש"ה ק"ל שפיר הכא דהיכי קאמר רבא בע"ז של גוי דיוצא י"ח והרי כיון דמיכתת שיעוריה ועומד לשרפה מכח גזרת רז"ל יהא

פסול ד"ת וכדק"ל התם כר"י מהאי טעמא גופיה כמ"ש הריטב"א אלא שמ"מ אכתי קשה לס' הטור ז"ל שהרי כתבנו שדעת הטור כדעת הסמ"ג לפי גירסת מרן ז"ל ואלו בא"ח סי' תרמ"ט כתב דלולב של ע"ז של גוי אם נטל יצא מיום א' ואילך והיינו משום דס"ל כתי' התוס' דצריך שיטלנו ע"מ שלא לזכות בו והילכך ביום א' לא משכחת לה דאי זכה בה הרי נעשית ע"ז של ישראל ואין לה ביטול ואי לא זכה בה בעינן לכם וכ"כ בסי' תקפ"ו לענין שופר והשתא ק' דמאי שנא מהעושה סוכה בראש האילן דפסק הטור ז"ל בסי' תרכ"ח כר"מ דכשרה מטעמא דכיון דמדאורייתא מיחזא חזי ועוד אני אומר דאף לדברי התוס' לא ניתן ליאמר תי' זה ממ"ש בתר הכי ובשמעתין הו"מ לתרוצי דמתני' איירי בי"ט א' כו' וכפי מ"ש היכי הו"מ לשנויי הכי שהרי סתם מתני' בפ' הישן כר"מ אלא דאנן לא קי"ל כסתם מתני' לדעת הרי"ץ בן גיאת וא"כ הכא נמי כיון דמדאורייתא יש לה ביטול לא מכתת שיעורי' לר"מ ומש"ה הוצרך תלמודא לשנויי דמתני' מיירי באשרה דאין לה ביטול ד"ת ולזה נמי י"ל עם מה שראיתי להרב כמוהר"ח עשאל ז"ל בס' סם חיים הנדפס בקרב ימים ס' אמור דמ"א שהק' על ההיא סוגיא דפ' הישן דודאי הא דדריש ר"י סוכה שאינה ראויה לז' לא שמיה סוכה לאו לאפוקי סוכה שעל גבי גמל דהא מדאורייתא מיחזא חזי וכי אתא קרא לדרבנן אלא ודאי דאתא לאפוקי הא דר"א דאמר בדף כ"ז דס"ל דאם עשה סוכה בחולו של מועד פסולה כדאיתא התם ומינה נשמע דהשתא דסוכה שעל גבי גמל לא חזיא לז' פסולה וכיון שכן קשה טובא מאי פריך בגמ' ור"מ כו' אימא דר"מ ס"ל כחכמים דהלכה כוותייהו דה"ק קרא עשה סוכה בחג יע"ש שהניחו בצ"ע. ולפי חומר הנושא נ"ל ליישב דמש"ה לא משני תלמודא דטעמא דר"מ משום דס"ל כחכמים דא"כ אמאי נקט בברייתא פלוגתייהו דר"מ ור"י בעושה סוכה ע"ג גמל גרידא דאינה ראויה לז' אלא מדרבנן והו"ל לברייתא למינקט פליגתייהו נמי בעושה סוכה בחולו של מועד דהשתא הוי אשמועינן רבותא טפי לר"מ ומדחזינן דלא נקיט לה בכה"ג נמי שמעינן דדוקא בהא הוא דפליגי אבל בעושה סוכה בחש"מ אפילו ר"מ מודה ומש"ה הוצרך לשנויי דטעמא דר"מ משום דמדאורייתא מיחזא חזי כנ"ל:

אך דברי הר"ן שכתב משם הרי"ץ גיאת דהלכה כר"י קשה לי טובא דהיכי מצינן למיפסק כר"י כיון דקי"ל כרבנן דעושין סוכה בחש"מ קרא דתעשה לך במאי מוקמת לה בסוכה שעל גבי גמל וכי אצטריך קרא לדרבנן וליכא למימר דהתם נמי ס"ל לרי"ץ גיאת דהלכה כר"א דהא ליתא דבפ"ק דסוכה ד"ט קאמר תלמודא התם דב"ה דמכשירין סוכה ישנה ס"ל כרבנן דר"א דעושין סוכה בחש"מ והלכה כב"ה וצ"ע לדעת הרי"ץ גיאת:

ומעתה אפשר ליישב דעת התוס' והטור דאע"ג דקי"ל כסתם מתני' דפ' הישן דסוכה

שע"ג האילן כשרה לאו מטעמא דר"מ דקאמר משום דמדאורייתא מיחזא חזי פסקינן כותי' אלא משום דקי"ל כרבנן דר"א דעושין סוכה בחש"מ דלרבנן הך דינא דר"י לא מצי למיקם ואע"ג דבעלמא ר"מ ור"י הלכה כר"י הכא לא קי"ל כותי' כיון דסתם מתני' כר"מ וב"ה נמי הכי ס"ל וב"ש במקום ב"ה אינה משנה אמנם במה דפליגי ר"מ ור"י בשאינה ראויה לז' מדרבנן דלר"י פסולה מן התורה משום דהשתא לא חזי ולר"מ כיון דמדאורייתא חזי כשרה דנ"מ מהך פלוגתא לשאר דינין דעלמא וכעין נדון דידן בהא אזלינן לכללין דר"מ ור"י הלכה כר"י דס"ל דכיון דמדרבנן לא חזי פסולה ומש"ה מקשו שפיר התוס' ומיהו אכתי אין זה נוח לי כל כך והדבר צ"ת:

תו קשיא לי מהא דגרסינן בפ' כל שעה דף ל"ח ע"א בעי רשב"ל מהו שיצא אדם ידי חובת מצה בחלה של מעשר שני בירושלים כו' וכתבו התוס' שם בד"ה אבל וז"ל הך סוגיא כמ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא דאי מדרבנן כו' א"נ כיון דמדרבנן אין להם פדיון לא חשיב נאכל בכל מושבות כו' יע"ש וקשה דאיך כתבו כן בפשיטות ומאי שנא מעושה סוכתו ע"ג האילן דכשרה לר"מ מטעמא דמדאורייתא חזי וכן קשה למ"ש רש"י דל"ט ע"ב בעי רמב"ח מהו שיצא אדם י"ח במרור של מע"ש כו' כי תבעי לך אליבא דר"י הגלילי במצה דאורייתא הוא דלא נפיק אבל מרור דרבנן נפיק ופרש"י מרור דמעשר ירק דרבנן ומדאורייתא אית ליה היתר במושבות כו' יע"ש וק' טובא מאי שנא מהא דהעושה סוכה בראש האילן דקי"ל כר"מ מטעמא דהואיל מדאורייתא מיחזא חזי והדבר צריך תלמוד לחלק ביניהם ודע שהתוס' פרק לולב הגזול דל"ה ע"א ד"ה לפי שאין כתבו בתוך דבריהם וז"ל וא"ת אתרוג של ערלה תיפוק ליה דמיכתת שיעוריה דמצותו בשריפה ואפשר דאפילו דמדאורייתא הויא בשריפה כו' יע"ש והנראה שהוצרכו לזה לומר דמדאורייתא הויא בשריפה משום דאי מדרבנן לא הוי מיכתת שיעוריה ולא מפסיל כלל משום האי טעמא כיון דמדאו' קרינן ביה לקיחה תמה וכההיא דהעושה סוכה בראש האילן דקי"ל כר"מ וכ"כ הר"ב שער אפרים סי' ל"ה יע"ש:

ואולם אכתי אפשר לומר דלעולם ס"ל דכיון דמדרבנן מיהא מיכתת שיעוריה אינו יוצא בו י"ח ומה שהוצרכו לומר דהויא בשריפה מדאורייתא משום דאי הוי מדרבנן לא הוי ק"ל מידי דאיכא למימר דתלמודא נקט טעמא דאין בו היתר אכילה כדי לפוסלו מדין תורה דאי משום טעמא דמיכתת שיעוריה לא מיפסל אלא מדרבנן כיון דמדין תורה אינו טעון שריפה אמנם הא ודאי מודו התוס' דמדרבנן מיהא מיפסל וא"כ איכא למימר דס"ל דאפילו מדאורייתא נמי מיפסל כיון דהשתא מיהא טעון שריפה מכח גזירת רז"ל אלא דאי מדאורייתא אינו טעון שריפה לא הוה ק"ל מידי דאיכא למימר דתלמודא נקט טעמא

דאין בו היתר אכילה שהוא פסול מדין תורה ואפילו קודם גזירת רז"ל וכן נראה ודאי שהרי אתרוג של תרומה טמאה בין לטעמא דאין בו היתר אכילה בין לטעמא דמיכתת שיעוריה שכתבו התוס' לא הוי אלא מדרבנן שהרי תרומות פירות לדעת רש"י והתוס' אינו אלא מדרבנן ועי' בפ"ק דביצה ד"ד ע"ב ד"ה ותנן ובמרן כ"מ בה' תרומות פ"ב דין א' ואפ"ה קתני מתני' דאתרוג של תרומה טמאה פסול וכן כתב בחי' הריטב"א וז"ל ואע"ג דתרומות פירות דרבנן כל היכא דקאי לשריפה מידי טעמא ליהוי כתותי מיכתת ופסול מן התורה עכ"ל. הן אמת דקשה לי על הריטב"א מההיא דפ' הישן שכתבתי לעיל דקי"ל כר"מ וכמו שפסקו רוב הפוסקים מטעמא דכיון דמדאורייתא מיחזא חזי סוכה הראויה לז' מיקרי ואפשר ליישב לדעת הריטב"א ז"ל כמ"ש לדעת התוס' והטור ז"ל:

ועוד נראה לחלק ולומר דדוקא גבי אתרוג של תרומה טמאה כיון דאיכא תרומת דגן תירוש ויצהר דהויא מדאורייתא אמרינן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ועשאוהו כתרומה דאורייתא משא"כ בההיא דהעושה סוכתו בראש האילן דעיקרו אינו אלא מדרבנן מש"ה פסקינן כר"מ ובהא ניחא נמי מאי דאקשינן לעיל דהתם נמי כיון דע"ז של ישראל אין לה ביטול ד"ת כי גזרו רבנן בע"ז של גוי שבאת לידי ישראל עשאוהו כעין של תורה גם ההיא דפרק כ"ש מהו שיצא אדם י"ח במרור של מע"ב בירושלים כו' מתרצתא היא בהכי דתלמודא התם אפילו למאי דקי"ל כר"מ גבי ההיא דהעושה סוכתו בראש האילן קא מבעיא ליה דהתם שאני דעיקרו דרבנן משא"כ גבי מעשר ירק דרבנן כיון דאיכא מעשר דאורייתא אמרינן דכעין דאורייתא תקון מיהו אכתי קשה דמאי קא מבעיא ליה ותפשוט לי' ממתני' דידן דפסל אתרוג של תרומה טמאה משום דכתיב לכם הראוי לכם לאכילה אע"ג דמדאורייתא אית ליה היתר אכילה וע"כ היינו משום דכעין דאורייתא תקון וצ"ע. ואפשר דה"ט דלישנא אחרינא שכתב רש"י שם דמפרשי לה משום דמצה בז"הז דאורייתא ומרור דרבנן משום דק"ל דאי כפרש"י דה"ט משום דמעשר ירק דרבנן ומדאורייתא אית לי' היתר בכל מושבות מאי קא מבעיא לי' לרמב"ח ותפשוט לי' ממתני' דאתרוג של תרומה טמאה וכמ"ש ועוד אפשר לומר דס"ל להך לישנא אחרינא כדעת הסמ"ג שכתב בעשין סי' קל"ו דבספרי פ' ראה משמע דמע"ב נוהג בכל דבר מן התורה ואפילו בירק יע"ש ומש"ה הוצרכו לפרש שלא כפרש"י ז"ל ועי' בהרב מש"ל פ"א מהל' מע"ב כתב וז"ל ודין זה הוא תימא בעיני לחלק בין מע"ב לשאר מעשרות ולא ראיתי לשום א' מן הראשונים שחלקו חילוק זה ואין ספק דס"ל דברייתא הלזו אסמכתא בעלמא כו' יע"ש ולפי הנראה אשתמיט מיניה לשון רש"י הלזו דמבואר בהדיא דס"ל דמעשר ירק דרבנן מדלא הזכירו על דל שפתיו ועי' במ"ש בפ"א מהל' מע"ב ודוק:

ודע שלאותה גירסא שכתב מרן והיא גירסת הב"ח דס"ל להטור דאפילו שעדיין לא זכה בו כל שבאת ליד ישראל אין לו ביטול צריך לומר דמ"ש הטור סי' תקפ"ו ותרמ"ט דבנתכוון שלא לזכות יוצא בו י"ח לולב ושופר אע"ג דמשבאת ליד ישראל אין לו ביטול ואפילו לא זכה בו וה"ט דס"ל דכיון דמדאורייתא יש לו ביטול יוצא שפיר י"ח לולב וכההיא דר"מ וכל שזכה בו ישראל אפילו אינה ע"ז של ישראל עצמה אין לו ביטול מן התורה ומש"ה כתב דאם זכה בו אינו יוצא דהא ודאי ליכא למימר דלולב ושופר של משמשי ע"ז קאמר דכל כי האי הו"ל לפרש ודלא כמ"ש מורינו הרב בס' בתי כהונה דאפילו לפי גירסא זו אפשר דאפי' זכה בו אינו אלא מדרבנן דאין לו ביטול דהא ליתא דאם כן אמאי כתב בסימן הנז' דבזכה בו אינו יוצא י"ח שופר ולולב ואי משום דכיון דהשתא מיהא בעי שריפה מיכתת שיעוריה כדכתיב לעיל א"כ אפילו לא זכה נמי אינו יוצא אלא ודאי כמ"ש דלגירסא זו ס"ל דזכה בו אין לו ביטול מן התורה וכן נ"ל שהוא דעת הרמב"ן שכתב הר"ן פר"י על ההיא דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה כתב וז"ל וסובר הרמב"ן דכל כה"ג בביטולא בעלמא סגי להו דאע"ג דע"ז של גוי שבאת ליד ישראל אין לו ביטול הכא יש לו ביטול שכיון שזו שלא מדעת בעליה נאסרה מפני מעשה שנעשה בה כי היכי דמהני ההוא מעשה שתהא נאסרת כאלו היתה של גוי ה"נ הויא כשלו לענין ביטול והוזקקו לומר כן מדאמרי' בגמרא אמר ר"י אמר רב ישראל שזקף לבינה כו' ואמרינן עלה מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דשא"ש כו' ומקשו עלה מאי ראיה דילמא ע"י מעשה אסרום דהא אמרי' דהאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה ותירץ הרמב"ן ז"ל דכל כה"ג בביטול בעלמא סגי עכ"ד והשתא אי ס"ל להרמב"ן ז"ל דע"ז של גוי שבאת ליד ישראל יש לה ביטול מדאורייתא ואפי' זכה בה א"כ ע"כ מ"ש הרמב"ן דאע"ג דאדם אוסר כו' בביטול בעלמא סגי להו אפי' מדרבנן קאמר שיש לו ביטול שהרי כתב אע"ג דע"ז של גוי כו' הכא יש לו ביטול כיון שכן מאי ראיה מייתי מההיא דר"י אמר רב אכתי נימא דאין לו ביטול מדרבנן ואע"ג דלענין שתהא נאסרת חשבינן כשלו לענין ביטול לא חשבינן לה כשלו אלא ממונא דישראל והו"ל כע"ז של גוי שבאת ליד ישראל שאין לו ביטול מדרבנן ומאי דלא משני הכי תלמודא דלמא ע"י מעשה אסרום משום דהתם בגמ' אקרא דואשריהם תשרפון באש הוא דפריך מדאורייתא יש לה ביטול כל זמן שלא עבדו ישראל לדעת הסמ"ג וא"כ אפי' נימא דלענין ביטול לא חשבינן לה כשלו אלא ממונא דישראל מ"מ לא יהא חמור דינו יותר מע"ז של גוי שבאת ליד ישראל דיש לה ביטול מן התורה אלא ודאי נראה בהדיא שדעת הרמב"ן דכל שזכה בו אי"ל ביטול מן התורה והילכך מייתי ראיה שפיר דאי אמרת דלענין ביטול לא חשבינן לה

כשלו א"כ הו"ל כע"ז של גוי שבאת ליד ישראל דאין לה ביטול ד"ת וא"כ אמאי לא משני הכי בתלמודא וכן נראה ג"כ שהוא דעת הר"ן ז"ל מדהוצרך לדחות ראיית הרמב"ן באופן אחר. ומעתה לפי שיטתם ק' טובא מה שהקשינו לעיל דמאי פריך בביטולא בעלמא סגי כיון שזכה א"א וזרעו אחר כך קנאום והו"ל ע"ז של גוי שבאת ליד ישראל. אחר זמן רב בא לידי ספר תורת חיים וראיתי לו שהקשה קו' הלזו בפשט השמועה ותירץ וז"ל וי"ל דאע"ג דקי"ל חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו מ"מ איסורא לא ניחא להו דליקני ע"כ. ואין תירוץ זה נוח לי כלל דאכתי תקשי ליה לר"א דפשיט הך מימרא דרב דאמר ישראל שזכה כו' אסרה מתחלתה של א"י וקאמר מדפלחו ישראל לעגל גלי אדעתייהו דניחא להו בע"ז וכי אתו גוים שליחותייהו קא עבדי הכא נמי ישראל שזכה כו' וכי אתי גוי ופלח שליחותיה קא עביד ומאי ראי' הא איכא למימר דישראל שזכה כו' לא אסרה כיון שאינה שלו ולא אמרינן שליחותיה קא עביד וקרא דואשריהם תשרפון באש לאו מטעמא דשליחותייהו קא עביד הוא אלא דכיון דפלחו ישראל לעגל ואוו לאלהות הרבה כמ"ש הרי ניחא להו בע"ז וכיון שכן הרי זכו באותה שעה בהנהו אשירות דמעיקרא דהכא ליכא למימר לא ניחא להו דליקני איסורא דהרי באותה שעה ניחא להו בע"ז גופא כ"ש בקנינם ולעולם דבהנהו אשרות דבתר ירוש' לא נאסרו אף משפלחו לעגל משום דאין אדם אוסר דבר שא"ש וקרא משום הנך דמעיקרא הוא דהצריך שריפה משום דמאן מוכח ואכתי מנא ליה דשליחותייהו קא עביד וצ"ע כעת:

ודע עוד שמדברי הרמב"ן הללו נראה בהדיא דס"ל דהא דאמרי' אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה הוא מדאורייתא דאי ס"ל דהוי מדרבנן מאי מקשה עלה דדילמא על ידי מעשה אסרום ומשו"ה כתיב ואשיריהם תשרפון באש הא מדאורייתא אפילו ע"י מעשה מותר וכ"כ הרב המובהק כמוהר"ב הלוי הובאו דבריו בס' יד אהרן דף קנ"ו וכתב עוד שם שמדברי רש"י שם פר"י דנ"ד ע"ב ד"ה איתסרו להו שכתב וז"ל גזרו עליהם חזקיה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט כו' נראה בהדיא דס"ל דאינו אלא מדרבנן ושכן נראה דעת התוס' והר"ן וריא"ז יע"ש ולדעתי ק"ל טובא לפי שיטה זו מהא דגרסינן פרק מרובה דף ע"א ע"א אמרי מאן חכמים ר"ש היא דאמר שחיט' שאינה ראוי' לא שמה שחיטה אמרי בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחיטה שאינה ראוי' היא כו' ופירש"י ז"ל וזה לשונו בשלמא ע"ז ושור הנסקל איסורי הנאה נינהו דאמרינן במסכת ע"ז אעפ"י שאמרו המשתחוה לע"ז כו' עשה בו מעשה אסרה וכן כתבו התוספות ז"ל בדבור המתחיל בשלמא יע"ש והשתא לפי שיטתם ז"ל דמדאורייתא אין אדם אוסר דשא"ש אפילו ע"י מעשה אם כן היכי הוה ניחא ליה לתלמודא בע"ז גופא דהוה ליה שחיטה שאינה ראויה

ומש"ה פטרי רבנן מתשלומי ד' וה' הא כיון דמדאורייתא הו"ל שחיטה הראויה כי גזרו עליה לא גזרו אלא להחמיר לא להקל מעליו למפטרי מד' וה' וכדפריך בתר הכי למ"ד דמעשה שבת דרבנן אמאי פטרי רבנן מד' וה' ומשני דכי פטרי רבנן אשארה אע"ז ושור הנסקל והשתא נמי תקשי ליה דאמאי פטרי רבנן אע"ז כיון דמדאורייתא הויא שחיטה ראוי לדעת רש"י והתוס' ז"ל דומיא דמעשה שבת ממש ויש ליישב בדוחק וצ"ע ועיין בתוס' שם דע"ב ע"ב ד"ה ואי ס"ד ועיין בפ' כל הצלמים דמ"ד ע"א ודוק:

ודע שזה ימים רבים הייתי מסתפק בהא דקי"ל דד' מינים שבלולב אם היה א' מהן גזול פסול אם היה זה גזל מדבריהם כגון מציאת חש"ו דקי"ל דיש בהן משום גזל מפני דרכי שלום אם גזל מאלו אם יוצא בו י"ח כיון דמדאורייתא קרינן ביה לכם או דילמא כיון דמדרבנן מיהא לא מיקרי לכם אינו יוצא בו י"ח ומכלל האמור נר' דאינו יוצא בו י"ח דומיא דאתרוג של תרומה טמאה דאינו יוצא בו י"ח כיון דמדרבנן לא מיקריא לכם הואיל ועיקר תרומה מן התורה ואם כן הכא נמי דכוותא הואיל ועיקר גזל מן התורה:

שבתי וראה דבנדון זה לכ"ע יוצא בו י"ח מטעמא דהא דקי"ל דיש בהן משום גזל ה"ד לענין איסור גזל אמנם אם עבר וגזל אינה יוצאה בדיינים ואינו חייב להחזיר דלא קי"ל כר"י דא' ה"ז גזל גמור מדבריהם וכמ"ש רבינו פי"ז מהל' גזילה דין י"ב וא"כ שפיר קרינן ביה לכם אפי' מדרבנן ואולם מטעם אחר היה נראה דאינו יוצא בו י"ח משום דה"ל מה"ב והיה מקום לצדד ולומר דמשום מה"ב לא מיפסיל אלא בעבירה דאוריי' אמנם בעבירה דרבנן לא מיפסיל משום מה"ב אולם מצאתי לרש"י שכתב בפ' כ"ש דל"ה ע"ב וז"ל טבול מדרבנן ואפ"ה מה"ב היא חשיב לה ע"ש וכ"כ שם לעיל בד"ה ודמאי לא חזי ליה כו' א"נ הויא לי' מה"ב ע"ש וא"נ ה"נ דכוותא אע"ג דאינו אלא איסורא דרבנן חשיב מה"ב כנ"ל ועוד יש בזה אריכות דברים לא עת האסף פה ודעת הר"ן כדעת התוס' וכתב עוד דהא דרבא אפי' קודם ביטול דאי לאחר ביטול אפי' לכתחילה נמי כיון דשרי להדיוט לא מאיס למצוה ואע"ג דלר"ל מבעיא ליה התם בפ' כ"ה רבא פשיטא ליה ע"כ ויש לדקדק עליו שנראה סותר את עצמו ממ"ש בפ' כ"ה דף ק"ט וז"ל הילכך הא דאמר רבא בפ' לולב הגזול דלולב של ע"ז אם נטל יצא לא משכחת לה אלא בי"ט ב' דלא בעינן לכם וא"נ ביט"א כגון שעבדו מעי"ט וביטלו בי"ט אבל אי עבדו בי"ט כו' הרי שכתב שמימרת רבא איירי נמי ביט"א וביטלו ואילו בכאן כתב דלאחר ביטול אפילו לכתחילה נמי וצריך לידחק ולומר שמ"ש א"נ ביט"א לא קאי אמימרא דרבא דרבא ודאי לא מצי איירי בביטול דבהא אפי' לכתחילה שרי כמ"ש כאן אלא אדינא דרבא קאמר דהך דינא דרבא לא משכחת לה אלא בתרי גווני או ביט"ב א"נ ביט"א וביטלו דאז יצא

ואפי' לכתחילה ולאפוקי בשעבדו בי"ט כו' דאז אפי' בדיעבד אינו יוצא ודוחק:

ומ"ש ה"ה וכשאמרו יצא הוא ביום ב' כ"כ התוס' שם והטור ז"ל סי' הנז' והנה מתוך דבריהם אלו משמע דס"ל דאף ביט"ב דרבנן אם נטל יצא משום דאמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו אפי' במצות דרבנן וכן נראה שהוא דעת הרשב"א בתשו' סי' תשמ"ו שכתב דהמודר הנאה מחבירו ונתן לו לולב לצאת בו דיוצא בו בי"ט שני מטעמא דמצות לאו ליהנות נתנו ושלא כדעת הרז"ה שכתב בפרק ראוהו ב"ד גבי המודר הנאה מחבירו דמותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דדוקא בתקיעות דר"ה שהוא מצוה מן התורה אבל בתעניות לא וכ"כ הר"ב שע"א ז"ל סי' ל"ה שדעת הרשב"א שלא כדעת הרז"ה אך קשה לי טובא שדברי הרז"ה נראה כסותרים דבפרקין כתב כדעת התו' ממש שכ"כ וז"ל והא דאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר כו' ואם נטלו כשר אפי' קודם ביטול כיון דא"ל ביטול ומצות לאו ליהנות ניתנו וכשר ביט"ב דלא בעינן לכם והוא אינו מתכוין לזכות כו' והנה מבואר מדבריו דאפי' ביט"ב דדבריהם ס"ל ז"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו הפך ממ"ש בפ' ראוהו ב"ד ודוחק לומר דמ"ש בפ' ראוהו ב"ד אינו אלא לכתחילה דלא יתקע בתקיעות דרבנן דכיון דאף במצות דרבנן אמרינן דמצות לאו ליהנות ניתנו והנאת המצות לא חשיבה הנאה כי לא ניתנו אלא לעול על צואריהם מה"ט נמי יהא מותר אפי' לכתחילה וכן משמע קצת מדבריו שבפרקין שכתב בין כך ובין כך לכתחילה לא יטול משום דמאיס לגבוה משמע דהא לאו הכי אפי' לכתחילה נמי ולכן נר' שאף הרז"ה לא כתב כן אלא גבי מודר הנאה משופר משום דסבירא ליה דאיכא הנאה בשמיעת הקול וכדמשמע מפשט דברי רבינו ז"ל בפ"א מה' שופר דין ג' וכ"כ הרב פ"ח בסי' תקפ"ו סק"ה שזהו דעת רבינו יע"ש ומ"ש ס"ל להרז"ה דדוקא בתקיע' דר"ה שהיא מן התורה אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו אע"ג דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה אבל בתקיעות דרבנן כיון דאיכא הנאת הגוף לא שרי' ליה משום מצות דרבנן אמנם גבי לולב דליכא הנאה בנטילתה כלל פשיטא ודאי דאפי' במצוה דדבריהם דאמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו שהרי אפי' תימא דמצות דרבנן לא חשיבא מצוה אלא כרשות ליכא הנאה בנטילת כלל מהם ואפי' אם נטלה בדרך רשות אין כאן איסור הנאה כלל אלא דבנטילת מצוה הוה ס"ד דחשיבא הנאה מה שמקיים המצוה וכיון דאמרינן דהנאת המצוה לאו הנאה היא מה לי מצוה דרבנן מה לי מצוה דאורייתא ואדרבא במצוה דאוריי' הוה שייך טפי למימר דחשיבה ליה הנאה יותר שמקיים מצוה דאורייתא ומעתה אין ראיה מדברי הרשב"א שחולק לדעת הרז"ה ז"ל דלא כמ"ש הר"ב שע"א ז"ל כנ"ל:

הן אמת שלפי זה קשה טובא דכיון דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה לא אמרינן מצות לאו

ליהנות ניתנו כדאמרינן בר"ה גבי המודר הנאה ממעיין טובל בו טבילת מצוה בימות הגשמים אבל בימות החמה לא וכ"כ הר"ן בנדרים דף ט"ו ד"ה והא כו' ומ"ט כתב מרן הב"י סימן תקפ"ו משם הכלבו דדוקא אדם אחר תוקע לו והוא שומע אבל המודר עצמו אסור לפי שיש הרבה בני אדם שנהנין כשהן תוקעין וכל מידי דאיכא הנאה לגוף לא מהני טעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו וע"ש ולע"ד נראה שיצא לו דין זה להכלבו ז"ל משום דק"ל ההיא דאמרינן התם בר"ה הדר אמר רבה אחד זה ואחד זה יצא מאי טעמא מצות לאו ליהנות ניתנו דמשמע דוקא דיעבד הוא דיצא הא לכתחילה לא ומ"ש ממודר הנאה בשופר דשרינן ליה לתקוע אפי' לכתחילה מטעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו וכן גבי כסוי הדם אמרינן דמכסין בעפר עיר הנדחת מה"ט ועיין במהר"ם די בוטון דף ק"ל ובהרב כנה"ג חי"ד סימן כ"ח מש"ה ס"ל ז"ל דגבי מודר לא שרינן אלא לאחר שיתקע לו אבל הוא עצמו אסור ומה"ט לא שרינן לכתחילה לתקוע בשופר של עולה ושלמים משום דנהנה מתקיעתו ומ"מ נראה דאף הכלבו ז"ל מודה דאם תקע המודר עצמו דיצא ואע"ג דכי תקע באיסורא תקע משום דכיון דאמרי' שהנאת המצוה לא חשיבא הנאה משום דעביד איסורא שנהנה גופו לא מפסל בהכי משום דאפי' נימא דלא יצא סוף איסורא מאן פקע ליה שהרי נהנה גופו מקול תקיעתו והא דאמר רבא התם אימת מעל לבתר דתקע כי תקע באיסורא קא תקע דמשמע דמשום האי טעמא אמרינן דלא יצא לק"מ דהתם לפום מאי דס"ד דמצות ליהנות ניתנו פריך ליה שפיר דהיכי אמרינן דיצא י"ח כדי שיהנה גופו משופר עולה במה שמקיים המצוה דנהי דכבר עבד איסורא במה שנהנה מקול תקיעתו מכל מקום היכי שרינן ליה להוסיף על חטאתו פשע ושיהנה ג"כ בקיום המצוה מן הראוי לנו לומר שלא יצא י"ח כדי שלא יהנה אמנם לפום מאי דמסיק דמצות לאו ליהנות ניתנו א"כ הנאת המצוה לאו הנאה היא ואי משום דנהנה גופו מקול תקיעתו כיון דלא מיתקן במאי דאמרינן לא יצא י"ח אמרינן דיצא י"ח ואיסורא דעבד עבד ואי משום דהו"ל מה"ב איכא למימר דכיון דאינו אלא מדרבנן לא חיישינן הן אמת שמדברי רש"י ז"ל בפ' כ"ש נראה בהדיא דאפי' באיסורא דרבנן חשיבא מה"ב ומ"מ לדעת הכלבו אפשר לומר דלא ס"ל כדעת רש"י וא"נ משום דגבי שופר גלי קרא דיום תרועה יהיה לכם דיוצאים בשופר הגזול כדאיתא בירוש' ולא חיישינן למה"ב ועיין בהראב"ד פ' מה' שופר ודוק ועיין בחי' הרשב"א למס' יבמות דק"ב ע"ב ותמצא כדברי ודוק:

ומעתה לק"מ מה שהקשה הפר"ח מהא דאמרינן בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא דמשמע דאף התוקע עצמו יוצא כנ"ל נכון ודוק ואיך שיהיה הדרן לדמעיקרא שלפי דעת רבינו ז"ל קשה מההיא דהמודר הנאה ממעיין והפר"ח תי' דשמא י"ל דלא חשיבא

השמיעה והתקיעה הנאה כולי האי כמו גבי הזאה ומודר הנאה ממעיין יע"ש ואכתי תי' זה לא יתכן לדעת הרשב"א ז"ל בנדרים דף הנז' שהק' וז"ל ומיהו ק"ל אפי' לאוקמתיה דרבינא באומר הנאת תשמישך עלי הא מצווה במצו' עונה ומצות לאו ליהנות ניתנו ומ"ש ממודר הנאה משופר דמותר לתקוע תקיעה של מצוה ותי' יע"ש ומדלא תיר' כתי' הר"ן ז"ל שם דשאני הכא דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה משמע בהדיא דס"ל דאפי' בדאיכא הנאת הגוף בהדי מצו' שרי ופשיטא ודאי דהנאת תשמיש לא גריע' מההיא דהזא' ומההיא דהמודר הנא' ממעיין לכן נ"ל דס"ל לרבי' והרשב"א ז"ל דדוקא גבי הזאה ומודר הנא' ממעיין קאמר רבא דאסור משום דהתם מיד כשהזה עליו וטבל נגמרה המצוה ואי משהי בהו בתר הכי נמצא נהנה גופו שלא במקום מצוה והילכך קאמר רבא דבימוה"ח לא גזרו שמא ישהא וכה"ג אשכחן בנדרים דל"ח אמתני' דהמודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב יע"ש משא"כ בההיא דרבינו דליכא למיחש למידי כנ"ל:

ואחר זמן רב שכתבתי זה נדפס ובא ספר מעשה רוקח ובראש הספר הובאו שם חידושים על רבינו מכ"י לקדושים אשר בארץ וראיתי שם בפ' י"ז מה' שבת כתוב לאמר משם המאירי ז"ל וז"ל ומזה הפי' הוציא רבינו שמואל שמותר לסכך הסוכה באיסורי הנאה כו' והמפ' יצ"ו הקשו שהרי מצות לאו ליהנות ניתנו פי' שאנו מחויבין לעשות בע"כ ולא להנאת עצמינו והילכך בסוכה בשעת עשייתה שהיא הישיבה יש הנאה לגוף מאיסורי הנאה דהיינו צל כדאמרינן בע"ז ומיהו יש פי' אחר במצות לאו ליהנות ניתנו שאף ע"פ שבשעת קיום המצות איכא הנאה לגוף אין בכך כלום ובלבד שלא יהנה אחר עשית המצוה כגון המודר הנאה ממעיין דאסור לטבול בו בימו"ה מפני שאחר שנטהר נהנה אחר עשיית המצוה ולפי' זה מותר לסכך באיסורי הנאה ודברים אלו נכונים ומחודשים עכ"ל הנה מבואר מ"ש ושמח לבי כמו שלל רב שזכיתי לדעת גדולים:

ולדעת הר"ן והכלבו דס"ל דבדאיכא הנאת הגוף לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו ק"ל טובא מהא דגרסינן בפ' בכל מערבין דל"א א"ה מ"ט דרבא קסברי אסור לקנות בית באיסורי הנאה מכלל דר"י סבר מותר קסבר מצות לאו ליהנות ניתנו אלא הא דאמר רבא מצות לאו ליהנות ניתנו לימא כתנאי אמרה לשמעתיה אמר לך רבא אי ס"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה דכ"ע מצות לאו ליהנות ניתנו והכא בהא קא מפלגי כו' ופרש"י מצות לאו ליהנות דאין מערבין אלא לדבר מצוה ללכת אל בית האבל או לבית המשתה ע"כ והשתא לפי דעתם הא לבית המשתה מצוה שיש בה הנאת הגוף היא והיכי שרי ר"י מטעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו ויש לחלק דע"כ לא כתבו הר"ן והכלבו דבדאיכא

הנאת הגוף לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו אלא דוקא היכא דנהנה גופו מהדבר עצמו שאסרו עליו בהנאה כגון ההיא דמודר הנאה משופר שגופו נהנה מתקיעת שופר עצמו שאסרו עליו בהנאה וכן ההוא דהאומר הנאת תשמישך עלי הרי גופו נהנה מהדבר עצמו שאסור עליו בהנאה מה שא"כ ההיא דאין מערבין אלא לדבר מצוה דאע"ג דגופו נהנה מבית המשתה מ"מ אין גופו נהנה מבית הקברות דהיינו הדבר דאסור בהנאה אלא מבית המשתה והמשתה אינו אסור עליו בהנאה ואינו אלא גרמא בעלמא שגרם לו בית הקברות ליהנות גופו מדבר המותר עליו ובכי הא אמרינן שפיר מצות לאו ליהנות ניתנו ובזה ניחא לי מה שהקשה הרב שע"א לדעת הרז"ה דס"ל דבמצות דרבנן אמרינן מצות ליהנות ניתנו מהך דפרק בכל מערבין דאע"ג דללכת אל בית האבל ולבית המשתה אינו אלא מצוה דרבנן אפי"ה אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו אכן כפי מ"ש יש ליישב ע"כ לא כתב הרז"ה ז"ל אלא דוקא במודר הנאה משופר שגופו נהנה משופר עצמו שאסור עליו בהנאה וכמ"ש לעיל מה שאין כן הכא כן נראה לי נכון:

ודע שמהא דתנן בפ"ג דמעילה דמ"ג ע"ב ערבה לא נהנים ולא מועלין ראב"ץ אומר נוהגין היו הזקנים שהיו נותנין אותן בלולביהן וכתבו התוס' שם דה"ט דקסבר מצות לאו ליהנות ניתנו נר' לכאורה דהא דאמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו היינו אפילו לכתחילה ושלא כדעת מוהר"ם די בוטון ז"ל אלא שיש לדחות דהתם שאני דכיון דאינו אלא איסורא דרבנן בעלמא משום הכי התירו אפילו לכתחילה ותדע מדלא פרכינן לרב יהודה דס"ל בפרק ראוהו ב"ד דמצות ליהנות ניתנו מהך מתני' ועוד נראה דמש"ה לא פרכינן לרב יהודה משום דאיכא למימר דראב"ץ פליג את"ק וס"ל דערבה של הקדש מותר ליהנות הימנה דהשתא דייק לישנא דמתני' שפיר דקתני ראב"ץ אומר ול"ק אמר ראב"ץ ומ"ש התוס' היינו לפום הלכתא דקי"ל כרבא דמצות לאו ליהנות ניתנו ורבינו ז"ל בפה"מ כתב וז"ל ומ"ש ראב"ץ אינו מודה שמותר ליהנות בו לפי שעיקר בידינו מצות לאו ליהנות ניתנו ואע"פ שדעת ראב"ץ ז"ל שמותר ליהנות בו אינו הלכה עכ"ל ואם הדברים ככתבן הן תמוהין דאיך כתב דאין הלכה כראב"ץ כיון דקי"ל כרבא דמצות לאו ליהנות ניתנו וכבר תמה עליו הר"ב תי"ט יע"ש וראיתי בהרב חזון נחום הנדפס בקרב ימים שהגי' בדבריו במקום אינו מודה אינו מוכרח וכונת דבריו הוא דראב"ץ חולק על ת"ק מדקאמר ראב"ץ אומר וה"פ דת"ק קאמר ערבה של הקדש לא נהנין ולא מועלין וראב"ץ ס"ל שנהנין ממנה אפי' לדבר הרשות והביא ראיה על זה שמה שהיו נותנין אותן בלולביהן משום דס"ל דמצות ליהנות ניתנו וא"כ אין חילוק בין דבר הרשות לדבר מצוה אמנם לפי מאי דקי"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו אם כן אין ראייתו מכרחת דמצוה שאני דלא חשיבה

הנאה וזהו שכתב רבינו ז"ל ומ"ש ראב"ץ אינו מוכרח שמותר ליהנות בו לפי שעיקר בידינו מצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ אזדא ליה ראייתו אלו דבריו יעיין שם ואין דבריו נכונים לע"ד שהרי משמע דהא דרבא דאמר מצות לאו ליהנות ניתנו אליבא דכ"ע היא מדפרכינן פרק כסוי הדם דף פ"ה לרבא מברייתא דקתני לולב של ע"ז לא יטול ולא משני דהא מני ראב"ץ היא ובפ' בכל מערבין דל"ה אמרינן אלא הא דאמר רבא מצות לאו ליהנות ניתנו לימא כתנאי אמרה לשמעתיה כו' משמע בהדיא דהא דרבא מילתא פסיקתא אליבא דכ"ע היא ולכן נראה דבמקום אינו מודה צ"ל אינו אומר וכונת דבריו לומר דראב"ץ אינו חולק את"ק לומר דמותר ליהנות לפי שעיקר בידינו מצות לאו ליהנות ניתנו דקי"ל כרבא וחזר ואמר ואע"פ שדעת ראב"ץ שמותר ליהנות כלומר דאפי' לדעת ר' יהודה דס"ל דמצות ליהנות ניתנו ואם כן ע"כ שדעת ראב"ץ שמותר ליהנות ופליג את"ק אפ"ה אין הלכה כמותו וכן נראה מלשון מוהר"י קורקוס שהביא אח"כ ע"ש ודוק:

כתב מרן הכ"מ ז"ל וז"ל אבל כך נראה לי לומר שלדעת רבינו דין לולב ושופר של ע"ז כך הוא דקודם ביטול לא יצא כו' עד ובפ' לולב הגזול מקשינן בגמרא ושל אשרה פסול והא אמר רבא לולב של ע"ז לא יטול כו' ה"פ דאי אשרה דמתניתין קודם ביטול פשיטא דכתותיה מיכתת שיעוריה ולא אשמועינן מידי אלא ודאי דלאחר ביטול עסקינן ומשום הכי פריך לרבא דאמר דלאחר ביטול אם נטל כשר ע"ש הנה דעת ר"ת ז"ל כן כמ"ש התוס' שם בד"ה באשירה דמשה ויש לדקדק על מרן הכ"מ ז"ל אמאי הוצרך לזה ולא כתב כמ"ש התוספות דלא משני בדכותי וקודם ביטול משום דמשנקצץ האילן נתבטל כו' ותו יש לתמוה עליו במ"ש לקמן דהא דאמרינן בפרק ראב"ד אר"י שופר של ע"ז אם תקע בו יצא וכתוב בקצת נוסחאות מ"ט מצות לאו ליהנות ניתנו דמשמע דשלא ביטלו עסקינן י"ל שכשכתב רבי' כו' דלא קיי"ל כותיה למשרי קודם ביטול כו' והשתא לפי דבריו דלר"י אפילו קודם ביטול לא יצא משום דלא ס"ל ה"ט דמיכתת שיעוריה אם כן מאי פריך בשמעתין לרבא ממתניתין דלולב של אשירה נימא דמתני' איירי קודם ביטול ואשמועינן מתני' דקודם ביטול לא יצא לאפוקי סברת ר"י ואיך כתב מרן דאי אשרה דמתני' קודם ביטול פשיטא דפסול והרי ר"י פליג עליה וסבר דאפילו קודם ביטול נמי יצא כמ"ש אח"ז ואם נאמ' דמ"ש לעיל קאי לא"נ שכתב אחר כך מ"מ לתי' זה תקשי ליה דא"כ מאי פריך ממתני' ותו ק"ט דאי קוש' הגמרא הוא משום דאי איירי מתני' קודם ביטול פשיטא דמיכתת שיעוריה אם כן תקשי ליה לרב מברייתא דס"פכסוי הדם דקתני אם נטל לא יצא אם תקע לא יצא דאי ברייתא איירי קודם ביטול או בע"ז דיש' דאין לו ביטול פשיטא אלא ודאי דלאחר ביטול דהכא לא שייך תירוצא דמשני אמתניתין דאיירי

באשרה דמשה:

תו ק"ל דכיון דרב יאודה סבירא ליה דשופר של עבודה זרה אפי' קודם ביטול יצא ואם כן לרב יאודה בריית‍א דקתני אם נטל לא יצא אם תקע לא יצא ע"כ צ"ל דאירי בע"ז של ישראל שאין לה ביטול לעולם ובע"ז של גוי דוקא ס"ל לרב יהודא דאם נטל יצא וכיון שי"ל ביטול ל"מ מיכתת שיעוריה וכיון שכן קשה דמי המכריע לנו לומר דרבא ס"ל דקודם ביטול לא יצא ופליג אסברת רב יאודה ופסק כרבא אדרבא נימא דבהא לא פליגי ואתיא מימרת רבא כפשטא אפי' קודם ביטול דאיפושי פלוגת‍א לא מפשינן וכל זה צ"ע כעת גם אמ"ש עוד שם מרן דמ"ש רבינו בה' יבום דסנדל של ע"ז חליצת‍ה כשיר' אירי אפי' קודם ביטול וה"ט משום דחליצה לית ביה שיעור קצוב אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וכיון שאין לו שיעור קצוב לא אמרי' מכתת שיעורי' כו' הקשה הרב מקראי קודש בה' לולב דאם כן איך כתב רבי' ז"ל דסנדל של תקרובת ע"ז ושל ע"ה חליצת‍ה פסולה וע"כ היינו טעמא כמ"ש רש"י בפ' מצו"ח משום דמיכתת שיעוריה ולפי דברי מרן דכיון דאין לו שיעור קצוב לא אמרינן מיכתת שיעוריה אם כן גם של תקרובת ע"ז ליתכשר יע"ש שהניחו בצ"ע ולענ"ד נראה ליישב דכיון דכבר כתב מרן ז"ל דאשירה דמתחילת נטיעה הית' להיות נעבד אפי' בטלו אחר כך אם נטל לא יצא משום דכיון דמתחילת ברייתה כתותי מכתת מאיסא למצוה ופסול אפי' דיעבד אם כן איכא למימר דכ"ש ע"ז של יש' ותקרובת ע"ז דאין להם ביטול לעולם דיהא פסול דיעבד גם כן משום דמאיסא למצוה ותדע לך שהרי לדעת ה"ה ז"ל שכתב דאשירה שבטלה פסולה משום מה"ב הקשה מרן דיותר ראוי לאסור ע"ז של גוי כל שלא ביטלו וכ"ש ע"ז של ישראל דאין לה ביטול מאשרה שבטלה אף על פי שמתחלת נטיעתה היתה להיות נעבד וא"כ ע"כ לדעת מרן ז"ל דאשירה שבטלה פסולה דיעבד משום דמאיס צ"ל ג"כ דע"ז של ישראל דכיון דאין לו ביטול ראוי ליפסל משום דמאיס מכל שכן דאשרה שבטלה ואע"ג דע"ז של גוי קודם שבטלה לא פסיל לדעת מרן ז"ל אלא משום דמיכתת שיעוריה ה"ט משום דכיון דטעמא דאשירה שבטלה לא יצא הוא משום דמאיס' למצוה איכא למימר דדוקא באשירה שבטלה כיון שמתחילת ברייתה נעבדה ולא היתה לה שעת הכושר מאיסה למצוה משא"כ ע"ז של גוי כיון שמתחלת ברייתה היתה לה שעת הכושר ועכשיו נמי שנעבד' ניתרת ע"י ביטול לא מאיסה כולי האי וגריעה מאשירה מה שא"כ ע"ז של ישראל ותקרובת ע"ז דאין להם ביטול לעולם נהי דמתחילת ברייתה היתה לה שעת הכושר ובצד זה גריעה מאשירה שבטלה מ"מ מצד אחר חמור יותר דעכשיו שנעבד אין לה היתר ובאיסוריה קאי עד עולם ולפחות מיהא יהא דינו שוה כדין אשירה שבטלה

דפסול בדיעבד משום דמאיס והילכך פסק רבינו ז"ל דתקרובת ע"ז כיון דאין לו ביטול חליצתו פסולה משום דמאיס ולא משום דמיכתת שיעוריה דבחליצה נמי איכא מאיס מצוה כמ"ש התוס' ומרן גופיה כנ"ל לפי חומר הנושא ועיין ברי"ו נתיב כ"ה חלק ב' שכתב וז"ל אבל של תקרובת ע"ז אם חלצה חליצתו פסולה ולא משום איסור הנאה ולא משום דאין לו ביטול דכי אמרינן דאין לו ביטול דוקא תקרובת של אוכלין שעשאוהו דרך שבירה או חתוך אלא משום דלא עביד להילוכה עד כאן ודו"ק:

טעם המלך א) לולי הוסיף הר"ן על דברי

היה אחד מהן של עכו"ם לא יטול כו'. מימרא דרבא פ' לולב הגזול דל"א ופי' רש"י וז"ל לולב של ע"ז ששימשו בו לע"ז לכבד לפניה קרקע א"נ שעבודתה בלולב להעבירו בפניה או נזרקה בו ע"כ וראיתי למוהר"ם בן חביב שהק' לדברי רש"י וז"ל שאיך נאסר הלולב משום שהעבירו לפניה או נזרקה בו הלא תקרובת ע"ז אינו נאסר משום תקרובת אלא כשהוא כגון תקרובת פנים כמ"ש בע"ז דף נ"א ע"א אר"ן א"ר בר אבוה ע"ז שעובדין אותה במקל שבר מקל בפניה חייב ונאסרת זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת משום דבעינן זריקה המשתברת ולא הוי כעין תקרובת פנים דזריקת דם משתברת וא"כ איך כתב רש"י דמה שאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול מיירי בתקרוב' ע"ז שעבודתה כו' הלא בכה"ג לא נאסר הלולב בהנאה ואיך כתב אחר כך ואם נטל כשר ואע"ג דאיסורי הנאה הוא דמצות לאו ליהנות ניתנו עוד הקשה לפרש"י דמ"ש רבא לולב של ע"ז איירי בתקרובת ע"ז דהיכי משני בגמרא דמתני' דקתני לא יצא מיירי באשירה דמשה דאין לה ביטול דכתותי מיכתת שיעוריה והשתא לדעת רש"י דרבא איירי בתקרובת ע"ז היכי קאמר דאם נטל לא יצא הלא קי"ל בר"פ ר"י דתקרובת ע"ז אין לו ביטול וכן אמרו בפ' מצות חליצה דף ק"ג א"ר סנדל של ע"ז כו' של תקרובת ע"ז כו' ופרש"י של תקרובת ע"ז שהקריב ומסרוהו לפניה לשם דורון וקי"ל תקרובת ע"ז אין לו ביטול ואם כן הכא נמי אמאי קאמר דיצא כיון דאיירי בתקרובת ע"ז וליכא למימר דמ"ש רש"י דאיירי בתקרובת ע"ז היינו לדעת המקשה דפריך ממתני' ארבא דס"ד דהמקשה דרבא מיירי אפי' בתקרובת ע"ז אמנם למסקנא דמשני דמתני' מיירי באשירה דמשה ע"כ דרבא לא איירי אלא בתשמישי ע"ז דאכתי תקשי לדעת המקשה דרבא איירי בתקרובת ע"ז הלא רבא גופיה קאמר בפ' מצות חליצה דסנדל של תקרובת ע"ז חליצתה פסולה משום דאין לה ביטול ע"כ ת"ק יע"ש:

והנה לכאורה היה אפשר לתרץ לקו' הרב ז"ל עם מה שמצאתי בשיטת המאירי למס' ע"ז מכ"י שכתב משם רבו הר' יונה בריש פרק לפני אידיהן וז"ל ע"כ נראה למורי הר' יונה דאפי' לקנות מהן כלים אסור מפני שאפי' המעות היו מקריבים לע"ז והביא ראיה

מן הירוש' מצא לפני ע"ז לפנים מן הקלקין כיסים מלאים אסורים פי' לפנים מן הקלקין מקום הטנופת ששם מושיבים ע"ז באותו מקום כל דבר הנמצא שם אסור בהנאה ואפי' דבר שאינו של נוי לפי שודאי הקריבוהו לע"ז אבל אם הוא חוץ לקלקי דבר שהוא של נוי אסור שאינו של נוי כגון כיסים מלאין מעות מותר ואע"פ שאינו כעין פנים דבעינן דומיא דזבח וליכא אפ"ה אם נהנה אדם משם בשום דבר חייב דכיון דהקריבוהו לע"ז אסור בהנאה עכ"ד וכן הוא גם כן דעת רבינו ז"ל בפ"ז מה' ע"ז דין י"ח והביאו הטור י"ד סימן קל"א דאם מצא בפנים במקום עבודתה בין דבר הראוי למזבח בין דבר שאינו ראוי על גבי המזבח כל הנמצא שם אסור ואם כן איכא למימר שדעת רש"י ז"ל גם כן כדעת רבינו והר' יונה ז"ל ומ"ש רש"י ז"ל שדרך עבודתה בכך להעבירו בפניה אירי בהקריבוהו לפנים מן הקלקלין במקו' עבודת' דאז אפי' בתקרובת שלא כעין פנים אסור:

ואגב אורחין ראיתי למרן הב"י ז"ל בסוף סימן קל"ט ממ"ש הטור דנרות שמדליקין לפני ע"ז אם כבן הגוי מותרים כתב וז"ל ודע שדינים אלו ליתנהו אלא לדעת הסוברים שלא נאסר הנמצא בבית אליל אא"כ הוא דבר הראוי לקרב ע"ג המזבח אבל לפי מה שכתבתי בסמוך בשם רבינו נראה דאפילו דבר שאינו קרב ע"ג המזבח אסור אם נמצא במקום עבודתה ואם כן הני נרות נמי אם הכניסם במקום עבודתה תקרובת נינהו ולית ליה ביטול ע"כ ובודאי שכונת מרן ז"ל לומר דלדעת רבינו הני נרות אסורים אפי' ע"י ביטול משום דכיון דאם הכניסה במקום עבודתה הוה ליה תקרובת ואין לו ביטול אם כן איכא למיחש שמא הכניסם במקום עבודתה ודלא כדמשמע לכאורה מדבריו דדוקא בידוע שהכניסם במקום עבודתה אסורים אפי' בביטול אבל בסתמא לא חיישינן דאם כן איך כתב ודע שדינים הללו ליתנהו אלא לדעת הסוברים כו' הא לדעת רבינו נמי איתנהו שפיר לדינים אלו בשאין ידוע בודאי שהכניסם במקום עבודתה אלא ודאי כמ"ש וכ"כ הב"ח בסימן זה אחר שהביא דברי מרן אלו וז"ל ודבריו נכונים ולאו דוקא בנרות אלא בכל הדברים שהיו בבית תרפותם איכא משום תקרובת ע"ז דשמא נכנסו במקום עבודתה ואין להם ביטול כלל וכיון שכן יש לתמוה עליו שהרי כתבנו משם המאירי שדעת הר' יונה ז"ל כדעת רבינו ז"ל דלפנים מן הקלקין אפי' שלא כעין פנים אסור ואלו הטור ז"ל בסימן הנז' כתב בשם הר' יונה דנרות שעוה שהדליקו לפני ע"ז אפילו אם כבן על דעת לחזור ולהדליקן מותרים והרי לפי דעתו יהיו נאסרים אפילו בביטול משום תקרוב' ע"ז אפי' שלא כעין פנים גם המאירי ז"ל בפ' ר"י התיר נרות שעוה מה"ט דאין זו תקרוב' ע"ז כעין פנים ובפ' לפני אידיהן הסכים לדעת רבו וכן יש להקשות על מ"ש ה"ה בפ"ד מה' יבום דין ב' וז"ל ופי' תקרובת ע"ז כגון שזבח בהמה לפניה ועשה מנעל אבל אם

הקריבו סנדל ומסרוהו לפניה לשם דורון אין זה תקרובת שאין תקרובת אלא המשתפך כעין פנים וכן מתבאר מדברי רבינו שהכשיר אותם שמניחים ברגלי הצורה כו' והדבר תמוה דהרי לפי דברי רבינו אפי' בתקרובת שלא כעין פנים מיתסר אם הוא לפנים מן הקלקין במקום עבודתה וא"כ משכחת לה סנדל של תקרובת ע"ז אפי' בהקריבה סנדל ומסרוהו לפניו לשם דורון במקום עבודה ואיך כתב וכן מתבאר מדברי רבי' ולכן נ"ל דאפי' לדעת רבינו והר' יונה דס"ל דאפי' תקרובת שלא כעין פנים אסור אם נמצא במקום עבודתה נראה דמודו מיהא דיש לו ביטול דכיון דדין זה דתקרובת ע"ז אין לו ביטול חידוש הוא שחידשה תורה שיהא חמור יותר מע"ז עצמה דנפקא לן מקרא דויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטילה לעולם אף תקרובת ע"ז אין לו בטילה לעולם כדאיתא בריש פ' ר"י אין לך בו אלא חידושו ודוקא בתקרובת כעין פנים דאיירי ביה קרא דהיינו זבח אמרינן דאין לו ביטול אבל בתקרובת שלא כע"פ אע"ג דנאסר משום תקרובת יש לו היתר ע"י ביטול דלא יהא חמור יותר מע"ז עצמה והיכא דגלי קרא גלי דאין לך בו אלא חידושו ויש הכרע עצום לזה ממ"ש רבי' בפ"ז מהלכו' ע"ז דין ט"ז וז"ל ופעור ומרקוליס כל הנמצא עמהן בין בפנים בין בחוץ אסור בהנאה והוא מימרא דר"י בר חנינא בפ' ר"י דנ"א ע"ב דאמר נקטינן אין קלקין לפעור ומרקוליס ומסיק דחוץ כפנים דמי ואסור משום תקרובת וכמ"ש מרן הכ"מ שם ואם כן לדעת רבינו ז"ל בפעור ומרקוליס נאסר אפי' תקרובת שלא כעין פנים כמו מעות וכסות משום דכפנים דמי ולפי דעת מרן ז"ל כיון דנאסר משום תקרובת אין לו ביטול דומיא דנמצא בפנים מן הקלקין ואלו בפ' ח' מה' הנז' כתב בדין י"ב וז"ל וכיצד מבטלין אבני מרקוליס כיון שבנה מהן או חפה בהן דרכים מותרי' בהנאה והיא ברייתא בפ' ר"י ואמרינן בגמ' דה"ט משום דבעינן תקרובת כע"פ וליתא ומותרים בביטול אלא ודאי כמ"ש דאע"ג דאסור בהנאה יש לו ביטול כיון דהוי שלא כעין פנים ומעתה צדקו דברי הר' יונה דמש"ה כתב דאם כבן מותרים בביטול דוקא דהוי שלא כעין פנים כדכתיב' גם דברי ה"ה מתיישב שפיר על דרך זה וז"ש ופי' תקרובת כגון זבח בהמה לפניה כו' אבל אם הקריבו לפניה לשם דורון אין זה תקרובת כו' כלומר דאם הקריבו לפניה לשם דורון אין לו דין תקרובת ע"ז שאין לו ביטול דאין דין תקרובת הנאסר אפי' על ידי ביטול אלא כו' וכיון שיש לו היתר ע"י ביטול לא מכתת שיעוריה וחליצתו כשרה ודעת ה"ה כדעת התוספ' שכתבו בפרקין וכל שיש לו ביטול לא מיכתת שיעוריה ודלא כדעת ר"ת ז"ל ועל פי זה יש ליישב בדוחק מה שכתב עוד ה"ה וכן מתבאר מדברי רבינו שהכשיר אותם שמניחי' ברגלי הצורה ותמה עליו מוהר"ם ן' חביב ז"ל דראיה זו אינו מכיר דטעמא דההיא משום דהוי תשמישי ע"ז והתם לא איירי

שהביאו לה דורון ותקרובת מסנדל יע"ש. ולפי מ"ש אפשר דאין כונתו להוכיח דאין זו תקרובת כמובן מפשט דבריו אלא דהתם משום משמשי ע"ז הוא אלא כונת ה"ה ז"ל להוכיח מ"ש דאם הקריב סנדל אין לו דין תקרובת ע"ז שאין לו ביטול וחליצתו כשירה כיון שיש לו ביטול והא מייתי ראיה מדברי רבינו שהכשיר אותם שמניחים ברגלי הצורה אפילו קודם ביטול כדמוכח מדבריו שם שכתב אע"פ שהוא אסור בהנאה ועיין במרן כ"מ בפ"ח מהלכות לולב שאכתוב לקמן כנ"ל ודברי מרן ז"ל נפלאו ממני וצ"ע ואף אם תרצה לפרש דברי ה"ה כפשטן איכא למימר דה"ה מיירי במצאן חוץ לקלקין אלא דלא מצי למימר דמשכחת לה בפנים מן הקלקין דאפילו שלא כע"פ אסור לדעת רבינו משום דאז ניתר בביטול וס"ל כדעת התוספות כנ"ל ומ"מ אפי' לפי מה שכתבתי לדעת רבינו ז"ל ק"ל ממאי דפריך בפ' ר"י דף נ"א ע"ב אלא מעתה אבני מרקוליס במה יאסרו ומאי קו' הא פעור ומרקוליס נאסר אפילו שלא כעין פנים דומיא דלפנים מן הקלקין משום דחוץ כפנים דמי כדאמר ר"י בר חנינא וליכא למימר דהכי פריך אבני מרקוליס במה יאסרו אפי' בביטול דלשון אסור אפי' בביטול נמי משמע כמ"ש מרן הב"י סימן קמ"ו יע"ש דא"כ מאי משני נעשה כמגדל ע"ז הא ע"ז גופה יש לו ביטול וצ"ל לדעתו ז"ל דתלמוד' השתא לא שמיע ליה הא דר"י בר חנינא דמייתי לקמן ומשו"ה מקשה שפיר ואה"נ דלמאי דמייתי בתר הכי הא דר"י בר חנינ' מתורץ שפיר הך קושיא ודוחק שוב בא לידי ספר כנה"ג ח"ג וראיתי שם סי' קל"ט בהגהת ב"י אות י"ד שהקשה מעין מה שהקשינו מההיא דמרקוליס וכתב וצ"ל לפי דעתי דנרות גם כן הוו כעין פנים ולא ידעתי איך תקן בזה לדעת רבינו דס"ל דלפנים מן הקלקין אפי' שלא כעין פנים הוי תקרובת שאין לו ביטול והעיקר נ"ל כמ"ש דבהכי מיישבא שפיר ההוא דמרקוליס ודברי הר' יונה וה"ה ז"ל ומ"מ לדעת ריא"ז שכתב בשה"ג דנרות שעוה הוו תקרובות ע"ז ואין לו ביטול צ"ל כמ"ש הרב ז"ל דס"ל דנרות הוו כעין פנים ואיך שיהיה למאי דאתאן עלה מעיקרא ליישב דברי רש"י ז"ל המעיין במ"ש רש"י בפ' ר"י דף נ"א ע"ב ד"ה אפי' מים ומלח יראה בהדיא דס"ל דאפי' לפנים מן הקלקין תקרובות שלא כעין פנים מותר שלא כדעת רבינו ז"ל עוד היה אפשר לתרץ לקו' מוהר"ם בן חביב ז"ל עם מ"ש מרן כ"מ בפ"ח מה' ע"ז משם הרמ"ך וז"ל תימא איך סתם ואמר דתקרובת אינ' בטילה לעולם דהא יש תקרובת דיש לו ביטול היכא דלא הוה משתבר כעין פנים וכדחזינן באבני מרקוליס שביטלן כותי דשרי ומפרש טעמא בגמרא משום דבעינן כעין פנים ובזרק מקל לפניה חייב ואינה נאסרת ש"מ דליאסר בעינן כעין פנים ע"כ וכתב הרב כנה"ג סימן הנז' בהגהת ב"י אות ג' דדעת הרמ"ך דהא דבעי' כע"פ היינו לענין שיה' נאסר אפי' ע"י ביטול אבל

כל שאינו כע"פ איתסורי מיתסר ובביטול סגי ומש"ה קאמר התם בפ' ר"י דמאן דלא פריש סבר בעינן כעין פנים וליכא ומותרים בביטול כיון שחיפו בהם דרכים יע"ש ואם כן איכא למימר דדעת רש"י ז"ל הוא כדעת הרמ"ך ומתורץ הכל ומ"ש רש"י בפ' ר"י דנ"א ע"א ד"ה ותקרובת לחברתה אבל תקרובת כו' אלא הוי דבעינן כעין פנים כו' ומקל לא איתעבד ע"ז ושרי לגמרי יש לדחו' דשרי לגמרי ע"י ביטול קאמר דבהכי קאי כמ"ש קודם ונאסרת ממנה חבירתה משום ע"ז וניתרת בביטול וכן ראיתי מתרצים והא נמי ליתא שהרי כתבו התוס' שם בד"ן ע"א ד"ה בעינן כו' וז"ל פי' רשב"ם ז"ל בשם רבינו שלמה כעין זביחה כו' הילכך הני אבנים בלא תקרובת שרי ומיהו איתסורי הוא דמיתסר משום דנעשית ע"ז עצמה וכדלקמן ובע"ז מהני ביטול הרי שכתבו משם רש"י ז"ל דדוקא משום דנעשית ע"ז עצמה הוא דמיתסר הא לאו הכי היו מותרים לגמרי משום דלא הוו כעין פנים שלא כדעת הרמ"ך וכן מבואר בהדיא ממה שהתיר ג"כ נרות של שעוה משום דלא הוו תקרובת כעין פנים וכל זה הוא מדברי רש"י ז"ל כמ"ש בסוף הדבור ועיין בכנה"ג דין י"ז וכן נראה גם כן ממ"ש רש"י בדף נ"א ע"ב אמתני' דקתני מצא בראשו מעות כסות אוכלין מותרים דאמרקוליס קאי ובגמ' אמרינן דפעור ומרקוליס חוץ כפנים דמו ואסור אפי' דבר שאינו של נוי משום תקרובת משא"כ בשאר ע"ז דחוץ לקלקין לא מנחי תקרובת כמבואר מדברי רש"י ז"ל שם ואם כן אי ס"ל לרש"י כדעת הרמ"ך אמאי קתני דמותרים הא אף ע"ג דהוו שלא כעין פנים מיתסר משום תקרובת אלא ודאי דדעת רש"י ז"ל נראה פשוט דשלא כעין פנים שרי לגמרי:

ועוד נראה לי דאעיקרא דמילתא דמה שהבין הרב כנה"ג בדברי הרמ"ך דאסור מיהא אחר המחילה ליתא כלל מכמה טעמי חדא דא"כ מאי פריך בגמ' שם אלא מעתה אבני מרקוליס במה יאסרו והשתא לדעת הרמ"ך מאי קו' אע"ג דבעינן כע"פ היינו שלא יהא ניתר ע"י ביטול אבל איתסורי מיהא מיתסר אפי' שלא כע"פ וליכא למימר דמאי דפריך אבני מרקוליס במה יאסרו אפי' בביטול קאמר חדא דא"כ מאי משני כדכתיב לעיל ועוד דאם כן מאי קושיא דאימא ה"נ דאבני מרקוליס מותרים ע"י ביטול משום דלא הוו כע"פ וכדקתני בברייתא דלעיל גוי שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפו בהם דרכי' מותרים אלא ודאי דמאי דפריך במה יאסרו הוא כפשטיה ופריך שפיר אברייתא דקתני ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהם דרכים כו' אסורים משום דישראל אינו מבטל ע"ז של גוי ומשו"ה פריך דכיון דבעינן כעין פנים אינן אסורות כלל ולא צריכי ביטול ותירץ משום דנעשה כמגדל ע"ז כו' וכיון דצריך ביטול משו"ה קאמר בברייתא דע"י ישראל אסורות ומהתימה על הרב שהק' לדברי הרמ"ך ממאי דפריך בסמוך א"ה בתרייתא מיהא תשתרי

דהיכי שרי הא תקרובת שלא כע"פ נאסרת להצריכה ביטול ולא ידעתי אמאי לא הוקשה לו ממאי דפריך מעיקרא אבני מרקוליס במה יאסרו כדאקשינן והנראה דמשם לא עלה על דעתו להק' אפי' בדרך קו' משום דפשיטא ליה דאיכא למימר דהכי פריך במה יאסרו אפי' בביטול אמנם ממאי דפריך בתר הכי בתרייתא מיהא תישתרי ק"ל דהיכי קאמר דשרי ואהא דחק את עצמו הרב דהכא נמי הכי פריך בתרייתא מיהא תישתרי אפי' בביטול ולע"ד הא ליתא כלל וכמ"ש ועוד ק' ממאי דפריך בתר הכי ממתני' דמצא בראשו כו' בשלמא יינות ושמנים איכא כעין פנים כו' אלא פרכילי ענבים לא כעין פנים איכא ולא כעין זריקה ומאי קו' הא אע"ג דהוי שלא כעין פנים אסור מיהא ולהא הוה מצינן למימר דס"ל למקשה דאסורין דקתני מתני' אפי' בביטול קאמר דהא קתני בהדייהו יינות ושמנים וכי היכי דהנהו אסורים דקתני אפי' בביטול ה"נ אסור דקאי נמי אפרכילי ענבים אפילו בביטול קאמר ודוק:

עוד קשה טובא לפי מה שהבין בדברי הרמ"ך ממ"ש מרן הכ"מ בפ"ז מה' הנז' דין י"ז משם הרמ"ך וז"ל כתב עוד ופעור ומרקוליס אסורים בהנאה תימא דהא מצא מעות אמרקוליס קאי וכן פרש"י ואינו אסור כיון דאינו כעין פנים ואינו של נוי מיהו אי הוה כעין פנים או דבר של נוי מיתסר ע"כ הנה בפי' בדברי הרמ"ך דס"ל דכל תקרובות שלא כעין פנים מותר והקשה על דעת רבינו שכתב דאסורים בהנאה ולפי דבריו נמצאו דברי הרמ"ך סותרים וליכא למימר דמ"ש ואינו אסור ר"ל אינו אסור אפי' ע"י ביטול דס"ל להרמ"ך ז"ל דמותרים דקתני במתניתין מותרים ע"י ביטול קאמר וכמו שדחה הרב להה"א דפריך בתרייתא מיהא תשתרי דהא ודאי בדברי הרמ"ך זו דוחק גדול מאד לומר כן ותו דהא ליתא דאי מ"ש הרמ"ך ואינו אסור אפי' ע"י ביטול קאמר אם כן אמאי כתב שאינו של נויי ואינו כעין פנים אפי' יהיה דבר של נוי כל שאינו כעין פנים יש לו ביטול דהא נויי עבודה זרה ותשמישיהן יש להן ביטול ותו דמותרים דקתני מתני' ע"כ אפי' בלא ביטול קאמר דאי ע"י ביטול מאי פריך בגמ' מעות דבר של נוי הוא ומה בכך הא נויי ע"ז יש להן ביטול אלא ודאי מוכח בהדיא דדעת הרמ"ך דתקרובת שלא כעין פנים מותרים לגמרי שלא כמו שהבין הרב ומ"ש בפ"ח דתקרובת יש לו ביטול היכא דלא הוי משתבר כעין פנים אין הכונה לומר דאיסורא מיהא איכא כמו שהבין הרב אלא כונת הרמ"ך להקשות על רבינו שכתב סתם תקרובת ע"ז אין לו ביטול וכנראה שאפי' שלא כעין פנים קאמר ואהא בא להכריח דהא ליתא דהא מצינו תקרובת יש לו ביטול כדחזינן באבני מרקוליס ולפי דעת רבינו נהי דמשום ע"ז עצמה יש לו ביטול אכתי יהא אסור אפי' בביטול משום דהוי תקרובת ע"ז וכדאמרינן בגמר' כל חד וחד נעשית ע"ז

ותקרובת ע"ז לחברתה אלא ודאי דבשלא כעין פנים לא נאמר דין זה ומשום דכל ראייתו הוא מאבני מרקוליס והתם צריך ביטול משום ע"ז עצמה נקיט בלישניה יש לו ביטול כנ"ל פשוט אמנם אין הכי נמי דתקרוב' ע"ז שלא כעין פנים גרידא מותר לגמרי והיינו מה שהביא בתר הכי מההיא דזרק מקל מדקאמר אינה נאסרת משמע דשרי לגמרי דלפי מה שהבין הרב ז"ל דברים אלו אין להם מובן כלל וכמו שהוקשה להרב עצמו יע"ש ובהא ניחא לי מה שיש לדקדק בפשט השמועה שם במאי דפריך אלא מעתה אבני מרקוליס כו' דאמאי נטר להקשות קו' זו על מימרא דרב דאמר זרק מקל כו' אינ' נאסרת לעיל מינ' אברייתא דקתני גוי שהביא אבנים כו' מותרות וקאמר רב ששת התם דהיינו טעמא משום דבעינן כעין פנים הו"ל לאקשויי אלא מעתה דבעי' כעין פנים במה יאסר אמנם לפי מ"ש ניחא דאברייתא גופי' לא מצי לאקשויי משום דהוה מצי למימר דהא דבעינן כעין פנים היינו לענין שיהא נאסרת ע"י ביטול אבל שלא כעין פנים נמי מיתסר משום תקרובת להצריכו ביטול כמו שהבין הרב לפי האמת אמנם לרב דקאמר זרק מקל כו' אינה נאסרת דמשמע דשרי לגמרי פריך שפיר אלא מעתה כו' ודוק. גם מ"ש עוד הרב הנזכר בסמוך על דברי רבינו שבפ"ח דהא דאיכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי לאו משום דפליגי אי ביטול מועיל בזה או לא אלא דהנך דלא פרשי סברי דהוי תקרובת ושרי והנך דפרשי סברי דלא הוי תקרובת אלא ע"ז עצמה יעיין שם הם דברים תמוהים משוללים הבנה דהא בהדיא קאמר בתלמודא מ"ט דמאן דפריש ס"ל כההיא דרב גידל א"ר מנין לתקרובת ע"ז שאין לו ביטול כו' ותו דאי הנך דפרשי ס"ל דהוי ע"ז ולא תקרובת הרי הותרה בביטול ע"י שחיפ' בהם דרכים וצ"ע ולכן נראה לי ליישב לקו' הרב מוהר"ם ן' חביב עם מ"ש מרן הב"י בסי' הנז' בשם המרדכי ראבי"א קבל מאביו רבינו יואל בנרות ושעוה של אליל אסורים לנר מצוה בשבת וחנוכה או לב"ה כדאמרינן בפ' כ"ה גבי המשתחו' לדקל וכן באשירה שבטלה איבעיא להו וסלקא בתיק"ו יעיין שם וכ"כ רי"ו נתיב י"ז חלק ד' שהביא דין נרות וחתיכות שעוה שמותרים משום דאינו תקרובת כעין פנים כתב ורבותי כתבו דאסורים לב"ה והביא ראיה מההיא דהמשתחוה לדקל והא הכא מאיס למצוה אע"ג דשרי להדיוט ומה שהתיר רי"ו בנתיב ח' ח"ג ליטול לולב למצוה מאילנות שנוטעים לפני ע"ז כבר כתב רי"ו שם דאין לאסרם משום דמאיסי למצוה כההיא דמשתחוה לבהמה כו' דלא דמי דהכא אינו ע"ז ולא תקרובת ע"ז יע"ש הנה נראה מדבריו דאם היה תקרובת ע"ז אע"ג דלא נאסר להדיוט דאינו כעין פנים היה מאיס למצוה דומיא דשעוה של אליל דמאיס למצוה אע"ג דלא מיתסר לא משום נוי ולא משום תקרובת ואם כן לפי מה שכתב הטור בי"ד סימן קמ"ב בשם י"א דאילני סרק

שנוטעים לפני ע"ז נטיעתן זו היא תקרובתן ותקרובת כזה אינו נאסר כיון דאינו כע"פ והיא סברת א"ח משם הרשב"א כמ"ש בבד"ה אסור ליקח מאילנות אלו למצוה כיון דס"ל דהוי תקרובת ע"ז דומיא דהמשתחוה לבהמה וחתיכות שעוה שכתבו רי"ו והמרדכי ומכ"ש לי"א שכתב הטור שם דלא גרע מנויי ע"ז דאסורים אפי' להדיוט דמאיסי למצוה לכתחילה מיהא דלא כרי"ו ויש לתמוה על מור"ם שפסק בא"ח סי' תרמ"ט ס"ד כדעת רי"ו ז"ל שמותר לכתחילה ליקח מאילנות אלו לולב למצוה מאחר שהרשב"א והטור חלוקין עליו כמ"ש ולפחות היה לו להזכיר הדבר במחלוקת והיותר תימה דבי"ד סי' הנזכר פסק מרן שם כסברת הטור דאסורים להדיוט משום דלא גרע מנויי ע"ז ולא הגיה עליו כלום משמע דהכי ס"ל ונמצא סותר את עצמו וכן יש לתמוה על הלבוש שבסי' תרמ"ט ס' י"ד כתב כדעת רי"ו ומור"ם ובי"ד סי' רנ"ו סי"ג פסק כדעת הטור דלא גרע מנויי ע"ז וצ"ע ואם כן איכא למימר שדעת רש"י כדעת רי"ו והמרדכי דאע"ג דלא מיתסר משום תקרובת אסור לכתחילה משום דמאיס כיון דלשם תקרובת ע"ז יהבו ואיכא לתא דע"ז עליה ומשו"ה קאמר רבא לא יטול וכמ"ש רש"י בדבור שאח"ז לא יטול משום דמאיס למצוה ובהכי ניחא לי מה שיש לדקדק על רש"י אמאי לא פי' דלולב של ע"ז דקאמר רבא כפשטיה דהיינו לולב של אשירה של גוי א"נ שהשתחוה ללולב שהיא עצמה ע"ז שעבדה והנראה מדבריו דלא משכחת לה אלא בהני תלת גווני דוקא משום דרש"י קשיא ליה כקו' התוס' דע"ז של גוי נמי מכי אגבהה קניה ונעשית ע"ז של ישראל ודחיקא ליה מילתא טובא לומר דאיירי ביט"ב דלא בעינן לכם משום מאי דפריך ממתניתין דלולב של אשירה ולא משני דאיירי ביט"א וכבר נדחקו בזה התוס' וליישב זה כתב רש"י דמאי דאמר רבא לולב של ע"ז אם נטל יצא לא משכחת ליה אלא בלולב ששימשו בו לע"ז דס"ל לרש"י כדעת הראב"ד והר"א ממי"ץ שכתב הטור בסי' קמ"ו דמשמשי ע"ז אפי' זכה בהן ישראל יש לו ביטול ע"י גוי וכתב עוד א"נ שעבודתה בלולב כו' משו"ה קאמר רבא לא יטול משום דמאיס למצוה ואם נטל יצא כיון דמותרים להדיוט משום דלא הוי תקרובת כע"פ ולאפוקי אם הוא לולב של ע"ז עצמ' דבהא לא משכחת לה להא דרבא ומ"ש רש"י ואם נטל יצא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו הוצרך לטעם זה משום אידך חלוקה שכתב שרבא איירי נמי במשמשי ע"ז דאע"ג דאסורים בהנאה יצא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואע"ג דר"ל מבעיא ליה בפרק כ"ה המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה לרבא פשיטא ליה דלכתחלה לא יצא ובדיעבד יטול וכמ"ש הרמב"ן הביאו הר"ן שם וא"נ דבעיא דריש לקיש הוא לכתחילה דוקא ומשום דלא פשיטא לי' קאמר רבא דלא יטול דאזיל לחומרא ומ"ש רש"י שדרך עבודתה בכך להעבירו בפניה איכא למימר דס"ל

לרש"י דדוקא בשדרך עבודתה דמתחייב העובדה בסייף וחל עליו שם ע"ז הוא דמאיס למצוה דומיא דמשתחוה לדקל דמבעיא ליה לר"ל דאף ע"ג דאין נעבד במחובר העובדה חייב בסייף וכדאיתא בברייתא בפ' כ"ה דף מ"ז ע"א משא"כ בשאין דרך עבודתה בכך דהעובדה נמי אינו חייב עליו כלל לא מאיס למצוה ולא מקריא לולב של ע"ז כלל זה נראה לי נכון ויציב בדברי רש"ל ז"ל ומיהו מה שהקשה הרב הנזכר על דברי רש"י דפ' מצו"ח דמשמע מדבריו דסנדל של תקרובת ע"ז היינו שהקריבו סנדל הא ודאי ק' אלימתא איהו וכן ראיתי בשיטת הרשב"א שק' כן על דברי רש"י ועיין בתוס' פ"ק דע"ז די"ב ע"א ד"ה דכוותא ודוק ועיין בספר בית שמואל סי' ס"ק ובתוס' פרק אין מעמידין דל"ב ע"ב ד"ה שכתבו דלריב"ב אפי' תקרובות שלא כע"פ אסור יע"ש:

הלכה ב

אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה כו' פסול. שם דל"ה ע"א פליגי בה ר"ח בר אבין ורב אשי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בה דין ממון כו' והקשו התוספות שם בד"ה לפי וז"ל וא"ת גבי לולב של אשירה ל"ל טעמא דכתותי מיכתת שיעוריה כו' וראיתי למוהר"ם ן' חביב בקונ' כ"ת שכתב דעיקר קושייתם היא דלמה לי טעמא דמיכתת שיעוריה ולא מיירי אלא בע"ז של יש' לימא דמיירי אפי' בע"ז דגוי שאבדה ונתייאש ממנו דהוי הפקר ומצאה ישראל ונטלו על מנת שלא לזכות בו דאינו יוצא ביום טוב ראשון כיון דאין בו דין ממון דאינו יכול ליהנות ממנו קודם ביטול ולא מיקריא לכם ע"כ דבריו:

ולע"ד זה ליתא שהרי בכוון שלא לזכות בו למה לי טעמא דאין בה דין ממון בלא"ה אינו יוצא בו ביט"א משום דלא מקריא לכם וכמ"ש התוס' שם בהדיא ותו שכפי מ"ש התוספות בפ"ד דהו"מ למימר נמי מע"ב בגבולין ואליבא דכ"ע משמע בהדיא דס"ל דלמ"ד לפי שאין בו היתר אכילה מע"ב בגבולין יש בו היתר אכילה מקרי כיון דאי בעי פדי ליה וכמ"ש רש"ל ז"ל אם כן הכא נמי בע"ז של גוי קודם ביטול קרינן ביה לכם כיון דאי בעי מבטל ליה ממוניה הוא (ולמ"ד מ"ב ממון גבוה הוא היינו טעמא דאינו יוצא בו ולא אמרינן מיגו דאי בעי מתשיל עלה כמ"ש התוס' בפ' אלו עוברין דמ"ו ד"ה הואיל ע"ש) כנ"ל ובמה שתי' וי"ל דודאי לא היה צריך אלא נחלקו כו' משום דנ"מ לענין מ"ב עיין מ"ש הרב ח"ה ז"ל ומה שהקשה עליו מוהר"ם ן' חביב דאכתי איכא נפקותא כגון אתרוג של טבל שהוא של כהן דההתרומה דיפריש ממנו היא שלו ואין שייך לפוסלו משום אתרוג השותפין ואי בעינן דין ממון ולא היתר אכילה יכול לצאת בו אבל אי בעינן היתר אכילה אינו יוצא י"ח כיון דאסור באכילה גם לכהן יע"ש לק"מ שהרי לדעת התוס'

קיימינן ולדעתם ע"כ דס"ל דטבל מקרי יש בו היתר אכילה כיון דאי בעי מפריש ליה ולהכי קאי אכתי תקשי להו דמצה של טבל ת"ל דאינו יוצא בו משום דבעי' משלכם דבהא לא שייך תי' שתירץ בדבור שאח"ז ואם כן לדעת התוס' אתרוג של טבל של כהן פשיטא ודאי דיוצא בו אפי' למאן דבעי היתר אכילה וליכא נפקותא מידי וזה פשוט:

מעשה חושב (**קצח**) א"כ ה"נ בע"ז של גוי קודם ביטול קרינן בי' לכם כו'. תמהני דאיך מדמה מעשר שני בגבולין לע"ז של גוי דבמעשר שני הא אמרינן הואיל ואי בעי פדי לי' משום דבידו לפדות משא"כ בע"ז הא אין הישראל יכול לבטל ע"ז וא"כ הרי אין זה בידו ומשום הכי לא קרינן בי' לכם. ואפשר לומר דכיון דנכרי יכול לבטל ע"ז בעל כרחי' כדאיתא בע"ז דף מ"ג ע"א בעובדא דר"א הקפר א"כ הוי כאילו הוא בידו לבטלו ואע"ג דלא אמרינן הואיל היכא די"ל מי יימר כדאיתא בשבת ס"פ כירה דאמרינן התם מי יימר דמזדקק לי' חכם מ"מ הא אמרינן התם דהיכא דסגי בג' הדיוטות לא אמרינן מי יימר וא"כ ה"נ אפשר דאמרינן הואיל ואי בעי הוה כייף לנכרי לבטל וצ"ע. ועוד י"ל דכמו דאמרינן שם דאפשר בג' הדיוטות ותו לא אמרינן מי יימר ה"נ בע"ז כמו דקיי"ל דנכרי מבטל ע"ז של חבירו אעפ"י שאינו עובדה ולפ"ז תו שכיח שיזדקק לי' נכרי לבטל אותה דכיון שאינה הע"ז שעובדה לא יחוש ויבטלה וא"כ תו לא אמרינן מי יימר ודו"ק:

ושל מע"ב בירושלים כו' ואם נטל כשר. משנה פרק לולב הגזול דל"ד ע"ב ופרש"י וז"ל ואם נטל כשר שהרי יש בה היתר אכילה אבל חוץ לירושלים לא דלכם כתיב הראוי לכם ע"כ והקשה מוהר"ם בן חביב ז"ל דכיון דמע"ב חוץ לירושלים יכול לפדותו הרי יש בו היתר אכילה מיקרי מיגו דאי בעי פדי ליה כדאמרינן בגמרא גבי דמאי דיוצא בו מטעמא דאי בעי מפקר לנכסיה וכן משמע ממ"ש רש"י ז"ל בגמ' גבי אתרוג של תרומה ד"ה הרי וז"ל הרי יש בו היתר אכילה לכהן וישראל נמי נפיק ביה כו' אבל פדיון אין לו להיות ניתרת לאכילת ישראל משמע דאי הוה ניתרת בפדיון הוה סגי לן הך טעמא שיצא ישראל באתרוג של תרומה משום דקרינן ביה לכם הראוי לכם במיגו דאי בעי פדי ליה עכת"ק:

ולע"ד נראה לומר דס"ל לרש"י ז"ל כמ"ש התוס' בפרק בכל מערבין דף ל' ע"ב ד"ה וליפרוש לענין עירוב דבעינן דבר הראוי לו דדוקא במידי דחזי השתא לשום אדם כגון תרומה דחזיא לכהנים אמרינן הואיל ומקרי ראוי לו אבל במידי דלא חזי השתא לשום אדם לא אמרינן הואיל והביאו ראיה ממתני' דקתני התם דאין מערבין בהקדשות שלא נפדו אע"ג דאיכא מיגו דאי בעי מתשיל עלה יע"ש וא"כ גבי דמאי דחזי לעניים משו"ה אמרינן הואיל ואי בעי מפקר לנכסיה מקרי ראוי לכם וכן גבי תרומה טהורה דחזי

לכהנים כתב רש"י דאי הוה ביה פדיון הוה סגי לן הך טעמא ולא הוה צרכינן לטעמא שכתב רש"י דישראל נמי נפיק ביה הואיל ויכול להאכילה לבן בתו כהן אלא דאפי' היה הדין דאינו יכול להאכילו לבן בתו כהן יוצא בו משום דאמרינן הואיל ואי בעי פדי ליה כיון דחזי לכהנים אמנם גבי מע"ב חוץ לירושלים דלא חזי לשום אדם מש"ה כתב רש"י דאינו יוצא בו משום דבעינן הראוי לכם כנ"ל נכון וכ"כ הרב כרם שלמה סי' ב' דף כ"ה ע"א דה"ט דבאתרוג של טבל לא אמרינן הואיל משום דבעינן מידי דחזי השתא לשום אדם ושכ"כ הרשב"א ז"ל בספר עבודת הקודש יע"ש וק"ל קצת ממ"ש הרשב"א ז"ל בתשובה סימן תשמ"ו שנשאל במי שאסר על עצמו נכסיו אם יוצא בו אף ביום א' הואיל ואי בעי מיתשיל עלה והשיב דאף בזה אינו יוצא י"ח דא"כ אף באתרוג של תרומה שנטמא ביד ישראל יוצא בה כיון דאי בעי מיתשיל עלה ואנן סתמא תנן של תרומה טמאה פסול ע"כ והשתא כפי מ"ש הרשב"א בספר עבודת הקודש מאי ראיה מייתי מתרומה טמאה שאני תרומה טמאה דלא חזי לשום אדם מש"ה לא אמרינן הואיל ולא מקרי ראוי לכם משא"כ בקונם דחזי לעלמא מיקרי ראוי לכם הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ויש ליישב ופשוט: ודרך אגב אומר מה שראיתי מקשים שם בסוגיא דפ' בכל מערבין (ועיין בס' קיקיון דיונה) דכיון דאוקימנא לסומכוס דס"ל כרבנן דר' דכל דבר שהוא משום שבות גזרו עליו בה"ש ומש"ה קא' בחולין אבל לא בתרומה דלא אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה כיון דהדרא לטיבלא א"כ נימא דת"ק דסומכוס דאמר מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה משום דס"ל כרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש ומש"ה אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ואף דהדר לטבליה הא חזי לתקוני בבה"ש ואם כן היכי אמרינן התם בדף כ"ח ואב"א לעולם לחשוכי בנים דהא חזו למרובה בנים מי לא תנן מערבין לנזיר כו' אלמא אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי ה"נ כו' ומנ"ל הא ולע"ד נר' דלק"מ כפי מ"ש התוס' שם בדל"א ע"א ד"ה דמאי וז"ל וא"ת ולסומכוס נמי הא חזי לאפרושי מיניה וביה דספק חשיכה מעשרין את הדמאי וי"ל דמשמע ליה מתניתין אפילו אין לו אלא ב' סעודות מצומצמות דמסתמא מתני' איירי בכל ענין ולעיל נמי דפריך מאי פסקא משום דמשמע ליה דמתני' איירי אפי' ביתר מב' סעודות עכ"ל וא"כ ע"כ דטעמא דמתני' דתני מערבין לנזיר כו' משום דס"ל דאע"ג דלא חזי להאי חזי להאי דאי משום טעמא דאי בעי מיתשל עלה היכי פסיק ותני דמערבין אפי' אין לו אלא ב' סעודות מצומצמות הא אי מיתשיל עלה הדרא לטיבלה וזה פשוט ועיין ברש"י ז"ל בפרק כל שעה דף כ"ג ע"א ד"ה מערבין כו': ובמה שתירץ מוהר"ם בן חביב דס"ל לרש"י ז"ל דאין לומר מיגו דיכול לפדותו משום דאין פודין בי"ט ומש"ה אינו

יוצא נראה שיש להקשות על תירוצו דא"כ גבי דמאי נמי היכי אמרינן בגמרא דכיון דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה הא הפקר נמי אין מפקירין בי"ט ושבת וכמ"ש הפר"ח חלק או"ח סי' תנ"ד וכן מצאתי להריטב"א בשיטה כ"י למסכת שבת פי"ו דק"כ שכתב וז"ל ואומר לאחרים בואו והצילו לכם אף עג"ב דאסור להפקיר בשבת שנראה כמקנה קנין בשבת ואיכא שבות דרבנן שאני הכא שהוא כמופקר מאליו והולך לאיבוד ולא מיחזי כקנין ע"כ וא"כ ע"כ צ"ל דס"ל לש"ס דקרא לא קפיד אלא שיהא זה הראוי לכם לאכילה באיזה זמן שיהיה והילכך גבי דמאי כיון דאיכא ביה זמן דחזי לאכילה אי מפקר לנכסיה קרי' ביה דבר הראוי לכם ויוצא בו דקרא לא כתיב שיהיה ראוי לכם בי"ט עצמו ואם כן גבי מע"ב נמי אע"ג דאין פודין בי"ט ובי"ט לא חזי לאכילה מ"מ כיון דאיכא ביה היתר אכילה באיזה זמן שיהיה קרינן ביה שפיר לכם דומיא דדמאי: הן אמת דמההיא דפרק בכל מערבין דף ל"א נראה דקשה לדעת הריטב"א ז"ל שהרי התם פרכינן דמאי הא לא חזי ליה ומשני מיגו דא"ב מפקר לנכסי' והוי עני וחזי ליה כו' ולפ"ד הריטב"א היכי משני התם הכי הא גבי עירובין ודאי בעי' שיהא ראוי לו לאכילה בבה"ש כדאמרינן התם לעיל אליבא דסומכוס וי"ל דס"ל להריטב"א דהך מתני' דמערבין בדמאי לא אתי אלא כר' דס"ל דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש ומשו"ה משני שפיר תלמודא דמיגו דאי בעי מפקר לנכסיה בב"ה והוי עני וחזי ליה כו' ודלא כמ"ש התוס' שם דלסומכוס דוקא פריך דלרבנן אע"ג דלא חזי ליה הא חזי לעניים אלא ס"ל להריטב"א דלרבנן דוקא הוא וה"ה דהו"מ לשנויי משום דחזי לעניים אלא משום דבפ' כל שעה ובפרק שלשה שאכלו בעי לשנויי הכי משני נמי התם הכי וכמ"ש התוס' בההיא דפרק מפנין ודפרקין מיהו מההיא דר"פ מפנין קשה טובא לדעת הריטב"א דפרכינן התם דמאי הא לא חזי ליה ומשני מיגו דאי בעי מפקר לנכסיה כו' ולדעת הריטב"א הא הו"ל מוקצה מחמת איסור כיון דאינו יכול להפקיר בשבת והו"ל כטבל ושוב מצאתי בס' עבודת הגרשוני ח"א סי' שכתב בפשיטות דשרי להפקיר בשבת מההיא דפרק מפנין וצ"ע לדעת הריטב"א ועיין עוד בשבת דקל"א ע"ב דאמרי' התם דאם צייץ בשבת טליתו חייב לר"א משום דבידו להפקירו והא ודאי לק"מ לדעת הריטב"א דהתם לענין חיוב חטאת כיון דמדאורייי' יכול להפקירו משו"ה חייב עליה חטאת מיהו קמיית' קשיא ואולי יש לחלק דלא כתב הריטב"א דאסור להפקיר בשבת אלא דוקא בשכוונתו שיזכו בו אחרים כההיא דאומר לאחרים בואו והצילו לכם דהתם ודאי נראה דמקנה קנין בשבת משא"כ בכל הני דאין כונתו ורצונו שיזכו בו אחרים בהפקר זה דאדרבא טפי ניחא לי' שלא יזכו בה אלא כל מגמתו כדי שיוכל לאכול הדמאי או לצאת

י"ח בו בהא ודאי ש"ד כנ"ל ודוק:

אפריון שלמה בד"ה ושל מעשר שני. הנה כתבתי בזה בתשובה לאחד וז"ל ע"ד שא' אם מותר לקנות דבר מן ההפקר בשבת אחר שעיקר האיסור דלקנות בשבת אסור מכח שמא יכתוב ובהפקר לא שייך שמא יכתוב. הנה זה ברור דאסור לקנות מן ההפקר ואם כי רבך מהר"י סגן הכהן רצה להביא ראי' ממוציא כיס בשבת יפה דחית די"ל דהתם מיירי שאינו מכוין לקנות. אך יש ראי' ברורה ומפורשת השעה"מ בפ"א מלולב ד"ה ושל מע"ב מביא בשם הריטב"א והפר"ח דאסור להפקיר בשבת ויו"ט והרי להפקיר נמי לא שייך שמא יכתוב והוי רק דבור בעלמא ומ"מ אסור בשבת ומכ"ש לקנות דעושה מעשה דאסור. אף גם לדעת המג"א בהל' ציצית סי' י"ג דמפורש שם בדבריו דלהפקיר מותר אף מדרבנן וראייתו משבת קל"א דקאמר הואיל ובידו להפקיר ולא קאמר ליתן במתנה וכו' והנה השעה"מ הביא הש"ס הנ"ל וכ' דמזה אין תמי' על הריטב"א דהתם מיירי מדאורייי' ונעלם ממנו המג"א הנ"ל דמפורש להיפוך שמותר להפקיר אף גם דבריו תמוהין דמה דחה דהתם מדאורייתא מיירי דאם כן קשיא קושית המג"א למה לא קאמר ליתן במתנה לקטן ונכרי והנה מקטן אין כ"כ קשיא די"ל דהריטב"א יסבור כהסוברים דקטן אין לו קנין כלל מן התורה אפי' כשדעת אחרת מקנה אותו. וכיון דהתם מה"ת מיירי יכול למכרו בדמים אך נראה ליישב דעת הריטב"א דע"כ לא אסר הריטב"א להפקיר רק הפקר עולמית אבל הפקר לשעה כיון דאינו הפקר גמור רק על יום השבת מותר להפקיר כיון דאינו קנין ממש דקיי"ל קה"פ לאו כקהג"ד וגם אינו קנין רק סילוק רשותא שרי בשבתא דדוקא אם דומה בחד צד לקנין כגון אם הוי עולמית דנחשב קנין ממש או אף דאינו עולמית רק דהוי קנין שעה אך באותה שעה הוי קנין ממש אז כיון דעכ"פ בחד צד דומה לקנין וחז"ל אסרו לקנות בשבת אבל אם הוי סלוק רשותא ורק לשעה אין לו דמיון כלל לשבת ומותר בודאי וראי' מהל' שבת סי' רמ"ו במשכיר בהמתו לנכרי דיפקירנו בפני שלשה ועוד ראי' מעירובין גבי לשכור מן הנכרי בשבת דלמ"ד דהוי מקני רשותא אסור בשבתא ולמ"ד דהוי סלוק רשותא מותר בשבתא אם כן מוכח דסלוק רשותא בשבתא שרי והרי לדעת הריטב"א אסור להפקיר בשבת דהוי נמי סלוק רשותא ובע"כ דהתם הוי סלוק רק על יום השבת לבד ובזה מודה הריטב"א דמותר ולכך לק"מ מן הסוגיא כיון דלדידן קיי"ל דכלי קופסא אין חייבין בציצית מוכח דעיקר החיוב הוי אלבישה לכך אף דהתם בשבת אזיל למ"ד כלי קופסא חייבין מ"מ אין החיוב על גופו רק על הלבישה אם ראוין עכ"פ ללבוש והנאת הלבישה שלו חייב בציצית אבל אם אין הלבישה שלו אף אם גופו הוי שלו לכ"ע פטור ולכך בזה מהני הפקר לזמן דעכ"פ ביום הזה אין הלבישה שלו

נפטר מציצית לכך קאמר דבידו להפקירו על יום השבת לבד נהי דקה"פ לאו כקהג"ד מ"מ לענין ציצית פטור ולכך איסור שבת ליכא בזה כיון דהוי רק קנין שעה ולאו כקהג"ד ועשה דציצית לא שייך בזה וא"ש. ואף להמג"א דס"ל דמותר להפקיר בשבת הוי רק להפקיר כיון דהוי דיבור בלי מעשה אבל לקנות דבעי מעשה ודאי אסור בשבת והטעם דודאי עיקר הטעם דאסרו חז"ל מקח וממכר הוי מכח שמא יכתוב אבל כיון דכבר אסרו מה"ט שוב כל הדומה לקנין לא פלוג רבנן ואסרו כיון דהוי כקונה קנין וראי' מעירובין הנ"ל דאם הוי סלוק רשותא מותר וקשה אכתי ניחוש בזה שמא יכתוב ואם בזה לא שייך שמא יכתוב אם כן למ"ד דמקני רשותא הוא אמאי אסור הרי לא שייך שמא יכתוב ובע"כ דזה החילוק למ"ד מקני רשותא אם כן הוי בכלל קונה קנין וכיון דחז"ל אסרי קונה קנין בשבת בכל ענין אסרי אבל למ"ד סלוקי רשותא אינו בכלל קונה קנין כלל ואינו בכלל התקנה ועוד ראיה מירושלמי דהלין נכנסין ארמלין צריכין למכנסה מבע"י מכח דהוי כקונה קנין בשבת והרי התם בקנין ביאה לא שייך שמא יכתוב דמי כותב שטר קנין על אשה ואם החשש שמא יכתוב הכתובה אם כן למה מותר לבעול בתולה בשבת הרי אסור לבא עלי' בלי כתובה ונגזור שמא יכתוב ובע"כ דלא מכח שמא יכתוב גזרו רק כיון דעכ"פ קונה קנין הכל הוי בכלל איסור זה ובפרט לדעת הר"ן בנדרים כ"ט דכל קנין אשה לבעלה הוי כקונה מן ההפקר דהאשה מפקרת עצמה לגבי בעל עיי"ש ואם כן לפ"ז מפורש בירושלמי דאסור לקנות הפקר בשבת ובלא"ה הדין כן ברור:

והנה מלבד הנ"ל דברי המג"א תמוהין בראי' הנ"ל וצדקו דברי השעה"מ דהש"ס מוכרח לומר דבידו להפקירן דא"א לומר בידו ליתן מתנה דז"א בידו דמי יודע אם ירצה הלה לקבלו וכמ"ש בפ"ג דקידושין גבי כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה וכו' א"כ מוכח דכל שתולה בדעת אחרים לא נחשב בידו משא"כ בידו להפקירו זה הוי בידו שפיר ועוד הרי באמת יפסיד ממון וזה לא נחשב בידו רק הרמ"א כתב כיוצא בזה בסי' רמ"ו דמ"מ אין אדם יכול לזכות בו כיון דידוע שמפקירן רק מכח איסור שבת עיי"ש א"כ ה"נ הוי כן אך תינח בהפקר דלא יצא לרשות אחר מעולם ולכך נהי לומר בפי' שמפקירו ע"מ שלא יזכה בו אחר לא מהני ובודאי צריך להפקירו סתם מ"מ אזלינן בתר אומדנא דכוונתו הוי רק מכח איסור שבת ומהני בזה אומדנא כיון דהוי להחזיק שלא להוציא מחזקתו מהני אומדנא אבל אם יתנו במתנה בזה דרך הערמה לא הוי מתנה כמ"ש בנדרים במעשה דבני חורין וא"כ א"א ליתנו רק במתנה גמורה לו יהא שיהי' מתנה לשעה עכ"פ אם ירצה אח"כ להוציאו ממנו מ"נ אם יתן לו רק לשעה אפשר דלא מהני ואם יתן לו סתמא לא אמרינן אומדנא להוציא ממון מחזקתו וא"כ לא

יצטרך הלה להחזיר לו ויהי' לו הפסד ממון ולכך לא נקט הש"ס זה רק שבידו להפקירו. ועוד ראיה דאסור לקנות מן ההפקר בשבת מאהע"ז סי' קל"ז והוא ש"ס גיטין ע"ז בש"מ המגרש בשבת דתיזול איהי ותיחוד ותפתח וכו' ובזה יש להוכיח ממ"נ דלהריטב"א ופר"ח דאסור להפקיר בשבת בודאי מכ"ש דאסור לקנות הפקר בשבת ולהמג"א דס"ל דמותר להפקיר בשבת קשה א"כ למה לא יעשה השכ"מ כן שיפקיר תחלה ביתו ואח"כ תזכה בו היא עם הגט ולא יצטרך לעשות איסורא לקנות בשבת ונהי דסוף סוף יצטרך לקנות הגט מ"מ למעט באיסורא עדיף וא"ל שיהי' כטלי גיטך מעג"ק דהרי התוס' שם הקשו דהוי טלי גיטך מעג"ק ותירצו דכיון דבא מרשותו לרשותה לא נחשב טלי גיטך וכו' וא"כ אם יפקיר חצרו תחלה יהי' טלי גיטך מעג"ק אך ז"א חדא לפמ"ש המרדכי בפ"ק דב"מ בר"ג וזקנים דאף דט"ה אינו ממון והוי כהפקר מ"מ נחשב דעת אחרת מקנה כיון דמקנה אותו עם החצר עיי"ש א"כ ה"נ להיפוך בשלמא בטלי גיטך מעג"ק דאינה קונית הקרקע כלל ובנטילתה היא מתגרשת זה לא מהני אבל כאן דהיא מתגרשת בקניית גוף הקרקע וכיון דזוכית בקרקע עם הגט וכיון דהוא מקנה לה גם הגט דהוי שלו נחשב אף החצר דעת אחרת מקנה והוי כאלו בא מרשותו לרשותה ועוד אף אם נחלק בין נדון זה לנדון המרדכי מ"מ קשה דהרי קיי"ל דהפקר כל ג' ימים דלא אתי לרשות זוכה הרי הוא שלו ובידו לחזור בו גם דעת כמה פוסקים דמקנין דרבנן נעשה דאורייתא אם כן כיון דמדרבנן יכול לחזור בו אף מה"ת הוי שלו וכשזכתה בו היא הוי כאלו בא מרשותו לרשותה ולא נחשב טלי גיטך מעג"ק ומ"מ איסורא ליכא כיון דהוא הפקיר חצרו והיא קנתה מן ההפקר ובע"כ לפ"ד המג"א דמותר להפקיר יהי' מוכח דעכ"פ לקנות מן ההפקר אסור אם כן לא נרויח בזה כלום ומוכח ממ"נ דאסור לקנות דבר הפקר בשבת וז"ב ונכון לדעתי:

שם

מ"ש על רש"י שכתב דבמע"ש אין יוצאין בגבולין משום דלא מקרי לכם והקשה דלמא מגו דאי בעי פריק לה וכו' ודבריו צ"ע קצת שהרי מבואר בש"ס שאמר ר"א שני דברים אינן ברשותו של אדם וכו' חמץ בפסח וכו' הרי כיון שאסור בהנאה אינו ברשותו:

מעשה חושב (**קצט**) דק' לדעת הריטב"א ז"ל שהרי התם פרכינן דמאי הא לא חזי לי' ומשני מיגו דא"ב מפקר לנכסי' כו'. לענ"ד אינו מוכרח לומר כן דמאן דס"ל דאסור להפקיר בשבת ויו"ט הוא מודה למוהר"ם חביב דלא אמרינן מיגו במעשר שני כיון דאין פודין ביו"ט דהא ליתא משום די"ל דמיגו אמרינן אפי' לעבור על שבות דרבנן לענין דיצא ידי חובת מצוה (כיון דא"צ יותר אלא להפקיר נכסי' או לחלל מעשר שני על מעות ידועים

שיש לו דזה סגי באמירה וא"צ שום מעשה). וא"כ הרי לק"מ קושיית הגאון המחבר על הריטב"א ז"ל מהא דעירובין דף ל"א הנ"ל משום דמיגו אמרינן בכה"ג כיון דבשבות דהפקר אין בו שום מעשה ואע"ג דאמירה זו אסורה משום שבות אפ"ה אמרינן מיגו כדאמרינן בעלמא ולא שני לי' למר בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה (בתמי') לענין אמירה לנכרי להחם חמין לינוקא אלמא דשבות שאין בו מעשה קיל טפי ומ"ה אמרינן בי' מיגו דאי בעי עבר אשבות קל כזה ושוב חזי ליה. אבל תמהני על הגאון המחבר ז"ל שלא כתב להקשות על הריטב"א ז"ל מברייתא ערוכה בפסחים דף ז' ע"א דאיתא התם היה יושב בביהמ"ד ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו אחד שבת ואחד יו"ט כו' וע"ש והא ביטול הוא מטעם הפקר וא"כ הרי להדיא דמותר להפקיר בשבת ויו"ט: ונלע"ד ליישב בזה למ"ש הר"ן בריש מכילתין דהביטול הוא גילוי מלתא בעלמא שאינו רוצה לזכות בחמץ שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו וע"ש וא"כ הרי גילוי מלתא בלבד מותר בשבת וביו"ט אבל להפקיר ממש י"ל דאסור בשבת וביו"ט: ועוד י"ל דמשום מצוה והיינו כדי שלא יעבור בבל יראה מותר לו לעבור על שבות דמפקיר בשבת וביו"ט דומה למה שהתירו קנין בשבת בגט שכיב מרע בר"פ הזורק אבל במקום שאין בו מצוה י"ל דאסור להפקיר בשבת ויו"ט: אולם כנגד זה מצינו דאין מקדשין אשה ביו"ט ולדעת החולקים על ר"ת הרי אפי' בשאין לו אשה ובנים נמי אין מקדשין ביו"ט וא"כ הרי משמע מזה דאפי' במקום מצוה אסור לעבור על שבות דרבנן. ואפשר לומר דחמץ דמי להצלה מפני הדליקה בשבת דאומר לאחרים בואו והצילו לכם והיינו משום שהוא כמופקר מאליו וכמ"ש הריטב"א ז"ל וא"כ ה"נ בהאי דחמץ דכיון שיגיע הזמן שתאסר העיסה עליו ותלך לאיבוד א"כ הא הוי נמי כמופקר מאליו ומ"ה מותר לו לבטלה בשבת ויו"ט:

של דמאי כשר שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני שמותר לו לאכול דמאי כתב הר' מנוח וז"ל ואי קשיא לך אמאי לא אמרינן שאפשר שיפקיר אותו אתרוג והאתרוג פטור מן המעשר תריץ הא לא מצות אמרת דכי אמרינן דהפקר פטור מן המעשר ה"מ קודם שבא לו חיוב מעשר אבל לאחר שבא לו חיוב מעשר תו לא פקע בהפקר ושמעינן להא מילתא מההיא דאמרי' בספרי וכל תרומה לכל קדשי ב"י ר"י אומר בא הכתוב על מקדיש עד שלא מירח שהוא פטור או עד משימרח ת"ל ראשית דגנך וה"ה בהפקר דלא עדיף הפקר מהקדש ואם הקדיש אחר שנתחייב לא חייל כדי לפטור ה"נ הפקר ואיבעית אימא דהפקר כה"ג לאו הפקר הוא לפוטרו מן המעשר כדאמרי' המפקיר את כרמו ולמחר השכים ובצרו חייב בפרט ועוללות וה"נ כיון דאיהו הדר וזכי בי' גלי אדעתיה

דהפקרו לאו הפקר הוא עכ"ל והנה מה שרצה להוכיח דלאחר שבא לו חיוב מעשר תו לא פקע בהפקר והביא ראיה מהקדש דאם הקדישׁ אחר שמרחו חייב דלא עדיף הפקר מהקדש תמה אני על דבריו שהרי מבואר הוא דהפקר עדיף מהקדש דבפ"ד דפאה מ"ח ופ"ג דחלה מ"ד תנן כיוצא בו המקדישׁ פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין כו' הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר ואח"כ פדאן פטורים כו' ופסקו רבינו פ"ג מהל' מעשר דין כ"ה הנה מבואר דאם הקדישן עד שלא נגמרו מלאכתן ופדאן ונגמרה מלאכתן בידו חייב להעשר ואלו גבי הפקר קי"ל דאפי' אם נגמרה מלאכתן בידו אחר שזכה בהן פטורים וכדקי"ל דהמפקיר את כרמו והשכים בבקר וזכה בו לעצמו פטור מן המעשרות וכמ"ש רבינו פ"ו מה' מתנות עניים דין כ"ז ובפרק ב' מהל' תרומות דין י"ב כתב רבי' דאם הפקירׁ שבולין וזכה בהן והפריש מהן תרומה אינו תרומה הרי מבואר דאפי' בשמירתן אח"כ הוא פטור ועיין בהשגת הראב"ד פ"ב מהל' מעשר דין ב' וא"כ דכוותא נמי נימא דבהפקר אפי' אם הפקירן אחר שמירחן ונתחייבו במעשר שיהיה פטור מן המעשרו' דאע"ג דבהקדש קי"ל דאם הקדישׁ אחר שמירח חייב מ"מ הפקר שאני ומ"מ אע"ג דראייתו מהקדש אינה ראיה עיקר דינו דין אמת ואמינא לה מהא דגרסינן פרק יה"ך דפ"ג טבל ותרומה תנאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל אמר רבה היכא דאפשר בחולין כ"ע לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין כו' ופרש"י בדאפשר בחולין שיש די בחולין של טבל זה להאכילו לאחר שתנטל תרומתו כו' כי פליגי בדלא אפשר בחולין אלא א"כ אוכל את כולו כו' יע"ש והשתא ק' דאמאי מאכילין אותו טבל הא איתיה בתקנתא שיפקירנו דהפקר פטור מן המעשרות אלא מוכח ודאי דכל שבא לידי חיוב מעשר תו לא פקע בהפקר וליכא למימר דהתם מיירי בשלא היו הבעלים בעיר דאין כאן מי שיפקירנו (ועיין בהר"ב פרשת דרכים) דא"כ אפי' בדאפשר בחולין נמי היכי קאמר דמתקנינן ליה הא כל שאין הבעלים בעיר אינו יכול לתקנו ות"ל משום דיכול להפקירו ויכול לאכלו כולו בהיתר ובגמרא פריך התם אפשר בחולין פשיטא ל"צ בשבת ופי' רש"י דאפי' הוא שבת שאסור להפריש תרומה ומעשר יפרישוה ולא יאכלוה טבלים והשתא קשה דהיכי שרי' להפריש בשבת כיון דאיתיה בתקנתא ע"י הפקר דהפקר בשבת מישרא שרי לכ"ע בכל כה"ג וכמ"ש לעיל ומ"מ אכתי יש לדחות דתלמודא התם מיירי בשהטבל הוא של החולה בעצמו דאי מפקיר ליה והדר זכי ביה הוא בעצמו כל כי האי לא חשיבא הפקר כמ"ש הר' מנוח בתי' הב' אלא דאכתי יש לדקדק דהא איתיה בתקנתא שיפקירנו ולא יזכה הוא בה אלא אחרים יזכו בהם וליספו

ליה דרך מתנה או הלואה אלא ודאי מבואר הדבר דכל שבא לידי חיוב מעשר תו לא פקע ע"י הפקר ועוד אני מביא ראיה ממ"ש בר"פ מפנין אבל לא את הטבל ופרכינן פשיטא ל"צ בטבל טבול מדרבנן והשתא קשה דנימא מיגו דאי בעי מפקר ליה וכה"ג אמרינן התם גבי דמאי דמותר לטלטלו מטעמא דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה ואף למ"ש המ' בתי' הב' דכל דהדר זכי ביה לא הוי הפקר מ"מ הא איכא למימר שפיר דאי בעי מפקר ליה וחזי לאחריני וכל דחזי לאחריני מותר בטלטול כדאמר התם גבי תרומה וגבי דמאי נמי כתבו התוס' דבלאו טעמא מפקר לנכסיה שרי בטלטול מטעמא דחזי לעניים ותו דכל כה"ג חזי לדידיה מיקרי שהרי כל שזכו בו אחרי' אף הוא מותר לאכול ממנו וכה"ג ק' נמי ממתני' דבכל מערבין דקתני אין מערבין בטבל ולא אמרינן מיגו דאי בעי מפקר ליה וחזי ליה ולזה יש לדחות ע"פ מ"ש התוס' שם ד"ל ד"ה וליפרוש דלא אמרינן הואיל אלא דוקא במידי דחזי השתא לשום אדם משא"כ בטבל כיון דלא חזי השתא לשום אדם לא אמרינן הואיל ועיין בהר"ב כרם שלמה וכמ"ש לעיל ומ"מ ההיא דפ' יה"כ מכרעא מילתא טובא כמ"ש שוב ראיתי שדין זה שכתב הר' מנוח היא משנה ערוכה פ"ב דדמאי מ"ב דתנן התם הרוצה לחזום עלי ירק להקל ממשאו לא ישליך עד שיעשר ופי' הר"ש שם וז"ל במשליך מירק הנאגד מיירי דתנן ירק הנאגד משיאגד דאי עד שלא נאגד ולא נתחייב במעשר אמאי יעשר הא הפקר פטור מן המעשרות ומה שהוא משליך הוא מפקיר יע"ש הרי מבואר דכל שנתחייב במעשר תו לא פקע ע"י הפקר ומהתימה על המ' איך אשתמיט מיניה משנה הלזו עד שהוצרך להביא ראיה מן הספרי ומן ההקדש ובפ"ק דפאה מ"ו מפורש בהדיא הכי דתנן התם לעולם הוא נותן כו' ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח ופירש הר"ש שם וז"ל וכן הפקירה קודם מירוח פטור לאחר מירוח חייב כו' ומאחר שחל עליו חיוב מעשר תו לא מיפטרה אפי' הפקיר יע"ש ומ"מ אכתי נראה דמכל הני אין ראיה דאיכא למימר דאפי' נתחייב במעשר אם עבר והפקירו פטור מן המעשר ושלא כדעת הר"ש אלא דמתני' דינא קתני לענין שאינו יכול להפקירו לכתחלה כדי להפקיע ממנו חיוב מעשר אחר שנתחייב במעשר וכדרך שאסרו גבי חלה שלא לאפות פחות מכשיעור כמו שכתב רבינו בהלכות בכורים פ' ששי דין ט"ז יעוין שם ומצאתי להר"ש ז"ל פ"ג דמע"ב מ"ו שכתב וז"ל תניא בתוספתא כו' אמר להם ב"ש לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרו מלאכתן שיכול להפקיר להוציא מידי תרומה ומעשר כו' בירושלמי יש גירסא אחרת אמרו להם ב"ה אף פירות שנגמרו מלאכתן יכול להפקירם ולפוטרן מן המעשרות וגירסא דתוספתא עיקר וס"ס בירוש' דתנן סוף פ' א' דפאה ונותן משום הפקר עד שימרח ולא מסתבר לומר דתיתי מתני' כב"ש ומיהו אין כ"כ

תימא דהא רישא נמי סתמא כב"ש ועוד יש ליישב ההיא דנותן משום הפקר אף כב"ה ואיירי התם בשמירח בבית ולא הכניסה במוץ שלה והכא בשמירח בשדה א"ד יע"ש:

הנה מבואר שדין זה שכתב המ' לפי הירושלמי הוא מחלוק' ב"ש וב"ה ולפי תי' הב' שכתב הר"ש ז"ל בשמירח בבית לכ"ע אין הפקר פוטר מן המעשר וכשמירח בשדה לב"ה דקי"ל כוותייהו פטור מן המעשר ולתי' הא' שכתב הר"ש ק"ל מההיא דפ' יה"כ שהבאתי לעיל דא"כ צ"ל דפליגי הנהו תנאי אליבא דב"ש וזה ודאי דוחק ותו דלמאי איכפל רבא התם לו' היכא דאפשר בחולין כו' מאחר דלא קי"ל כוותייהו ואולם לתי' הב' אפשר לו' דהתם מיירי בשמירח בבית ומ"מ אכתי דין זה שכתב הר"ש שכל שנתחייב במעשר אין ההפקר פוטרו איני רואה ראיה מפורשת בזה דאיכא למימר דאף בירושלמי לא אמרו אלא דפירות שנגמרו מלאכתן אינו יכול להפקירן ולהפקיע ממנו חיוב מעשר אמנם אם הפקירן ה"נ דפטרי:

האמנם מצאתי בירושלמי פ"ג דמעשר הביאו מוהר"י קורקוס ז"ל פ"ג דמעשרות דין כ"ב וז"ל מצא פירות ממורחי' בשדה מכונסין אסורין משום גזל מפוזרין מותרים משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשר הנה מבואר מהירושלמי הלז שכל שמירחן אפילו הפקירן חייבין במעשרות ומהירושלמי הלזה מבואר דאפי' מירחן בשדה חייב ושלא כדעת הר"ש ועל התי' הב' שכתב הר' מנוח דהפקר כה"ג לאו הפקר הוא והביא ראיה ממתניתין דהמפקיר את כרמו ולמחר כו' תמיה מילתא טובא שהרי בבריי' דהתם מסיים בה חייבין בפרט כו' ופטורין מן המעשרות הרי דאפי' בחזר וזכה בו נמי פטור מן המעשר ואולי יש לחלק דהתם מיירי בשהפקירו מתחלה לגמרי אדעתא שיזכו בו אחרים אלא שלמחר חזר הוא בו וזכה משא"כ הכא גבי אתרוג דמעיקרא לא אפקרי' לגמרי ואין רצונו שיזכו בו אחרים אלא שהוא מפקיר כדי לזכות בו אחר כך כל כי האי לא חשיבא הפקר כלל אלא הערמה ועיין בסוף פרק אין בין המודר ומ"מ כל כי האי היה לו להרב לפרש ודו"ק ועיין במ"ש מרן כ"מ פ"ג מה' תרומות דין ד' בס"ד וז"ל אבל עדיין יקשה דאיכא למיחש שמא יוסיפו בתרומה כו' וצ"ל דלב ב"ד מתנה עליהן שיהיה אותו תוספת הפקר וההפקר פטור מתרומה וממעשר ע"כ ואם הדברים כפשטן ק' טובא הא הפקר אחר מירוח אינו מפקיע מידי חיוב מעשר כמ"ש וצ"ל דה"ק דלב ב"ד מתנה עליהן שיהא אותו תוספות הפקר מקודם שנתמרח כנ"ל ודו"ק:

מעשה חושב (ר) ופרכינן פשיטא כו'. והשתא קשה דנימא מיגו דאי בעי מפקר לי'. תמהני שהרי בדבר שהוא עצמו מוקצה לא שייך לומר דאי בעי מפקרי' דאל"כ הרי יקשה ברייתא בשבת דף קכ"ח סע"א דאמרינן התם דדג תפל אסור לטלטלו משום דמידי דחזי

לאינש לא שדי לכלבים משום דקפיד על ממוני' וקשה ע"ז שהרי גדולה מזו אמרינן דדמאי מותר לטלטלו משום דאי בעי מפקר נכסי' וא"כ איך אפשר לומר דקפיד על דג תפל ולא מקצהו למשדי לכלבים ועל כל נכסיו לא קפיד וה"נ אמאי לא נימא דאי בעי שדי לי' לכלבא אע"כ דבגוף הדבר שהוקצה לא אמרינן דאי בעי הוה מפקר לי' ודמאי דמותר לטלטלו היינו משום דמעיקרא לא אקציי' (ואם הוא מפקר לנכסי' ממילא הדמאי מותר לו ולא שייך לומר התם טעמא דאי בעי מפקר לי' לדמאי גופי') דהא עכ"ר מיירי כשהדמאי אינו שלו משום דבבעלים עצמו שהדמאי שלו הוא הרי לא שייך מוקצה דהא הוא יודע אם מעושר הוא אם לאו משא"כ בטבל דשלו הוא והקצהו בין השמשות ואי דמיירי בטבל של אחר א"כ ממילא קושייתו לק"מ דפשיטא דאסור לטלטלו משום דא"א לו להפקיר טבל שאינו שלו ודו"ק:

(**רא**) ובירושלמי יש גירסא אחרת אמרו להם ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן כו'. ממ"ש התוס' ביבמות דף פ"ט ע"ב בד"ה שהפקר ב"ד הפקר ליישב פירכת הש"ס אדרב חסדא דפריך התם מי איכא מידי דמדאורייתא הוי תרומה כו' וע"ז כתבו הא בתורם מן הרעה על היפה נמי א"ל דהפקר ב"ד הפקר ומש"ה לא הוי תרומה משום דבתר הכי נמי שלו הוא ועליו לתקנו ע"ש משמע להדיא מדבריהם שם דלאחר מירוח לא מהני הפקר לפוטרו מן המתנות דאל"כ האיך אפשר לאתויי עלה מטעם הפקר ב"ד הא רב חסדא קאמר דאפי' האי גירויא הדרה לטיבלא ואי הפקר מהני לבתר מירוח הא הכל חולין ואפי' אותו גירויא ואמאי צריכי התוס' לתרץ משום דבתר הכי הכל שלו כו' אע"כ דקושייתם היא דנימא דהפקירו ב"ד רשות בעלים דאין תרומתן תרומה משום דלהפקיר לפוטרם ממעשרות אינם יכולים משום דכבר נתחייבו משעת מירוח והפקר אינו מועיל אלא קודם גמר מלאכה: [אמר נ"ה עיין תוס' ב"מ כ"א ע"ב ד"ה ופטורות ותוס' ב"מ פ"ח ע"א ד"ה ותבואת שכתבו להדיא כדברי הר"מ שהביא השעה"מ עיי"ש]:

הלכה ה

ואין ממעטין ביום טוב כו'. ק"ל דאם עבר ולקטן ביום טוב אמאי כשר הא הו"ל מה"ב ואמרינן בריש פרק לולב הגזול פסול מה"ט ואף למ"ש התוספות שם בד"ה משום דבעינן דמחמת עבירה באה המצוה ה"נ כה"ג הוא דמחמת עבירה דעבר ולקטן באה דאל"ה היו ענביו מרובין מעליו ופסול למצוה וליכא למי' דע"כ לא אמרינן דמשום מה"ב מיפסיל אלא דוקא בעביר' דאוריי' דומיא דגזל משא"כ הכא דאינו אלא איסורא דרבנן משום שבות שדומה למתקן כלי ומכשירו כמ"ש רש"י ז"ל לעיל בד"ה עבר ולקטן דהא ליתא דמדברי רש"י ז"ל בפרק כל שעה דל"ה ע"ב בד"ה דמאי ומדברי הר"ן שם מבואר דאפי'

בעבירה דרבנן הו"ל מה"ב ופסול כמו שיע"ש והיה נראה לחלק ולומר דע"כ לא אמרי' דמשום מה"ב פסול אלא דוקא בגזול וכן בההיא דמצה של דמאי וכיוצא דבשעת עשיית המצוה דהיינו אכילת מצה עושה העבירה שאוכל טבל או דמאי וכן נמי בלולב הגזול כל עוד שאינו מחזירו לבעלי' הרי עבירה הוא בידו ועובר אעשה דוהשיב את הגזילה נמצא דבשעת עשיית המצוה הוא בעבירה ומש"ה פסול משא"כ הכא דבשעת עשית המצוה אין כאן סרך עבירה כלל אף ע"ג דמחמת עבירה באה המצוה אפי' הכי כיון דבשעת עשית המצוה אין כאן סרך עבירה לא אמרינן מה"ב ומש"ה אם עבר ולקטן כשר אלא שמדברי התוס' בד"ה הנז' נראה דלא ס"ל לחלק בהכי שכתבו וז"ל וא"ת לקמן דפסלינן לולב של אשירה ושל עיר הנדחת משום דמיכתת שיעוריה ת"ל משום מה"ב כו' וי"ל דלא דמי לגזול דמחמת עבירה באה המצוה אבל הני אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה ע"כ ואם איתא הו"ל לתרוצי דהתם שאני דבשעת עשית המצוה אין כאן סרך עבירה כלל:

גם מדברי הרב פ"ח ז"ל בהלכות פסח סי' תנ"ד סק"ד שדחה דברי ס' בית מועד שכתב המצה שהוציאוה מרה"י לר"ה אינו יוצא בה י"ח בפסח משום דהוי מה"ב מטעם שכתבו התו' דאטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק י"ח משמע נמי הכי דאל"כ הו"ל לדחות ס' בית מועד מה"ט דשאני גבי מצה שהוציאוה מרה"י לר"ה דאין כאן סרך עבירה כלל בשעת עשית המצוה וכיון שכן הדרא קו' לדוכתא וי"ל דשאני הכא דכיון דאפשר למצוה שתעשה בלתי עבירה כגון אם לקטן לאכילה ודאית ליה הושענה אחריתי אע"ג דלקטן באיסור לא קרינן ביה מה"ב כיון דמשכחת לה שילקטם בהיתר בלתי עבירה ודוחק: אחר זמן רב שכתבתי זה ראיתי להמרדכי בר"פ שכת' וז"ל כתב הרב אביגדור הכהן כשחל הושענה רבה להיות באחד בשבת וקצצו גוים ערבה בשבת והביאו כשרה ולא אמרינן מצוה הבאה בעבירה היא דהא תנן אם מעטן כשר ומיירי אפי' במשיר כו' ולא מיפסיל משום מה"ב כו' יע"ש ודבריו תמוהים כי לא פורש מאיזה טעם לא אמרינן בכה"ג מה"ב ואולי שכונתו למ"ש לעיל דכל דבשעת עשית המצוה אין כאן סרך עבירה שרי ולא אמרי' מה"ב היא ושוב ראיתי דהירוש' בפ' האורג בדין הקורע בשבת דיצא י"ח קריעה אותיב ליה ממצה גזולה דהויא מה"ב ואינו יוצא בה ומשני תמן גופא עבירה ברם הכא איהו הוא דקעבר ומעתה מתרצתא ההיא קו' ומהתימא על המרדכי ז"ל אמאי לא הביא ראיה מהירושלמי הלזו כי משם בא ר"ה דכל שאיסורו מחמת ד"א לא מיפסיל משום מה"ב מ"מ עדיין צריכין אנו לחלוק שכתבנו לעיל למאי דס"ד בירוש' דאדפריך מדין הקורע בשבת תקשי לי' מתני' דידן דקתני אם מיעטן כשר ודו"ק:

אפריון שלמה מ"ש בשם המרדכי למה באין ממעטין ביו"ט ואם מיעטן כשר הרי הוי מה"ב. נ"ל לומר דהנה התוס' הקשו בלולב וכן בסוכה למ"ל למעט גזולה ת"ל דהוי מה"ב וכן הקשו בפסחים למ"ל למעט מצה של טבל הרי הוי מה"ב ולפענ"ד אין התחלה לקו' זו דמריש הוי ק"ל למה יופסל מה"ב הרי בנזיר כ"ג רוצה רנב"י עצמו לומר דגדולה עברה לשמה ממצוה שלא לשמה ואח"כ פריך לה ומסיק דהוי כמצוה שלא לשמה ומ"ט לא פריך הרי הוי מה"ב ופסול ואינו יוצא י"ח ובמצוה שלא לשמה ודאי יוצא י"ח אם כן חזינן דעברה לשמה גרע ואין לומר דדוקא מצוה שחייב בה פסול מה"ב והש"ס בנזיר מיירי במצוה שאינו חייב בה ז"א דהרי בש"ס מפורש דלמד למה"ב מקרא דאני ה' שונא גזל בעולה ומוכח דאף במה שאינו חייב בה שייך מה"ב ואדרבא בהר"ן הבאתיו בספר החיים מוכח להיפוך דבמצוה שאינו מחויב בה פסול יותר מה"ב וגם אין לומר דהש"ס בעברה לשמה מיירי כגון שלא הי' אפשר לקיים המצוה רק ע"י העברה דהרי למדו מאשה יעל ושם הוי כן והש"ס דפוסל מה"ב מיירי באפשר לקיים דרך היתר דאם כן ודאי דקשה מה התחילו התוס' להקשות הרי י"ל דקרא איצטרך להיכא דא"א לקיים דרך היתר מ"מ פסול גזול אך באמת העיקר נלפענ"ד דעברה לשמה ודין מה"ב הוי ענינים נפרדים דעברה לשמה מיירי דתחלה עושה עברה רק כדי לקיים המצוה זה הוי עברה לשמה ושקול כמצוה שלא לשמה אבל מה"ב מיירי דתחלה עשה העברה כפשוטו רק אח"כ רוצה לקיים בו מצוה וא"כ כיון דעברה מתחלה נעשה שלא לשם מצוה והוי עברה ממש והוי מאוס שוב אף ידי מצוה אינו יוצא בו אבל אם מתחלת עברה עושהו לשם מצוה זה אינו מאוס ויוצא בו י"מ ולכך איצטרך בזה קרא למעט גזולה וז"ב. ובזה י"ל הירושלמי בפ' האורג הלכה ג' וז"ל בעון קומי רבי בא האיך מה דאמר תמן השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא אחרת וכו' חברייא בעון קומי ר"י לא כן אמר ר"י בשם ר"ש בן יוצדק מצה גזולה אינו יוצא בה י"ח בפסח א"ל תמן גופה עברה ברם הכא הוא עבר עברה כך אני אומר הוציא וכו' עד ר"י אמר אין מצוה עברה אר"א אלה המצות אם עשייתן כמצותן הן מצות ואם לאו אינן מצות עכ"ל ועיין בק"ע מה שנדחק בכוונתו. ולפי הנ"ל נראה כך בעזה"י ונקדים דעת התוס' דעשה דפשיעה אינו דוחה ועיימ"ש בסה"ח דזה דוקא אם המצוה הוי חל בלי העברה אז נחשב עשה דפשיעה אבל אם לולי הפשיעה לא הי' המצוה לא נחשב עשה דפשיעה ועוד נקדים דעת הריב"א דהיכא דהוי עשה ול"ת אף דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אם עבר עכ"פ הל"ת נדחה ונשאר רק העשה ואין לוקה וזה יהי' כוונת הירושלמי דתחלה מביא ראי' דנהי דנקט במשנה דפטור מ"מ ידי קריעה לא יצא והיינו דסבר דבשלמא פטור הוי דנהי דלכתחלה אין עדל"ת ועשה

בדעבד פטור דהל"ת נדחה ועל העשה ליכא חיוב ולכך אמר נהי דפטור מ"מ ידי קריעה לא יצא כיון דעכ"פ הוי בעברה דעשה עבר והביא ראי' ממביא חטאתו בשבת דחייב אחרת ולא יצא בזה אם כן ה"נ לא יצא ידי קריעה ואח"כ דוחה די"ל דלעולם בדיעבד כיון דפטור יצא נמי רק בחטאת כיון דהוא גרם לו חטא זה אם כן הוי עשה דפשיעה לכך אינו דוחה והוי כאן עשה ול"ת לכך לא יצא אבל בקורע על מתו דאין העשה ע"י פשיעה לכך י"ל כיון דהל"ת נדחה יצא בדיעבד ושוב פריך כי גם בחטאת לולי שחטא לא הי' חייב קרבן זה א"כ המצוה באה רק ע"י פשיעה ואין לומר דהי' לו דבר אחר להתכפר לו כגון לשוב בתשובה ולא להביא קרבן והוי פשיעה דלא עשה תשובה והביא קרבן ז"א דבשוגג היכי דחייב קרבן לא מהני תשובה ובעי קרבן דוקא א"כ אם לא אמרת לי' במה הי' מתכפר ואין לו כפרה רק הקרבן אם כן לא נחשב עשה דפשיעה ולכך מוכרח לומר דר"ש הוא ואח"כ פריך דלמה במצה גזולה אינו יוצא וקורע יצא ולזה משני כך דהתם המצה גופו הוי עברה והיינו כיון דהוא לא עשאו לשם מצוה א"כ הוי עברה ממש לכך פסול דהוי מה"ב אבל הכא דהוא עשאה לשם מצוה אם כן הוי העברה בשעת המצוה א"כ המעשה גופו אינו עברה כיון דהוי לשמה רק הוא שעבר עליו דעשאו תחלה שלא כדין העברה לשמה נמי אסור לכתחלה כמו מצוה שלא לשמה אבל דעבד יצא והנה בזה פליגי הני מ"ד דמ"ד אין עברה מצוה היינו אפי' אם עשה עברה לשמה נמי הוי מה"ב דאין עברה מצוה ואידך ס"ל להיפוך דאין מצוה עברה דכיון דהוי לשם מצוה אינו עברה ויוצא בו אבל אם הוי העברה מתחלה שלא לשמה מודה דמה"ב פסול ולא כבעל ק"ע שכתב להיפוך ואח"כ בא אידך ואמר אלה המצות אם עשאן כמצותן מצוה ואם לאו אינו מצוה זה מסייע לדעה הראשונה דאפי' אם עשה העברה בשעת מעשה המצוה אינו יוצא דעברה לשמה נמי פסול וא"ש ודוק היטב:

ובזה מיושב קו' השעה"מ בשם המרדכי למה באין ממעטין ביו"ט ואם מיעטן כשר הרי הוי מה"ב והנה אין לומר כיון דהוי רק עברה דרבנן דהוי רק כנראה כמתקן ז"א דהרי אמרינן בש"ס דאף ביו"ט שני דרבנן פסול מה"ב ומה לי מצוה דרבנן ועברה דאורייתא ומה לי עברה דרבנן ומצוה דאורייתא. אך לפי הנ"ל א"ש דודאי היכא דהעברה נעשית שלא לשמה ודאי אין חילוק בין עברה דאורייתא או דרבנן בכל ענין פסול מה"ב אבל היכי דבשעת עשיית עברה עושה רק לשם מצוה וא"כ הרי יש חד מ"ד דס"ל עברה לשמה הוי כמצוה שלא לשמה ויוצא בו אף דהוי עברה מה"ת ומצוה של תורה ואם כן אף למ"ד בירושלמי דאין עברה מצוה וס"ל דעברה לשמה גרוע ממצוה שלא לשמה מ"מ היינו רק בעברה דאורייתא אבל בעברה דרבנן ומצוה של תורה ודאי הוי עברה לשמה

כמצוה שלא לשמה דהרי מצינו בכמה מקומות דלא העמידו חז"ל דבריהם במקום מצוה ולכך אף במקום דהעמידו דבריהם היינו רק לכתחלה אבל בדעבד ודאי דהוי מצוה ואינו דומה להתם בגזול ביו"ט שני דהתם לא נעשה העברה לשמה ודוק וא"ש בעזה"י וזה כלל נכון בעזה"י. ועוד יש לחלק די"ל דנהי דעברה לשמה הוי כמצוה שלא לשמה היינו אם עשאה לשמה אך זה אם כבר עשאה אבל לומר לו לכתחלה לעשותו אסור דלמא לא יכוין לשמה והרי אמרינן בפ"ק דזבחים דתקנו שלא לומר לשמו דלמא אתי למימר שלא לשמו ועיין בנוב"ק חיו"ד מ"ש בזה לענין לשם יחוד כן וא"כ ה"נ בשלמא במצוה שלא דרך עברה אין חשש דאף אם יאמר שלא לשמו יצא כיון דקיים המצוה כדינו גם כוון לשם מצוה רק דכוון לשם יהודא וכדומה אבל בעברה אם לא יכוין לשם מצוה עושה עברה ובעינן לשמה אם כן יש לחוש דלמא לא יכוין לשמה ואם כן א"ש די"ל דודאי לעשות עברה לכתחלה אפי' לשם מצוה כגון לגזול כדי ליטול לולב או להקריב עולה או לאכול מצה של איסור זה אסור דדלמא לא יכוין לשמו אבל אם כבר נעשה העברה לשמה מותר לצאת בו אבל אם נעשה העברה שלא עבור מצוה זה אפי' בדיעבד פסול אם הוי מה"ב כיון דמאיס לגבוה כיון דנעבד בו עברה. כנלפענ"ד נכון בעזה"י ואין להקשות ע"ז ממה דפריך הש"ס בגטין גבי ר"א ששחרר עבדו דהרי הוי מה"ב דהתם שאני דפריך רק דלכתחלה איך עשה כן דנהי דמה"ב לא הוי ובדעבד יצא עכ"פ לכתחלה אין לו לעשות כן דגם בעברה לשמה לכתחלה אין לו לעשות כן כמו מצוה שלא לשמה והבן:

מעשה חושב (**רב**) שדחה דברי ס' בית מועד שכ' המצה שהוציאוה מרה"י לרה"ר א"י בה י"ח בפסח כו'. וכיון שכן הדרא קו' לדוכתא. ולענ"ד הקושיא מעיקרא ליתא שהרי בלקיטת הענבים האלו אין שום איסור מצד המלאכה עצמה אלא משום דכוונתו לתקן ההדס הזה כדי לצאת בו י"ח וא"כ הרי לבתר דמיעט את הענבים אפי' אי תימא דאינו כשר לצאת בו י"ח. מ"מ הא איסורא דעבד ליתא בחזרה כיון דבשעת הלקיטה היתה כוונתו לתקנו וא"כ כיון דבגוף המלאכה עצמה ליכא איסורא אלא משום המחשבה והיא כבר נעשית מהיכא תיתי לדמותה למצוה הבאה בעבירה ולומר דא"י בו י"ח: ואפי' אי נימא במצה שהוציאוה מרשות לרשות דאינו יוצא בה ידי חובתו בפסח משום דהוי מצוה הבאה בעבירה וכדעת הס' בית מועד הנ"ל התם שאני דההוצאה היא עבירה מצד עצמה משא"כ במיעוט הענבים דאינה עבירה מצד עצמה וכנ"ל לא שייך בזה מצוה הבאה בעבירה וכיון דאפי' אי נימא דא"י בה י"ח נמי לא מתקן העבירה ההיא בכך דבתר שעת לקיטתו אזלינן א"כ אמאי נימא דאינו יוצא בו ידי חובתו: ואפשר דזהו כוונת הירושלמי בשבת דפריך אמאי קורע בשבת יוצא ידי חובתו ומאי שנא ממצה גזולה

וה"ה דהיה יכול נמי להקשות כן בסוכה אמאי אם עבר ולקטן כשר אלא דפריך בשבת דקדים לסוכה ובשינויא דמשני בשבת יתיישב נמי בסוכה דהא גם הקריעה בשבת אינה אסורה מצד עצמה שהרי מקלקל הוא אלא משום דכוונתו בה לתקן ולקיים מצותה ולזה קאמר שפיר בירושלמי דלא דמי למצה גזולה תמן גופא עבירה והיינו דגזל עבירה היא עכ"פ משא"כ קריעה דאי קרע ע"מ לקלקל לחוד ליכא עבירה אלא משום דקרע על מת איהו דקעבר והיינו דבתר כוונתו הוא דעבר אבל עבירה בפ"ע ליכא בזה ובכה"ג לא אמרינן דמצוה הבאה בעבירה לא יצא בה ידי חובתו וא"כ ה"נ בליקט הענבים ביו"ט דליכא עבירה בגופה אלא בכוונה: ומזה הירושלמי אין ראיה כלל לדעת הרב ר' אביגדור שבמרדכי דהתם ההוצאה שעשה הנכרי היא גופא עבירה וא"כ הרי אין כאן תימה על המרדכי שלא הביא ראיה מזה הירושלמי ולא עוד אלא שזה הירושלמי הוא תיובתא להמרדכי שהרי לפי מאי דמשני הירושלמי אין ראיה מהא דאם מיעטן כשר משום דשאני התם דאין זה גופא עבירה אלא איהו דקעבר:

הלכה ט

כל אלו שאמרנו כו'. כתב הראב"ד אין הכל מודים בגזול כו' הו"ל מה"ב כו' דעתו ז"ל מבואר לפסוק כר"י דאמר בריש פרק לולב הגזול דאפילו ביט"ב פסול משום דהו"ל מה"ב וראיתי להתו' שם בד"ה משום שהקשה וז"ל וא"ת לקמן דפסלינן לולב של אשירה משום דמיכתת שיעוריה ת"ל משום מה"ב כו' והק' הר"ב חד"ה ז"ל וז"ל וצ"ע אדק"ל מלולב של אשירה וממצה אמאי לא מקשי להו מסוכה גזולה דלעיל סוף פרק הישן וכבר הקשו כן בפ"ק דף ט' ואם ניחא להו מסוכה בתי' דהתם אם כן קו' מלולב וממצה נמי ניחא יע"ש ומוהר"ם ן' חביב ז"ל תירץ וז"ל ואפשר לומר דהא דאצטריך קרא לאשמועינן דסוכה גזולה פסולה היינו כגון דלא שייך מה"ב כגון דקודם החג גזלה וקנאה ונשתמש בה ובכה"ג לא שייך מה"ב כמ"ש לקמן דהיכא דקנה קודם עשית המצוה ליכא תו משום מה"ב ואפ"ה פסל הכתוב סוכה גזולה א"כ איך קאמר ר"ן בסמוך מחלוקת בשתקף כו' אבל גזל עצים וסיכך בהם אין לו אלא דמי עצים ופירש"י ז"ל דקנינהו בשינוי השם ושינוי מעשה וכן בההיא סבתא קאמר ר"ן פעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד והא לפי דעת הרב ז"ל אפי' דקנינהו קודם עשיית המצוה פסליה רחמנא משום דס"ס מגזל בא וליכא למימר דההיא דר"ן היינו דוקא בנותן דמי עצים וכדעת בה"ע שכתב הטור סי' אבל בשאינו נותן דמי עצים אע"ג דקניה גוף הדבר ולא הוי מצוה ה"ב פסל הכתוב משום גזולה דהא ליתא דהרי מדברי התוספ' בדף ל"א ד"ה אבל גזל עצים נראה בהדיא דלית להו כסברת הר"ב העיטור מדלא אשכחו סוכה גזולה דפסל הכתוב אלא בראובן שבנה

סוכה בחצירו של שמעון כו' יע"ש וכ"כ מרן הב"י שם מה"ט גופה שדעת רש"י ז"ל הפך דעת העיטור יעויין שם אלא ודאי הא ליתא: ומצאתי בחי' הריטב"א ז"ל דל"א שהוקשה לו קו' התוספות ז"ל שבפ"ק ותי' די"ל דהיא גופא קמ"ל קרא תעשה לך משלך כי היכי דלא תהוי מה"ב סד"א דלא חיישינן להא בסוכה שאינה באה לרצות קמ"ל וכי אמרינן לך למעוטי גזולה היינו משום מה"ב עכ"ל יע"ש וא"כ איכא למימר דהתוס' דשמעתין יתרצו לקושיא שבפ"ק כמו שתי' הריטב"א ומש"ה ל"ק להו אלא מלולב וממצה דכיון דהא מתעשה לך דסוכה שמעינן דאפי' בדבר שאינ' באה לרצות איכא משום מה"ב א"כ תו למאי איצטריך קרא גבי מצה של טבל ת"ל משום מה"ב ודו"ק: מיהו הא ק"ל לפי תי' הריטב"א ז"ל דאם כן מאי פריך בפ"ק כד תריץ דלך דסוכה איצטריך למעוטי גזולה פריך התם נמי ניבעי ליה למעוטי גזולה ומשני התם כתיב קרא אחרינא ועשו להם ולפי דעתו מאי קושיא הא כיון דלך דסוכה דמיעט גזולה היינו משום מה"ב מעתה ילפינן מיניה לגבי ציצית נמי דגזול פסול משום דהוי מה"ב וכדאמרינן בעלמא גבי מצה גזולה דפסול משום מה"ב כמ"ש בירושלמי וכ"כ הוא ז"ל בפ"ק ד"ט אף ע"ג דלא כתיב קרא למעוטי ולהא י"ל בדוחק דהכי פריך דמאי חזית לומר דגבי ציצית בעינן טויה לשמה משום דכתיב לך לשם חובה וגבי סוכה נמי הא כתיב לך מאי אמרת דההוא מבעי לי' למעוטי גזולה כלומר ואשמועינן דאפי' כה"ג דאינו בא לרצות אמרינן מה"ב ומש"ה לא בעינן סוכה העשויה לשמה משום דליכא ביה קרא דממעט לה א"כ התם נמי מיבעי ליה למעוטי גזולה כלומר דנימא דלך דציצית אתי למעוטי גזולה משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ומינה ילפינן לסוכה נמי דגזולה פסול' משום דהוי מה"ב ולך דסוכה נימא דאתי לומר לך לשם חובך ומאי חזית לומר דלך דסוכה אתי למעוטי גזולה ולך דציצית אתי למעוטי טויה שלא לשמה נימא איפכא ואהא תריץ דגבי ציצית לא אצטריך למעוטי גזולה דהא כתיב קרא אחרינא ועשו להם א"כ ע"כ דאתי לטויה לשמה מיהו לישנא דגמרא דקאמר התם נמי לא דייק כלל לפי זה ואכתי איכא למימר דהמקשה דפריך התם נמי לא שמיע ליה הא דר"י דמה"ב ומש"ה פריך שפיר והמתרץ דלא תירץ לי' הכי משום דאכתי קשיא ליה דמאי חזית וכדכתיבנא ודו"ק: מיהו אכתי ק' לפי המסקנא דא"כ גבי סוכה למאי אצטריך לך למעוטי גזולה ת"ל משום דהוי מה"ב ואי לאשמועי' דאפי' במצוה שאינה באה לרצות איכא משום מה"ב הא שמעינן ליה מציצית דכתיב ועשו להם ציצית וממעטינן גזולה וילפינן מיניה לעלמא דגזול פסול משום מה"ב ויש לדחות ועיין בתומת ישרים סי' מ"ו יע"ש עוד היה אפשר לומר לקו' הר"ב חד"ה ז"ל דמש"ה ל"ק להו גבי סוכה דאמאי אצטריך למעוטי גזולה משום דס"ל דמה"ב לא אמרינן

אלא דוקא לגנב עצמו דקעביד עבירה אבל לאחרים ליכא ביה משום מה"ב וא"כ אי לא הוה כתיב קרא דלך למעוטי גזולה הו"א דאם גזלה ומכרה לאחר קודם יאוש דכשר כיון דלאחרים ליכא משום מה"ב וכן נראה שהוא דעת רש"י ז"ל בסמוך ד"ה וקרקע שכתב וא"נ יאוש קני הו"ל מה"ב ואפ"ה קאמר רב הונא דלאחרים שרי משום דהוי יאוש ושינוי רשות ואמאי הא פסול משום מה"ב אע"ג דקני ליה לדעת רש"י ז"ל אלא ודאי דלאחרים לא מיקרי מה"ב כיון דאינהו לא גזלו וכ"כ הר"ב מג"א סימן תרמ"ט ס"ק ג' יע"ש וא"כ משום הכי אצטריך לך למעוטי גזולה אף לאחרים משום דלא מקרי לך כיון דליכא אלא שינוי רשות גרידא לא קנאו אמנם בההיא דלולב של אשירה ומצה של טבל ק"ל שפיר דת"ל משום מה"ב אלא דהא ליתא דא"כ אמאי הוצרכו התוספות ז"ל לומר דהא דתניא לקמן לכם להוציא את השאול ואת הגזול דמשום שאול אצטריך דבלאו לכם נפ"ל גזול משום דהוי מה"ב ואמאי ל"ק דלכם אצטריך שפיר להוציא את הגזול אפילו לאחרים דליכא בהו משום מה"ב דאפי"ה פסול משום דלא מקרי לכם כיון דלא קנאו אלא נראה ודאי דס"ל ז"ל דאפי' לאחרים הוי מה"ב וכ"כ הר"ב מג"א שם שכן הוא דעת הרמב"ן ז"ל במלחמותיו יע"ש מיהו הא ק"ל דבסמוך ד"ה הא קניה ביאוש כתבו וז"ל וי"ל דאם איתא דיאוש כדי קני הוי שלו קודם הקדש ולא חשיב מה"ב וכן מוכח לקמן בשמעתין גבי אונכרי דפריך ולקנינהו בשינוי מעשה משמע דאי קנו ליה מצי נפיק ולא חשיב מה"ב כו' והשתא ק' דאמאי הוצרכו להוכיח כן ממאי דפריך וליקנינהו כו' ואמאי לא הוכיחו כן ממילת' דר"ה גופיה דקאמר הילכך ליגזו אינהו כי היכי דליהוי יאיש בידייהו ושנוי רשות בידייכו דס"ס אע"ג דקנינהו ביאוש ושנוי רשות לא מהני משום מה"ב וכן ראיתי בשיטת הריטב"א ז"ל מכ"י למסכת גיטין בפרק הניזקין שהוכיח כן ממילתא דר"ה גופיה יע"ש גם הרשב"א ז"ל שם בחי' נראה שהוכיח כן ג"כ ממילתא דר"ה גופיה כמו שיראה המעיין אלא ודאי מדלא הוכיחו כן ממילתא דר"ה משמע דס"ל דלאחרים לא קרינן ביה מה"ב כיון דאינהו לא גזלוה וכדעת רש"י ז"ל אמנם ממאי דפריך וליקני בשנוי מעשה כלומר ולא צריך שנוי רשות הוכיחו שפיר כיון דאינהו הם החותכים וגוזלים שייך בהו מה"ב וכיון שכן אמאי הוצרכו לומר בדבור זה דמשום שאול אצטריכא ליה לכן נראה דבדאיכא יאוש ושנוי רשות מודו התוס' ז"ל דלא הוי מה"ב ומש"ה לא הוכיחו ממילתא דרב הונא משום דבהיתרא אתא לידיה וה"ז כמוצא אבידה דאפי' למ"ד יאוש כדי לא קני בגזלן היינו משום דבאיסור' אתא לידיה כדאיתא במרובה ומה"ט כתבו התו' ז"ל שם בד"ה אמר עולא דביאוש ושנוי רשות אפילו דמים אינו חייב להחזיר ע"ש והילכך לא מיקרי מה"ב משא"כ בגזלן אע"ג דקנינהו בשנוי השם ס"ס מעיקרא באיסור גזל אתא

לידיה ומיקרי מה"ב לדעת ר"ת אמנם בשנוי רשות בלא יאוש מודו התוס' ז"ל דהוי מה"ב כיון דבגזל בא לידו אף ע"ג דאיהו לא קא עביד עבירה מ"מ איסור גזל בידו אם אינו מחזירה ומש"ה לא דחו לעיל דקרא דלכם אצטריך לגזולה כדכתיב ודלא כמג"א ז"ל שהוכיח מדברי רש"י דס"ל דלאחרים אפי' קודם יאוש לא הוי מה"ב כדעת הא"ח ז"ל דליתא דע"כ לא כתב רש"י ז"ל אלא ביאוש ושנוי רשות משום דבהיתרא אתא לידיה אבל קודם יאוש אפשר דמודה רש"י דהוי מה"ב ודו"ק:

ודרך אגב ראיתי לעמוד על מ"ש התוספות שם באותה סוגיא בד"ה הא קניא ביאוש וז"ל וקשה דבמרובה אמרי' דתשלומי ד' וה' חיוביה כו' ואי יאוש קני אמאי חייב כו' ובתוס' שם דף ס"ז ד"ה אמר עולא הקשה קושיא זו דבפרק מרובה קאמר מנין ליאוש שאינו קונה שנאמר והבאתם גזול ואלו בפ' הגוזל בתרא קאמ' גבי פלוגתא דר"ש ורבנן מחלוקת בסתם אבל בידוע ד"ה קונה יע"ש והקשה מוהרש"ך ז"ל בח"א דף ע"ו דמאי קושיא מעולא אעולא נימא דמאי דקאמר לא קני הוי מדאורייתא ומאי דקא' קני הוי מדרבנן דס"ל לעולא דיאוש קונה מדרבנן וכדקאמר רבא התם יאוש אמרי רבנן דנקני מיהו לא ידענא אי מדאוריית' או מדרבנן משום תקנת השבים יע"ש. ונלע"ד דס"ל לתוס' ז"ל דאי יאוש קני מדרבנן משום תק"ה היינו דוקא כשאין הגזילה בעין וכמ"ש ז"ל שם דס"ו ע"א ד"ה משום וז"ל שלא יהא צריך לטרוח אחר הגזילה עצמה משמע מדבריו דדוקא כשאין הגזילה בעין כגון שמכרה קודם יאוש אמרו רבנן דקני מפני תק"ה שלא יהא צריך לטרוח אחר הגזילה אבל אם הגזילה בעין אינו קונה אפי' מדרבנן וכן כתב הגהות מיימוני הביאו רש"ל שם בסימן ז' וז"ל דכל זמן שהגזילה קיימת בעין בידו לא עבידו רבנן תקנה לשבים כדמוכח בר"פ הגוזל קמא וכן פרש"י מפני ת"ה שלא יהא צריך לטרוח כו' עכ"ל יע"ש וכיון שכן שפיר קשיא להו להתוספות דאי ס"ל דיאוש אינו קונה אלא מדרבנן א"כ התם גבי פלוגת' דר"ש ורבנן דאיירי בשהגזילה קיימת בעין וכדקאמר של גזלן מחשבה מטמאתן (ואיירי נמי אפילו בדליכא שינוי מעשה כגון עוצבא כדמסיק במרובה) איך קאמר עולא אבל בידוע ד"ה יאוש קני הא כיון שהגזיל' בעין לא קני אפי' מדרבנן וכדכתיבנא ויש לתמוה על רש"ל דבסי' הנז' העלה לענין דינא דכל זמן שהגזילה בעין צריך להחזירה ואלו בפ' הגוזל בתרא סי' כ"ו כתב דדעת רבינו דיאוש כדי קני מדרבנן מדכתב בפרק כ"ד מה' כלים מי שגנב משכב של חבירו וישב עליו הזב דטמא שחזקתו שהבעלים נתייאשו מהם אע"ג דאין כאן שום שינוי בעולם בלא יאוש לחוד אלא מוכרח דפסק כרבה דיאוש קני מדרב' ומשו"ה טמא דכיון דתיקנו ליה רבנן דניקני הוי כשלו וכתב עוד שכן דעת הרא"ש יע"ש והשתא כפי מ"ש בפ' מרובה איך אפשר

דס"ל דיאוש קני מדרבנן דא"כ התם בהלכ' כלים דמיירי רבינו שהגזילה בעין כמ"ש שם אפילו מדרבנן לא קני ואמאי כתב דטמא ועיין בל"מ פ' מה' גזילה דין א' מה שתירץ יע"ש אלא נראה דדעת רבינו דיאוש אינו קונה אפילו מדרבנן דלא כמוהרש"ל וכ"כ הר"ב בה"ז בלשונות הרמב"ם ממס' מנחות דף ק"ן ומה שהביא ראי' לזה ממה שפסק רבי' בפ"ב מה' גניבה דין כ"ו דגנב והקדיש ואח"כ מכר אינו משלם דו"ה דאי יאוש כדי קני בלא הקדיש פטור וכמו שהקשה ר"י לר"ל כמדובר אלא ע"כ ס"ל דיאוש לחוד אינו קונה כלל יע"ש לא ידעתי איך אשתמיט מיני' מ"ש מוהרש"ל שם בסוף סי' נ"ז דאע"ג דיאוש כדי קני מדרב' מ"מ לענין דו"ה הל' כוותייהו דמשלם אפי' מכר אחר יאוש דרבנן לא תיקנו אלא בהא שיכול לסלק הדמים אבל לאפטורי מדו"ה דחייבו רחמנא אחר יאוש לא תקינו ומאי דפריך ר"י לר"ל מהא דגנב והקדיש היינו משום דר"ל ס"ל דיאוש קונה מדאורייתא ופשוט:

ובמ"ש עוד וכן מוכח לקמן בשמעתין דפריך לקנינהו כו' הנה התוספות בגיטין פרק הנזקין דנ"ה ד"ה מ"ט דחו לזה וז"ל ודוחק לומר דסבר כריב"ן דלא חייש למה"ב כו' ונר' דהתוס' דהתם פליגי אמ"ש בשמע' בד"ה מתוך דאפי' לשמואל דלית ליה מה"ב היינו דוקא במצוה דרבנן כגון יט"ב אבל ביט"א דאורייתא חיישינן למה"ב ומש"ה כתבו דדוחק לומר דסבר כריב"ן אבל לפי מ"ש הכא האי דיחויא ליתא כלל דביט"א אפי' ריב"ן מודה וא"כ מאי פריך וליקנינהו דהא אי אמרת דס"ל כריב"ן ע"כ ההיא דר"א משום יט"א הוא דקאמר דביט"ב אפילו ודאי גזול כשר לריב"ן וה"ט דבשמעתין לא כתבו ז"ל הך דיחויא משום דס"ל כשיטתם דלקמן ודוק:

ועוד דאעיקרא דמילתא דברי התוס' דהתם הם תמוהים דבשלמא אי קו' היא לסברת ר"ה שפיר איכא למידחי דר"ה יסבור כריב"ן אמנם קושיא היא למקשה מאי פריך וא"כ איך דחו בזה דסבר כריב"ן אכתי תיקשי למקשה מאי פריך דאימא דר"ה יסבור כר"י בשם רשב"י דאית ליה מה"ב ומש"ה קאמר דליגזזו אינהו והמתרץ דתריץ דקסבר לולב אין צריך אגד אמאי לא תירץ לי' קסבר כר"י דחייש למה"ב ולכן נראה דהתוס' דהתם מתחילה הביאו ראיה ממילתיה דר"ה וזה מדוקדק בלשונם שם שכתבו כדמוכח בסוכה דאמר להו ר"ה כו' ליגזזו אינהו ופריך וליקנינהו בשינוי השם ומדלא כתבו כדמוכח גבי ההיא דר"ה דפריך וליקנייה כו' כמ"ש בשמעתין משמע דראייתם הוא ממאי דקאמר ר"ה ליגזזו אינהו והן ממאי דפריך וליקנייה וכמו שהביא הריטב"א וכמ"ש לעיל ומש"ה דחו שפיר דסבר כריב"ן דכיון דר"ה סבר כריב"ן ומש"ה קאמר ליגזזו אינהו פריך שפיר לפי סברתו וליקנייה בשינוי השם ודוק ומ"מ מ"ש עוד התם וז"ל ועוד דאמרי' התם האי

כשור' דמטללתא עבדו בה רבנן תקנתא מפני ת"ה ובסוכה לא בעי' משלכם ולא מיפסלא אלא משום מה"ב וכי קנה בתקנתא דרבנן לא חשיב מה"ב כו' יע"ש ונראה פשוט דכונתם במה שהביא ראיה מההיא דכשורא לומר דהתם ליכא לדחויי כמו שדחו להההיא דר"ה וזהו שכתבו דסוכה לא בעינן משלכם ולא מיפסלא אלא משום מה"ב כלומר דאיכא למימר דסבר כריב"ן דלא חייש למה"ב וא"כ היכא דליכא מפני ת"ה אמאי פסולה הא בסוכה לא בעי' משלכם אלא ודאי דמשום מה"ב הוא דפסול וזה פשוט וכיון שכן יש לתמוה עליהם דע"כ לא פליגי רבנן אר' אליעזר וס"ל דלא בעינן לכם אלא דוקא בסוכה שאולה משום דכתיב כל האזרח אבל בגזולה כ"ע מודו דפסול משום דכתיב לך משלך וכדאיתא פרק הישן דכ"ז ע"ב ורבנן האי לך מאי דרשי ליה מבעי ליה למעוטי גזולה וצ"ע: ובמ"ש עוד א"נ שאני ברכה דאיכא הזכרת שם שמים כתב הר"ב חד"ה פ' מרובה וז"ל ולגבי אסא דפריך וליקנינהו בשינוי השם היינו לענין קיום מצוה אבל לענין ברכה יש להחמיר יותר ע"כ ואיני מבין דבריו דאכתי תיקשי דמאי פריך וליקנינהו בשינוי השם אימא דמשו"ה אצטריך ר"ה לומר דלא ליגזזו אינהו כדי להרויח הברכה ג"כ דאי מטעמא דליקנינהו בשינוי השם אין ראוי לברך משום דהוי מה"ב וכבר כתבנו דמדברי התו' דשמעתין נראה דבההיא דר"ה אין לחוש משום מה"ב וכן נראה מלשון הר"ב חד"ה ולכן נראה לי דהתם כיון דהוי ספק גזל אין ראוי להחמיר כ"כ אפי' לענין ברכה ומשו"ה פריך דליקנינהו בשינוי השם ושוב מצאתי כן בס' מע"ח ומ"מ אכתי יש לגמג' קצת מההיא דר"ן דקאמר פעית' היא דא ודוק:

טעם המלך ב) הרבה דברתי בסוגיא זו כי שריגיה עלו למעלה ראש. ואולם פה על דברת המלך אנכי עומד וכרשומי דברים בעלמא והנה מה שרצה הרב לומר לתרץ קושית הרב מהרש"א דתוס' ס"ל דבאחרים ליכא מצוה הבאה בעבירה וכתב בלשונו אמנם בההיא דלולב של אשירה ומצה ק"ל שפיר לא ידעתי פירושו בשלמא מצה שפיר דאיכא איסור באכילה אמנם באשירה מי איכא איסור בנטילה הא מצות לאו ליהנות נתנו. והעבירה היא במה שעבדו בו ע"ז ומי לא עסקינן שעבד בו ראובן ושמעון נטלו ומאי הקשה תוס' וכן נמי מה שחוכך בתוס' ד"ה הא קני ביאוש מאי הקשה מגמ' ולא קשיא להו להתוס' מר"ה גופא מאי אהני שנוי רשות הא הוי מה"ב ורוצה להוכיח מזה דתוס' סבירא להו באחרים ליכא מה"ב נעלם ממנו דברי הרב טורי זהב סי' תרמ"ט ס"ק ג' דקאמר היינו טעמא דר"ה משום כיון דקצץ גוי ליכא מה"ב דבמה שהגוי עובר עבירה לאו מה"ב הוא ופשוט הוא אולם מסוף דברי המג"א שמסיים וכ"מ בגמרא גבי אונכרי דהוי יאוש ושנוי רשות עי"ש עכ"ל משמע דהרב מגן אברהם סובר דלאו משום גוי נגע אלא היינו טעמא

משום דהוי אחרים ולכך הוכיח שפיר ע"כ אי לא קנין אפי' לאחרים הוי מה"ב דאל"כ אמאי צריך הש"ס לנקוט הלשון שנוי רשות דמשמע מדין קנין נגע בו תיפוק ליה כיון דהוי אחרים וע"כ אם לא הוי קנין לא מהני אחרים דאכתי הוי מה"ב ולכן נקט הש"ס שנוי רשות וסובר הש"ס יאוש לא קני ולא כסברת רש"י בפי' האחרון ואי אמרי' כסברת הט"ז דאם עובר עבירה לא שייך מצוה הבאה בעבירה אכתי קשיא למאי צריך ר"ה לנקוט הלשון שנוי רשות תיפוק ליה [כיון דגוי קצצו וע"כ כפי' רש"י דזהו עצמו כונת הנושא בשינוי רשות למימר דלא הוי מה"ב והאי שנוי רשות לאו ככל שינוי רשות דעלמא או שבלא"ה צריכין שנוי רשות מצד קנין משום דבי"ט ראשון איירי היינו אי לא אמרינן כרש"י בפי' האחרון דיאוש כדי קני וצריך שנוי רשות שיהיה שלו וזה צריך עיון על המג"א בלא"ה וכן תמה על המג"א מורי הגאון זצ"ל בשולחנו הטהור עי"ש סוף כל סוף על רבותינו בעלי התוס' ז"ל אין כאן תמיהה דפשוטו של הדברים משמע כדעת הט"ז דמשום דקצצו גוים ליכא מה"ב ורק קושית תוס' מהאי דהקשו הגמר' ולקנינהו בשינוי השם אבל מ"מ קשיא לדברי תוספות מדוע הקשו קושייתם על האי קושית הש"ס ולא תיכף בהאי דמקשי הש"ס סוף כל סוף כי גזזי אונכרי להוי יאוש בידייהו דידהו ושנוי הרשות בידן וע"כ דלא קשיא הכי כיון דגמרא מקשי דאונכרי יקצצו ואחרים יצאו בה לא הוי מה"ב אבל על קושי' השניה קשיא דהא הש"ס תי' לא צריכא בהושענה דאונכרי גופייהו ועל זה פריך הש"ס ולקנינהו בשינוי כו' ושפיר קשיא הא הוה מה"ב לדידהו ומהאי דהקשו הגמ' סוף סוף כי גזזו אונכרי להוי יאוש בידייהו ושנוי רשות בידן מהאי הוכיח המג"א מדברי רש"י שם דלאחרים לא הוי מהב"ב וזה כוונתו וכן משמע מדברי רש"י דף ל' וכן הוכיח מזה הט"ז סי' תרס"ד ס"ק ו' וכן מוכח ממהרש"א שם דהא הוא הקשה על רש"י בהאי דלקנינהו גם קו' תוס' ותי' כיון דקנין אחר מפסיק לא הוי מה"ב ומדוע לא הוכיח סברתיה מקושיא זו דהק' הש"ס סוף סוף וע"כ דלאחרים לא הוי מצוה הבאה בעבירה כל זה על קושית הש"ס אמנם מר"ה גופיה אף אי אמרינן דטעמא משום מה"ב לא מוכח מידי דטעמא משום גוי שעבר עבירה לא הוי מה"ב דוק. ובאמת קושית מהרש"א תרצתי בכמה אופנים חדא דתוס' לא מקשי מסוכה דמשכחת לה שגזל מגוי ואם גזל גוי מותר לא הוה עבירה ואינו יוצא בו כיון שבדיניהם צריך להחזיר לא מקרי שלו וכן דעת ס' יראים ועיין במג"א סי' תקל"ז סק"ג ושם רוצה לומר אפי' למ"ד גזל גוי אסור לא הוי מה"ב עיין עליו עוד תרצתי לקושית מהרש"א ע"פ סברת תשובת חות יאיר סי' ע"ט דרוצה לומר לדעת תוס' סנהדרין פ' סורר ומורה דאם גר עשה עבירה בגיותו ואח"כ נתגייר אינו חייב בדיני שמים ורק בדיני אדם חייב אם כן אם גזל בגיותו ואח"כ

נתגייר אינו חייב להחזיר מדיני שמים. כיון דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ורק חייב להחזיר מדיני אדם. א"כ הרי צריך לך למעוטי גזולה לגר שגזל קודם י"ט ונתגייר אחר כך מצד מצוה הבאה בעבירה ליכא כיון דפטור מדיני שמים ולא הוי עבירה ולאו לכם מקרי כיון דמוציאין ממנו בב"ד ועוד כהנה וכהנה אתי בחידושי:

ועוד הרבה יש לי לחדש בסוגיא דמצוה הבאה בעבירה ואכתוב הדברים בקיצור נמרץ המהרש"א כתב בדברי רש"י לקמן באונכרי דכתבו דטעמא דר"ה משום מה"ב א"כ קשיא מאי הקשה הש"ס וליקנינהו בשנוי מעשה ושינוי השם ולכן כתב המהרש"א דרש"י סובר כיון דאיכא הפסק קנין אחר בין יאוש ומצוה אף שקני ביאוש לא הוי מה"ב ואין כן דעת תוס' ד"ה הא קני ביאוש עיין במהרש"א היטב ולכאורה קשיא על המהרש"א הא רש"י כתב בגיטין [נ"ה ב] ד"ה כרת מאי עבידתיה דבשלמא לענין דו"ה ל"ק דאפשר לומר כי אמרה יאוש כדי ל"ק לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש עכ"ל והיינו שיטת ר"ת שם לכל מי שמעיין ואם כן קשיא לדעת מוהרש"א מאי אהני לרש"י זאת דאי הסברא אם בין היאוש ועשיית המצוה יש קנין אחר אף שאין צריך להאי קנין מ"מ שוב לא הוי מה"ב א"כ ה"נ דהא הוי שינוי השם מעיקרא חולין והשתא הקדש. [וע' במג"א סימן תרמ"ט סק"ב דאף לענין ברכה אמר כסברת מהרש"א] וכמ"ש תוספות התם ד"ה מאי טעמא והכא בסוגין וכן נמי במרובה ד"ה אמר עולא עי"ש ולכאורה יש לומר דזה דוקא בקנין גמור כגון שינוי מעשה שהוא קנין לעצמו אף שהשתא אין צריך לו כיון דכבר קני ביאוש מ"מ מהני שלא יהיה מה"ב וכן נמי בשינוי השם בכל מקום הוי קנין לעצמו. אבל גבי שנוי השם של הקדש דלא הוי קנין בפני עצמו זולת ע"י יאוש מעיקרא דאי לא הוי יאוש לא יכול להקדיש כלל וכן כתב התוס' בב"ק [ס"ז א'] ד"ה הא לאו הכי ע"ש בסוף הדבור דלא הוי קנין בפני עצמו. ולפ"ז לא הוי נמי הפסק כיון דלא הוי קנין בפני עצמו וכן משמע נמי מדברי מג"א סי' תרמ"ט סק"ג דהוכיח מרש"י דמה"ב לאחרים ליכא. והאי הוכחה דילמא כסברת מהרש"א שהביא הוא עצמו סעיף קטן ב' וע"כ דלשינוי רשות לא אמרינן כמהרש"א ועיין והבין. ואולם לפ"ז צ"ל כפירוש ראשון בתוס' הכא בסוגיין ד"ה וליקנוהו בשנוי השם דפריך הגמרא אליבא דר' יוסף דאף שנוי החוזר לברייתו הוי שנוי אבל לתירוץ תוס' האחרון דכתבו דהש"ס פריך הכא על ר"ה ולקנוהו בשנוי השם היינו עם שנוי מעשה ויאוש. אם כן קשיא לרש"י הא לא הוי קנין בפני עצמו והוי מה"ב לפי סברתינו וישבתי בזה דקדוק צח וצ"ע בשלשה מקומות בתוס' הכא בסוגיין בד"ה הא קני ביאוש ובגיטין [נ"ה א'] ד"ה מאי טעמא ובב"ק [ס"ז א'] ד"ה אמר עולא דהקשו לשיטת ר"ת דאם קני ביאוש כבר הוי מה"ב מאי פריך הש"ס הכא באונכרי וליקנינהו בשנוי

השם ולכאורה קשיא מדוע דקדקו בג' מקומות אלו להקשות מקושיית הש"ס השניה ולא מהאי דמקשה הש"ס על רב הונא ולקניא בשינוי מעשה ולפי הצעותינו אתי שפיר דודאי התוס' נמי אסיקן דעתן לומר די"ל כסברת מהרש"א אם יש קנין אחר מפסיק לא הוי מה"ב ור"ת סובר דוקא אם אין קנין אחר מפסיק אמנם לפ"ז הא גבי הקדש נמי הוי קנין אחר דהא הוי שינוי השם וצ"ל דשנוי השם זה שהוא אינו קנין בפני עצמו לא משוה הפסק ולא מהני לענין זה ואם כן קשיא שפיר מהא דהקשה הש"ס ולקנינהו בשינוי השם מאי פריך הש"ס הא עכ"פ הוי מהב"ב והיינו דתוס' סברי כתי' השני בסוגיין ד"ה ולקנינהו בשנוי השם דקושי' הש"ס קאי לקנינהו עם שנוי המעשה דהא כבר פריך הש"ס דהוי שינוי החוזר לברייתו אבל בקושיא ראשונה של הש"ס שהקשה הש"ס ולקנינהו בשינוי מעשה ולא ידע המקשן דהוי שנוי החוזר לברייתו ואם כן שנוי מעשה לחוד קונה אם כן ליכא קושיא הא הוי מהב"ב דאמרינן כסברת המהרש"א אבל על קושי' ולקנינהו בשינוי השם ליכא למימר כסברת המהרש"א כדבארנו:

כל זה אמרתי לפי פשוטו אמנם אנן בדידן יכולין למימר דסברא זו ליתא אלא אפי' אם אין קנין גמור מפסיק לא הוי מה"ב וכן משמע מדברי הרב פני יהושע בב"ק שם ע"ב בתוס' ד"ה אף גזול עי"ש והוא לא ידע שבעיקר הסברא קדמוהו הרב מהרש"א פה בסוגיין וכן מוכח להני פוסקים דס"ל אף לאחרים הוי מה"ב א"כ קשיא מהאי דמקשה הש"ס סוף סוף הא הוי מה"ב וצ"ל טעמא של מהרש"א כיון דהוי שינוי רשות וכמו שבארנו לעיל ואם כך דרכו של תורה אמרתי דבר חריף והוא שתוס' בב"ק ובגיטין הקשו על שיטת ר"ת דסובר דאף אם הוי כבר קנין יאוש אפ"ה הוי מה"ב א"כ קשיא מאי הקשה שם אביי לרבה דאמר יאוש קונה מן התורה מקרבנו ולא מן הגזול הא ע"כ התם הטעם משום מה"ב דזולת זה אף לדידיה קשיא הא הוי נמי שינוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש וא"נ דילמא לעולם יאוש קונה והא דאסר רחמנא להקרבה משום מה"ב עיין היטב וי"ל לפי הצעותינו די"ל ולחלק בין קרבן חטאת לעולה דבחטאת דהוי קדשים שחייב באחריותן הוי רק שייך קנין יאוש לחודיה דשנוי רשות ליכא כיון דחייב באחריותן וכמ"ש תוס' בסוגיין בב"ק [ס"ז א] ד"ה מעיקרא חולין עי"ש ושנוי השם נמי ליכא כמ"ש תוס' ב"ק [ע"ז א] ד"ה והשתא תורא דשמעינן דבקדשי מזבח ל"ש כלל שינוי השם ודברי תוספות אלו מחולקים זה עם זה ועיין בבעה"מ ובעל המלחמות סוף פרק הגוזל בתרא וכ"כ הרב פני יהושע בתוס' אשר אנו עומדין עליו עיין היטב דמה שאמרו בתוס' הא הוי שינוי השם גבי הקדש לאו דוקא אלא שינוי רשות כיון דקדשי מזבח הוא עיין עליו ובחטאת דהוי קדשים שחייב באחריותו באמת ליכא נמי שינוי רשות כאשר

בארנו זולת בעולה שהוא אינו חייב באחריות וא"כ י"ל איפכא כיון דאיכא נמי קנין המפסיק היינו שינוי רשות אף שאינה קנין בפני עצמו מ"מ הפסק הוא בין הקנין של יאוש והקרבה ולהכי לא הוי מה"ב כסברת מהרש"א ולפ"ז אתיא שפיר ודאי עולא בגיטין שאמר בין נודעה ובין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש ל"ק הרי קאי התם על המתני' דהעיד רבי יוחנן בן גודגדא על חטאת הגזולה להכי אמר שפיר שאינה מכפרת כיון דהוי מה"ב ולא מפסיק בין הקנין יאוש והקרבה שום קנין אחר דבחטאת דהוי קדשים שחייב באחריותן וגם קדשי מזבח ליכא קנין אחר לא שינוי השם ולא שינוי רשות וכן נמי הכא בב"ק דאמר עולא מנין ליאוש שאינה קונה וכונתו לענין מצוה הבאה בעבירה כביאור ר"ת נמי יש לומר דאיירי רק בחטאת וראייתו מפסוק והבאתם כו' י"ל נמי דמוקי לה הקרא בחטאת. אבל עולה דהוי שינוי רשות אחר היאוש לא הוי מה"ב ולפ"ז שפיר הקשה אביי לרבה מקרבנו ולא מן הגזול כיון דקרבנו איירי בעולה דהא בעולה כתיבה אם עולה קרבנו שפיר הקשה ליה ע"כ יאוש ל"ק דאי יאוש כדי קני אמאי פסול דהא קניא ליה ביאוש וליכא למימר משום מה"ב הא בעולה איירי ואחר היאוש איכא עוד קנין המפסיק וליכא מה"ב וע"כ דיאוש כדי ל"ק ואינה נעשה הקדש זולת ע"י שינוי רשות ושינוי רשות הויא הקנין האמתי ואחר הקנין של שינוי רשות בין הקרבה לא מפסיק דבר והוי מה"ב ולזה כוון רבינו רש"י במתק לשונו בהאי קושיא דמקשה אביי מקרבנו ולא הגזול מציין רש"י וז"ל קרבנו [אם עולה קרבנו ויקרא א'] ובא רש"י בציונו לאמר לן דקשיא הא מקרבנו דכתיב בעולה דק ורבא או רב פפא דמפקי ליה מקרא דקרבנו ולא הגזול דיאוש לא קני היינו דל"ק בכל מידי ולא לענין הקרבה כעולא לדעת ר"ת אלא בכל מקום וכן משמע מדברי התוס' ד"ה רבא אמר מהכא מסוף הדבור דהוכיח דרבא אית ליה בכ"מ יאוש ל"ק עיין עליו והא דהקשה רבא בגיטין על עולא מהאי דתני עלה אם שחט בחוץ חייב כרת ואי אמרת יאוש כדי ל"ק כרת מאי עבידתיה ולר"ת ורש"י שם הקושי' אי יאוש כדי ל"ק לענין הקרבה דהוי מה"ב כרת מאי עבידתיה ולדברינו הא י"ל דהאי הקדיש איירי בעולה ולהכי אם שחט בחוץ חייב כרת משום דלא הוי מה"ב כיון דאיכא שינוי רשות אחר היאוש יש ליישב כיון דקתני מתני' גנב והקדיש ואח"כ טבח פטור מדו"ה וזה אפי' בחטאת ואשם דהא ודאי הקדש הוא דהא השתא קיימא לן יאוש כדי קני ונעשה שלו והקדש [ובאמת הוה ליה להש"ס להקשות אפי' לא הקדיש נמי כקושי' בסמוך] ועליה קאי אם שחט בחוץ בכה"ג ענוש כרת וזה ליתא כיון דמתני' איירי בין בחטאת ובין בעולה ובחטאת אינה ראויה להקרבה כיון דאין שם קנין אחר הקנין של יאוש מפסיק ובזה ישבתי השגת הראב"ד על הר"מ [פ"ה מה' איסורי מזבח

הלכה ז'] דכתב הרמב"ם ואם נתיאשו הבעלים כשר ואפי' היה חטאת ע"ש בכ"מ ועל זה משיג הראב"ד אין כאן אפי' ולדידי ניחא דיש כאן אפי' דלא מבעיא עולה דאפי' עולא מודה אלא אפי' חטאת דלעולא אינה מתכפר אפ"ה מתכפר כיון דרמב"ם פוסק כר"י ולא כעולא דק ונכון להמעיין כי קצרתי ובחדושי הארכתי למעניתי גם בארתי כל דברי הרמב"ם בכל מילי הכא ובמעה"ק ואין פה הגליון מספיק:

גם מה שעומד עליו הרב פה על דברי תוס' דכתבו שאני ברכה דאיכא הזכרת שם שמים א"כ מאי פריך הש"ס גבי אונכרי ולקנינהו בשינוי השם אימא דלהכי אמר ר"ה דלגזזו אינהו משום ברכה וכן הק' הרב מג"א סי' תרל"ז ס"ק ג' אמרתי בחידושי גרגר אחד דהא דהקשה הש"ס ולקנינהו בשינוי השם הרי כתב התוס' דעיקר הקושיא לרב יוסף בב"ק דסובר שנוי השם קונה אף בחוזר לברייתו עיין תוס' ד"ה ולקנינהו בשינוי השם והנה ודאי ר"ה דאמר לאוונכרי כי זבניתו לא א"ל דוקא כי זבניתו ביום ראשון אלא אפילו בשאר הימים ומשום מה"ב ואית ליה מה"ב אפי' בי"ט שני ואמרינן לקמן [מ"ה ב] אמר רב יהודא א"ש לולב כל שבעה וסוכה יום אחד ורבה בר בר חנה א"ר יוחנן סוכה שבעה ולולב יום אחד כו' כי אתא רבין אר"י אחד זה ואחד זה שבעה אמר רב יוסף נקוט דרבה בר בר חנה בידך ואם כן אית ליה לרב יוסף דאין מברכין זולת בי"ט ראשון וא"כ שפיר הקושיא על שאר הימים ולקנינהו בשינוי השם ול"ק הא אסור לברך עכ"פ הא עיקר הקושיא לרב יוסף ור"י אית ליה דאין מברכין בשאר הימים ק"ל וצח. ועוד הארכתי הרבה בסוגיא זאת ולקצר אנכי אף שעת להאריך ואין הגליון מספיק:

הלכה י

נתנו לו ע"מ להחזירו כו'. כתב ה"ה ז"ל שם בגמ' הא לך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירו לי כו' והתו' שם בד"ה הילך אתרוג זה הקשה וז"ל וא"ת כיון דאמר ע"מ שתחזירהו לי אינו מקודש כו' וא"כ איך יצא והא אנן תנן בנדרים כו' הנה הר"ן ז"ל הקשה קו' זו וכתב וז"ל ומפני זה כתב רבינו שמואל בבבא בתרא דלא גרסינן לי כו' יע"ש וראיתי להרב בני אהרן ז"ל ה' מתנה ומחילה סי' רמ"ה דקכ"ט ע"ד שתמה עליו וז"ל אבל אי קשי' הא קשיא דנהי דלדברי רבא יאמרו שהוא ט"ס אבל גבי שור דא"ר אשי בפ' י"נ חזי' אי אמר ע"מ שתחזירהו הא אהדרי' ואי אמר לי מידי דחזי לי קא' ואיך הויא מתנה כיון שאינו יכול להקדישו וכי יאמרו שכל זה ט"ס אין סברא עכ"ל יע"ש שהניח בצ"ע והנה לפום ריהטא נראה לומר דמההיא דרב אשי לא קשיא דאיכא למימר דרב אשי היא גופה קאמר וה"ק חזינן אי אמ"ל ע"מ שתחזירהו הא אהדרי' כלומר והויא מתנה כיון שיכול להקדיש ואי אמר ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי לי קאמר ואינו יכול להקדישה וממילא

דלא הויא מתנה כיון שאינו יכול להקדישה אמנם מההיא דרבא דקאמר החזירו יצא דחשיבה מתנה ק"ל שפיר ואהא כתב ר"ש דלא גרסינן לי והיותר נכון דמההיא דרב אשי לא ק"ל כפי מ"ש הרא"ש ז"ל והר"ן בשמעתין משם הרב העיטור דאף ע"ג דבעלמא גבי ממונא חזרת דמים הויא חזרה גבי אתרוג כי אמר החזירו לי דוקא קאמר וחזרת דמים לא הויא חזרה וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ"ק דקדושין וז"ל וגבי שור בפרק יש נוחלין יראה דאם אמר שור זה נתון במתנה ע"מ שתחזירהו לי והקדישו והחזיר לו דמיו ה"ז קדוש אע"ג דקאמר לי דכיון שהחזיר לו דמיו קרינן ביה שפיר מידי דחזי לי כו' יע"ש ולפי דבריו צ"ל דההיא דפ' י"נ דמשמע התם דאינו מוקדש כשאינו רוצה ליתן לו דמיו מיירי התם ואם כן מעתה לא תיקשי לן מידי מההיא דכיון דבידו ליתן דמיו ולהקדישו מש"ה הויא מתנה אמנם בההיא דהילך אתרוג זה ק"ל שפיר דגבי אתרוג לא מהני חזרת דמים ואהא תי' דלא גרסינן לי ושוב ראיתי בתשובת הרא"ש ז"ל כלל ל"ה סימן א' הובא שם תשובה מהר' אביגדור הכהן שכתב כמ"ש וז"ל וההיא דפ' י"נ שור זה נתון לך במתנה ע"מ להחזיר כו' התם מיירי בהקדישו והחזירו בלא פדיון והשתא אתי שפיר דלא תקשי ממתנת בית חורון דתנן כל מתנה שאם הקדישו כו' דמתנה ע"מ להחזיר יכול להקדישה כו' יע"ש צ"ל שהרב אביגדור סובר כדעת רבינו שמואל דגבי אתרוג לא גרסי' לי דאל"כ אכתי תקשי ליה מההיא דאתרוג דמשמע ודאי דחזרת דמים לא מהני כמ"ש הרב העיטור ודו"ק: ודברי הר"ן קשים בעיני קצת דבשמעתין כתב כדעת הרב העיטור דחזרת דמים בממון דלהרוח' קמכוון מהני ואלו בפ"ק דקידושין כתב וז"ל ומקשו הכא היכי אמרינן דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והא תנן בנדרים כל מתנה שאם הקדישה כו' הנה הר"ן ז"ל תפס קו' אדינא דקי"ל דבעלמא מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה וכ"כ בפרק השותפין דנדרים ולפי מ"ש כאן דחזרת דמים הויא חזרה מההיא לק"מ כיון שבידו ליתן דמיו ולהקדישו ולא הו"ל להקשות אלא מהא דאתרוג גרידא ואולי יש לומר דע"כ לא כתב הר"ן דחזרת דמים הויא חזרה אלא דוקא בנגנב או נאבד אבל היכא דאיתיה בעיניה אע"ג דלהרוחה קא מכוין לא מהני וכדמוכח מההיא דפרק מי שאחזו ועיין בהרב בני אהרן שם ובס' מחנה אפרים ה' זכיה ומתנה סימן ך' מיהו הא ק"ל לתירוץ רבינו שמואל ז"ל מההיא דגרסינן בפ"ב דגיטין ת"ר הז"ג והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזירי לי את הנייר ה"ז מגורשת ופירש רש"י ז"ל מגורשת ותחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה הרי דאע"ג דקאמר לי ואינו יכול להקדישה אפי"ה הויא מתנה וקרינן ביה ונתן בידה וליכא למימר דהכא נמי ס"ל לרבי' שמואל ז"ל דלא גרסינן לי אבל באומ' ע"מ שתחזירהו לי ה"נ דאינה מגורשת דא"כ אדתני רישא ה"ז גיטך והנייר שלי אינה מגורשת ומטעמא

דאותיות פורחות באויר כמ"ש רש"י ז"ל לישמועינן רבותא וליפלוג וליתני בדידיה בין האו' ע"מ שתחזירהו לי לאומר ע"מ שתחזירהו וצ"ע כעת: ובמה שתירץ דהכא נמי בידו להקדישו להיות קדוש כל זמן שהוא בידו כתב מוהר"ם בן חביב ז"ל וז"ל היכן מצינו הקדש יוצא בלא פדיון ושמא ס"ל דיש הקדש לזמן והיותר נכון דכונתם דחוזר ופודה אותו לאחר שמחזירו אלו דבריו יע"ש ואשתמיט מיניה סוגיא דספ"ד דנדרים דכ"ח כי שם בארה שדבר זה אם יש הקדש לזמן במחלוקת הוא שנוי דלבר פדא אפילו הקדש דמים לא פקעא בכדי ואין הקדש לזמן ורבא ס"ל דקדושת דמים פקעא בכדי ויש הקדש דמים לזמן וקדושת הגוף לא פקעא בכדי ועולא ס"ל דאפילו קדושת הגוף פקעא בכדי וא"כ מאחר שכבר כתבנו שקו' אינה אלא אליבא דרבא אבל בהא דקי"ל בעלמא מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה לא ק"ל וא"כ שפיר תי' קו' ז"ל אליבא דרבא דס"ל הכי בעלמא דקדושת דמים פקעא בכדי וכן פסק רבי' ז"ל פ' ט"ו מה' מעה"ק דין ז' דהלכה כרבא ועוד נ"ל דאפי' לבר פדא דס"ל דקדושת דמים לא פקעא בכדי היינו דוקא כי ההיא דנטיעות האלו קרבן עד שיקצצו דבידו להקדישן לעולם והילכך כיון דחלה קדושה שוב לא פקע אבל הכא דאין בידו להקדישו אלא עד שיחזירנהו מודה בר פדא דפקעא בכדי כנ"ל: ועיין במ"ש רש"י פרק בכל מערבין דל"ו ע"א ד"ה היום הקדש וז"ל ולמחר תהיה הקדש על מעות שיש לי בבית כו' כנר' שהוצרך לזה משום דאי בדבורא גרידא אין הקדש יוצא בלא פדיון ויש לדקדק דהתם רבא הוא דבעי לה ורבא ס"ל דהקדש דמים יוצא בלא פדיון וא"כ הי"ל לפרש דברי רבא כפשטן וצ"ע ודוק: ודע דהא דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ה"ד דאומר ע"מ שתחזירהו לי אבל באומר הילך אתרוג זה במתנה ותחזירהו לי כתב הרשב"א בתשובה סי' קצ"ט ותשנ"ט דלא הוי מתנ' כלל ופסקו מוהר"ם ז"ל גבי פדיון הבן י"ד סי' ש"ו ועיין בש"ך ובט"ז שם הטעם ומהתימה על הרב מג"א בה' פסח סימן תמ"ח סק"ה שכתב וז"ל ונ"ל דאפילו לפי דברי הרדב"ז ז"ל דוקא כשתולה המתנה בחזרה שאמר הריני נותן לך ע"מ שתחזירהו לי דנמצא שאם לא יחזירהו לו לא הוי מתנתו מתנה אבל אם אמר הריני נותן לך ותחזירהו לי נמצא שאין המתנה תלויה בחזרה שאם לא יחזירהו לו הוי מתנה פשיטא דשרי מדינא אם לא משום חומר חמץ עכ"ל והוא תימא איך אשתמיט מיניה תשובת הרשב"א הלזו שכתב דכל שלא אמר ע"מ אין מתנתו מתנה ומדינא ודאי אסור ודוק:

מעשה חושב (**רג**) כתב מוהר"ם בן חביב ז"ל וז"ל היכן מצינו הקדש יוצא בלא פדיון. תמה אני על תמיהתו שהרי תוספתא שלימה שנינו במשכיר שדה לחבירו ועמד השוכר והקדישה הרי זו מקודשת עד שתצא מרשותו וע"ש הרי לך בהדיא דהקדש יוצא בלא

פדיון ועכ"ר דה"ט משום דהיכא דאין בידו להקדיש לעולם כיון דלאחר שיכלו ימי שכירותו אין השדה שלו מש"ה אין ההקדש חל אלא לזמן ההוא ומכאן ואילך אינו הקדש וניהו דאין הקדש יוצא בלא פדיון מ"מ שדה זו אינה הקדש לאחר ימי השכירות וא"כ ה"נ במתנה ע"מ להחזיר יש בידו להקדישה כל זמן שהוא ברשותו ואפי' אי תימא דאין הקדש לזמן היינו דמי שיכול להקדיש לעולם אינו יכול להקדיש לזמן דמי יפקיע מן ההקדש כשיגיע הזמן כיון דעודנו עומד ברשות המקדיש אבל גבי שוכר או מקבל מתנה ע"מ להחזיר הרי רשות המשכיר או הנותן שהם הבעלים מפקיע להנקדש מרשות ההקדש ועיין עירובין דף כ"א ע"א בתוס' בד"ה הכי קאמר כו' ודו"ק:

(**רד**) והוא תימא איך אשתמיט מיני' תשו' הרשב"א הלזו כו'. לכאורה דברי הרשב"א תמוהים מברייתא דגיטין דף כ' ע"ב דמחלק שם בין אם אמר הרי זה גיטך והנייר שלי דאינה מגורשת לבין אם אמר ה"ז גיטך ע"מ שתחזירי לי את הנייר דמגורשת ואם איתא לדברי הרשב"א ז"ל ליפלוג וליתני בדידי' דאם אמר הרי זה גיטך והחזירהו לי ולא אמר על מנת נמי אינה מגורשת אפי' בלי טעמא דהו"ל אותיות פורחות באויר ויש ליישב ודו"ק:

ואין נותנין אותו לקטן שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה כו'. הנה מדברי רבינו ז"ל מבואר שדעתו שהקטן זוכה לעצמו מן התורה כל דאי' דעת אחרת מקנה האמנם מדברי התוס' דפ' האיש מקדש דמ"ב ע"א נראה דס"ל דאפילו בדעת אחרת מקנה אין זכייתו אלא מדרבנן שכתבו בד"ה איש זוכה וז"ל וא"ת ל"ל קרא והא קי"ל דאין יד לקטן כו' יע"ש ואולם התוס' בפסחים דצ"א ד"ה איש זוכה כתבו בפשיטות דבדעת אחרת מקנה אותו קנה דבר תורה ומש"ה אצטריך קרא למעוטי דאע"ג דזוכה לעצמו אינו זוכה לאחרים משום דזכי' מטעם שליחות ואין שליחות לקטן דמהך קרא נפ"ל בעלמא דאין שליחות לקטן ע"ש וראיתי להרב ח"ה ז"ל שם שהקשה לדבריהם דודאי לריב"ק דס"ל דשליחות נפ"ל מקרא דושחטו אותו ולא אימעיט מיניה קטן אצטריך איש שה למעט קטן מזכיה מטעם שליחות אבל לפי סוגין דהכא לר"י דיליף שליחות מאיש שה הא אמעיט קטן משליחות ול"ל הא דר' יצחק למעט קטן מזכיה מאיש לפי אכלו הא כיון דאין לו שליחות אין לו זכיה דזכיה מטעם שליחות היא ויש ליישב בדוחק עכ"ל ולע"ד איני רואה בזה מקום קושיא כלל דודאי לרבי יונתן דיליף שליחות אפי' בדלית ליה שותפות בגויה מקרא דאיש שה איצטריך קרא דאיש לפי אכלו למעט קטן מזכיה משום דאי לאו קרא דאיש לפי אכלו הוי אמינא דקרא דאיש שה לא אתא אלא למעוטי קטן מזכיה ולעולם דקרא לא מיירי אלא בדאית ליה שותפות בגויה כמ"ש רש"י ז"ל ואכתי

שליחות בקדשים בדלית ליה שותפות בגויה מנ"ל משו"ה אצטריך קרא דאיש לפי אכלו למעט קטן מזכיה דהשתא קרא דאיש שה לא אתא אלא לאשמועי' דין שליחות אפי' בדלית ליה שותפות דאי בדאית ליה שותפות ל"ל קרא הא מושחטו אותו נפקא וזה פשוט: גם התוס' בפ"ק דקדושין דף י"ט ע"א ד"ה אומר אדם כתבו בפשיטות דבדעת אחרת מקנה קנה ד"ת וכן כתב בר"פ בן סורר ד"ה קטן וז"ל והא דתנן בהנזקין מציאת חש"ו יש בהן משום גזל מפני ד"ש אבל מדאורייתא לא דעת אחרת מקנה אותן שאני והשתא ניחא הא דאמר בפ' לולב הגזול לא ליקני אינש לולב לינוקא דינוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני דמיקנא קני אפי' מדאורייתא כו' וכונת דבריהם מבוארת שהביאו ראי' לדבריהם דקנה ד"ת מההיא דלא ליקני אינש לולבא לינוקא משום דסתמא קאמר דמשמע אפילו בהגיע לעונת הפעוטות והשתא אי זכיית קטן אינו קונה אלא מדרבנן היכי קאמר דינוקא מיקנא קני אקנויי לא מקנה הא בשהגיע לעונת הפעוטות אקנויי נמי מקנה כדתנן מקחן מקח וממכרן ממכר וה"ה למתנתו כדאמרינן התם ואם כן אתי דרבנן ומפיק דרבנן אלא משמע ודאי דמיקנא קני מדאורייתא אקנויי לא מקנה אלא מדרבנן ולא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא ועיין במוהרימ"ט חא"ה סי' מ"א והוצרכתי לזה מפני שראיתי להר"ב בני חיי בחידושיו שם שנעלם ממנו כונתם מ"מ גם הר"ן בפ"ק דקידושין גבי ההיא דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיך כתב וז"ל ומיהו כי אמרינן דקטן אית ליה זכיה מן התורה לנפשיה ה"מ כי איכא דעת אחרת מקנה אבל במציאה וכיוצא לא כו' יע"ש: ומעתה תמיה לי על מ"ש הר"ב פר"ח בספר מים חיים בתשובה סי' ד' וז"ל ובדעת הר"ן ליכא למידק מידי מאי ס"ל בדעת אחרת מקנה אי אית ליה זכיה מן התורה או לא ועמ"ש בפ' לולב וערבה גבי ההיא דלא ליקני דבקטן שלא הגיע לעונת הפעוט' עסקינן דאלו בהגיע אקנויי נמי מקנה ומתנתו מתנה כו' יראה לכאורה שכונת הר"ן היא דמשמע ליה דבדעת אחרת מקנה לית ליה זכיה אלא מדרבנן ומעתה ע"כ צ"ל דאקנויי נמי לא מקנה אפי' מדרבנן ומש"ה אצטריך לאוקמא בקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות אבל אי ס"ל דקטן אית ליה זכיה מן התורה לוקמא בהגיע לעונת הפעוטות וקני מן התורה ואינו מקנה מן התורה ומ"ה לא ליקני אינש כו' וכן הבין הלח"מ וליתא דכונת הר"ן היא דמדקאמר אקנויי לא מקנה משמע דלא מקנה כלל אפי' מדרבנן ולהכי איצטריך לאוקמא בשלא הגיע לעונת הפעוט' והרשב"א בפ' התקבל כתב כלשון הר"ן ז"ל וא"א לפרש שם אלא כדפרישית ויגיד עליו ריעו עכ"ד יע"ש והוא תימה איך נעלם מהם לשון הר"ן ז"ל שכתבנו דס"ל בהדיא דזוכה מדאורייתא ומה שפי' הרב ז"ל בכונת הר"ן אין נכון בעיני דדברי הר"ן כפשטן משמע דלענין דינא קאמר דבשהגיעו לעונת

הפעוטות יכול להקנות לולבא לינוקא משום דאקנויי נמי מקנה ותו דלפי דבריו אכתי ק"ק לתלמודא גופה אמאי נקיט לה מילתא בשלא הגיעו לעונת הפעוטות לישמועינן רבותא אפי' בהגיעו לעונ' הפעו' לא ליקני משום דמיקנא קני מן התורה אקנויי לא מקנה אלא מדרבנן ויותר נראה לומר שכונת הר"ן היא דבהגיעו לעונת הפעוטות כיון דאקנויי מקנה מדרבנן הפקר ב"ד הפקר ומהניה זכיה דידהו בדאורייתא לצאת י"ח וקרינן ביה שפיר לכם כעין זה כתב בפ' התקבל יע"ש וראיה לזה מההיא סבתא דפ' לולב הגזול דצווחא קמיה דר"ן דריש גלותא וכולהו רבנן יתבי בסוכה גזולה ואמר ר"ן דפעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד הרי דאע"ג דמדאורייתא לא מפקא מידי סוכה גזולה בכך עד דסותר את ביתו ומחזיר מרי' גופיה אפ"ה מכי תקון רבנן דאין לו אלא דמי עצים בלבד ודמים הוא חייב לו שפיר חזי ומפקא מידי סוכה גזולה דהפקר ב"ד הפקר וה"נ דכוותא ואדרבא לדעת רבינו שכתב בדין שלפנינו דאפילו בהגיע לעונת הפעוטות לא ליקני משום דאינו מקנה לאחרים מן התורה וכן לדעת התוס' בר"פ בן סורר לפי מה שפי' בכונתם נראה דקשה מההיא סבתא דאע"ג דאין קניתו אלא מדרבנן אפי"ה קרינן ביה שפיר לכם ויוצא בה י"ח סוכה מדאוריי' וא"כ ה"נ כיון דתקון רבנן דמקנה לאחרים אם כן שפיר קרינן ביה לכם וכן ראיתי שהקשה הר"ב משאת משה חא"ח סי' ד' יע"ש מה שתירץ ואין דבריו ראוים כמו שיראה המעיין וכן ק' למ"ש הרמב"ן בחידושיו בפ' הספינ' דט"ז שהק' למ"ד דמכירת שטרות דרבנן מההיא דאמרינן בפרק האיש מקדש התקדשי לי בשט"ח זה רמ"א מקודשת ותירץ דמאי מקודשת מדרבנן וכ"כ רי"ו ז"ל והביאו מרן ז"ל בח' א"ה סימן כ"ח דאם קדשה בחוב שיש לו על אחרים במעמד שלשתן דאינה מקודשת אלא מדרבנן וכתב מרן שם דאינו מוכרח דכיון דתקינו רבנן נקנו לו המעות והויא מקודשת מדאורייתא והשתא לדעת הרמב"ן ורי"ו תיקשי להו מההיא סבתא דמשום קנין דרבנן יוצא בו י"ח מדאורייתא ואם כן כ"ש גבי קידושין דאיכא למימר כל המקדש כו' גם ממ"ש התוס' בפרק הגוזל קמא דק"ד ע"ב ד"ה אגב אסיפא גבי היה עומד בגורן דכיון דפדיון מ"ש הוי מן התורה בעינן שיקנה אותו בקנין שהוא מן התורה אבל קנין אודיתא אינו אלא מדרבנן ודוק נראה דס"ל דכ"ש במצות לולב דכתיב לכם דבעינן שיהא משלכם מן התורה וכמ"ש הר"ב מחנה אפרים בה' קנין משיכה סימן ב' יע"ש ואפשר לחלק ולומר דההיא דסבתא שאני דאע"ג דמן התורה לא קני ומחייב לאהדורא חפצא גופי' מ"מ אי אתרמי ונתרצה למוכרו וליקח הדמים פשיטא ודאי דקני מן התורה ויוצא בה י"ח דלכם קרינן ביה ואע"ג דלא יהיב דמי לאלתר וכ"ת מעות קונות מ"מ אי זקפן עליו במלוה מיהא קנה ד"ת עיין בס' מח"א הלכות קנין מעות סי' ה' והילכך מכי תקון

רבנן דאין לו אלא דמים הו"ל כאלו נתרצה למוכרו שהרי מצוה לקיים דברי חכמים ולא גרע מתלוה וזבין דזביניה זביני והלכך הו"ל מכירה גמורה מן התורה ודמים חייב הוא לו דהו"ל כאלו זקפן עליו במלוה ומכי יהיב דמי בתר הכי נמצא קניתו למפרע ונמצא אם כן דלבתר דתקון רבנן דאין לו אלא דמי עצים ומכח תקנתא דידהו הו"ל השתא קניה מן התורה מה שאין כן בההיא דזכית קטן כיון דמן התורה אין הקנאתו כלום ושאול הוא גביה אע"ג דחכמים תקנו שיהיה הקנאתו הקנאה אינו יוצא בו י"ח שהרי מן התורה אינו שלו אפי' לבתר דתקינו רבנן והיינו טעמיה דרי"ו והרמב"ן שכתבו גבי ההיא דמ"ש ומכירת שטרות דאינה מקודשת אלא מדרבנן ואפשר דה"ט שכתב הטור ז"ל בא"ח סי' תרל"ז דאם אינו רוצה ליתן דמים לא יצא י"ח וכתב מרן שם דס"ל דכי תקון רבנן אינו אלא כי יהיב דמי אבל אי לא יהיב דמי אוקמו אדין תורה ומחייב לאהדורי חפצא ע"ש אכן כפי מ"ש אין צורך לזה דאפילו אי ס"ל לבה"ע ז"ל דתקנתא דרבנן היא אפי' אי לא יהיב דמי ודמים הוא חייב לו אפי"ה לענין לצאת י"ח סוכה מדאורייתא לא מהני אלא אי יהיב דמי בתר הכי דהשתא הו"ל למפרע מכירה גמורה מן התורה אבל אי לא יהיב דמי אע"ג דמדרבנן חפצה דידיה היא ודמים הוא חייב לו מכל מקום כיון דמדאורייתא מחייב לאהדורי חפצה לא קרינן ביה לכם ד"ת: מיהו אכתי קשה לי במ"ש רי"ו הביאו מרן בא"ח סי' הנזכר וז"ל כתב רי"ו מוכח בפ' מרובה שאם קדשה בגזילה אחר יאוש לחוד מקודשת מדרבנן ע"כ והשתא ק"ט דמ"ש מההיא סבתא דס"ל לר"ן דיוצא בה י"ח סוכה מן התורה משום דכיון דתיקנו חכמים שיתן לו את הדמים הו"ל מכירה גמורה מן התורה ולכם קרינן ביה וא"כ ה"נ נימא כיון דתקנו חכמים דיאוש כדי קני ואין לו אלא דמים הו"ל מכירה גמורה מן התורה ומקודשת מדאורייתא ומן האמור בזה נראה ליישב מ"ש הטור ח"מ סי' שנ"ג וז"ל ואם נתיאשו הבעלים קימא לן דאינו קונה מן התורה וצריך להחזירה ונראה לא"א הרא"ש כיון דרבא מספ"ל אי קני מדאורייתא או דרבנן נהי דלא קי"ל כו' אלא כעולא ור"י דסברי לא קני מ"מ אם קדש בו אשה צריכה גט מס' דשמא קונה מדרבנן עכ"ל ותמהו עליו כל גדולי האחרונים שהרי מדברי הרא"ש בפ' מרובה משמע בהדיא דפשיטא ליה דיאוש כדי קני מדרבנן שכתב וז"ל וביאוש כדי פליגי בה רבה ור"י רבה ס"ל דקונה אלא דמספקא ליה אי קני מדאורייתא או מדרבנן ור"י ס"ל דאפי' מדרבנן לא קני וקי"ל כרבה וקנ' יאוש לחומרא ואם קדש אשה בגזילה צריכה גט עכ"ל:

וראיתי להרב גט פשוט סי' ק"ג סק"ו שכתב וז"ל והיה אפשר לומר דהטור דייק לה מדכתב הרא"ש וקי"ל כרבה וקני יאוש לחומרא דמדקאמר לחומרא משמע דמס"ל אלא

דזה אינו דכוונת הרא"ש במ"ש לחומרא היינו לומר דכיון דיאוש כדי לא קני אלא מדרבנן הוי לחומרא דאם קדשה אחר צריכה גט מזה ומזה עכ"ל יעיין שם ולפי האמור נחה שקטה תמיהתם דהוכרח לפרש כן בדברי הרא"ש משום דק"ל במ"ש וקני יאוש לחומרא והשתא אי מ"ש דקיי"ל כרבה היינו שפוסק כרבה לגמרי דקני מדרבנן היאך כתב דקני יאוש לחומרא כלומר דצריכה גט מזה ומזה וכן משמע ממ"ש אם קדש אשה בגזילה צריכה גט ומדלא כתב ה"ז מקודשת משמע דס"ל דאינה מקודשת אלא לענין זה בלבד שתהא צריכה גט אמנם אי קדשה אחר מקודשת והשתא אי ס"ל דיאוש קני מדרבנן אמאי אינה מקודשת גמורה ואפי' בא אחר וקדשה לא יהיו תופסין קדושין כלל דכיון דתקנו חכמים שיתן לו את הדמים הוה ליה מכירה גמורה מן התורה וכההיא סבתא דר"ן דיוצא מן התורה י"ח סוכה כ"ש הכא דאיכא למימר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש משו"ה הוצרך הטור ז"ל לומר דמ"ש הרא"ש וקי"ל כרבה וקני יאוש לחומרא היינו לומר דקי"ל כרבה לענין זה שתהא צריכה גט דמיחש חיישי' ליה לסברת רבה דשמא קונה מדרבנן כנ"ל: ולייישב דעת ריי"ו אפשר לומר בדוחק דס"ל לריי"ו דכיון דתקון רבנן דיאוש כדי קני אפי' אינו רוצה ליתן את הדמים אין לה דין גזל וחפצה מיהא קני ודמים הוא חייב לו ושלא כדעת בה"ע שכתב מרן ז"ל ומ"ש ריי"ו דמקודשת מדרבנן מיירי בשאינו רוצה ליתן את הדמים דתקנתא דרבנן גרידא הוא דמדאורייתא מחייב לאהדור' חפצה ומש"ה אינה מקודשת אלא מדרבנן וההיא דקאמר ר"ן פעיתא היא דא היינו משום שנתנו לה הדמים אחר כך ומש"ה יצאו בו י"ח ד"ת דהשתא הוה לי' מכירה גמורה מן התורה כדכתיבנא זה נ"ל ליישב בדוחק ומ"מ לדעת הר"ן ז"ל שכתבנו לעיל דאפילו בזכיית קטן כיון דאקניה מקנה מדרבנן יוצא בו י"ח ד"ת וכההיא סבתא דר"ן ולא ס"ל לחלק בהכי כמ"ש ומה גם לדעת רש"י שכתב מרן בסי' הנז' דס"ל דאפילו בשאינו רוצה ליתן את הדמים יוצא בו י"ח ד"ת דהשתא אין מקום לחילוק שכתבנו לעיל וכן נראה דצ"ל גם כן למ"ש הרשב"א בפ' התקבל כדברי הר"ן אף ע"ג דהוא ז"ל הכריח שם דזכוית קטן דאורייתא אלא ה"ט דס"ל דכל דאית ליה קנין מדרבנן מהני לצאת י"ח דאורייתא וכן פסק בס' מח"א סי' הנז' בהג"ה לבן הרב המחבר יע"ש אלא דק"ל שהרי הרשב"א ז"ל שם כתב וז"ל הא לכם מעות הללו ופדו מ"ש מהכא משמע דקטן אית ליה זכיה מדאורייתא אפי' בממון דאל"כ אינן פודין אלא משל אב והיה להם להוסיף חומש אלא ש"מ דזוכה ד"ת ע"כ והשתא מאי ראיה מייתי נימא דכיון דיש לו קנין מדרבנן קרינן ביה שלהם ד"ת ואינו צריך להוסיף חומש כי היכי דמהני לצאת י"ח לולב ד"ת מה"ט וכבר הרב מח"א ז"ל הכריח מדברי התו' דפ' הגוזל קמא שכתבנו דכיון דפדיון מ"ש

דאורייתא בעינן שיקנהו בקנין דאורייתא כיון שאינו אלא מדרבנן לא מהני לענין פדיון מ"ש דאוריי' דה"ה וכ"ש לענין מצות לולב דבעינן שיהא משלכם ד"ת ואם כן כפי מ"ש נמצאו דברי הרשב"א סותרים אם לא שנאמר כמ"ש הפר"ח בכונתו ודוחק וצ"ע:

מעשה חושב (**רה**) ומיהו כי אמרינן דקטן אית לי' זכי' מה"ת לנפשי' כו' אולם ממ"ש הר"ן עצמו בפ' האיש מקדש דף רכ"ב ע"ב נראה שחזר בו ממ"ש בפ"ק הנ"ל שהרי קאמר התם בהדיא דלס"ד דהש"ס הוה ס"ל למימר דקטן אית לי' זכי' מדאורייתא כבחלוקת א"י אבל להמסקנא דוקא בא"י דחלוקתן גילוי מלתא בעלמא היא וב"ד מעמידין אפוטרופוס לכך אבל בעלמא אין זכי' לקטן מדאורייתא ומה שזכין לו מדרבנן בעלמא הוא וכ"כ התוס' בקדושין דף מ"ב מביאם הגאון המחבר לעיל: ובחידושי תמהתי איך אפשר לומר כן והרי הוא נגד סוגיא ערוכה בב"ב דף ע"ב דפריך התם הש"ס לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר דכ' רחמנא למה לי פי' דהא יכול ליתן נכסיו שיפלו לו לאחר מכאן במתנה ודחק שם לשנויי דנ"מ לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס וע"ש ולדעת התוס' והר"ן הנ"ל הרי הקושיא מעיקרא ליתא דהא אצטריך האי קרא דיכיר לענין קטן שאין לו זכי' מדאורייתא אפי' בדעת אחרת מקנה אותו:

(**רו**) וא"כ ה"נ כיון דתקון רבנן דמקנה לאחרים כו'. נ"ב ובתשובה למעזיריטש הארכתי בזה ופלפלתי ליישב לשיטת הסוברים דקנין דרבנן לא מהני לענין דבר תורה מה דקשה לדידהו מש"ס ערוך ביבמות דף ס"ז ע"ב דאיתא שם דעבדים אכלו בתרומה בנכסים מועטין והניחה מעוברת בדאיכא בן בהדי בת (והתם הרי בתרומה דאורייתא איירי) והרי מדאורייתא אין לבת כלום והבן אינו מאכיל משום חלקו של עובר ע"ש ודו"ק: